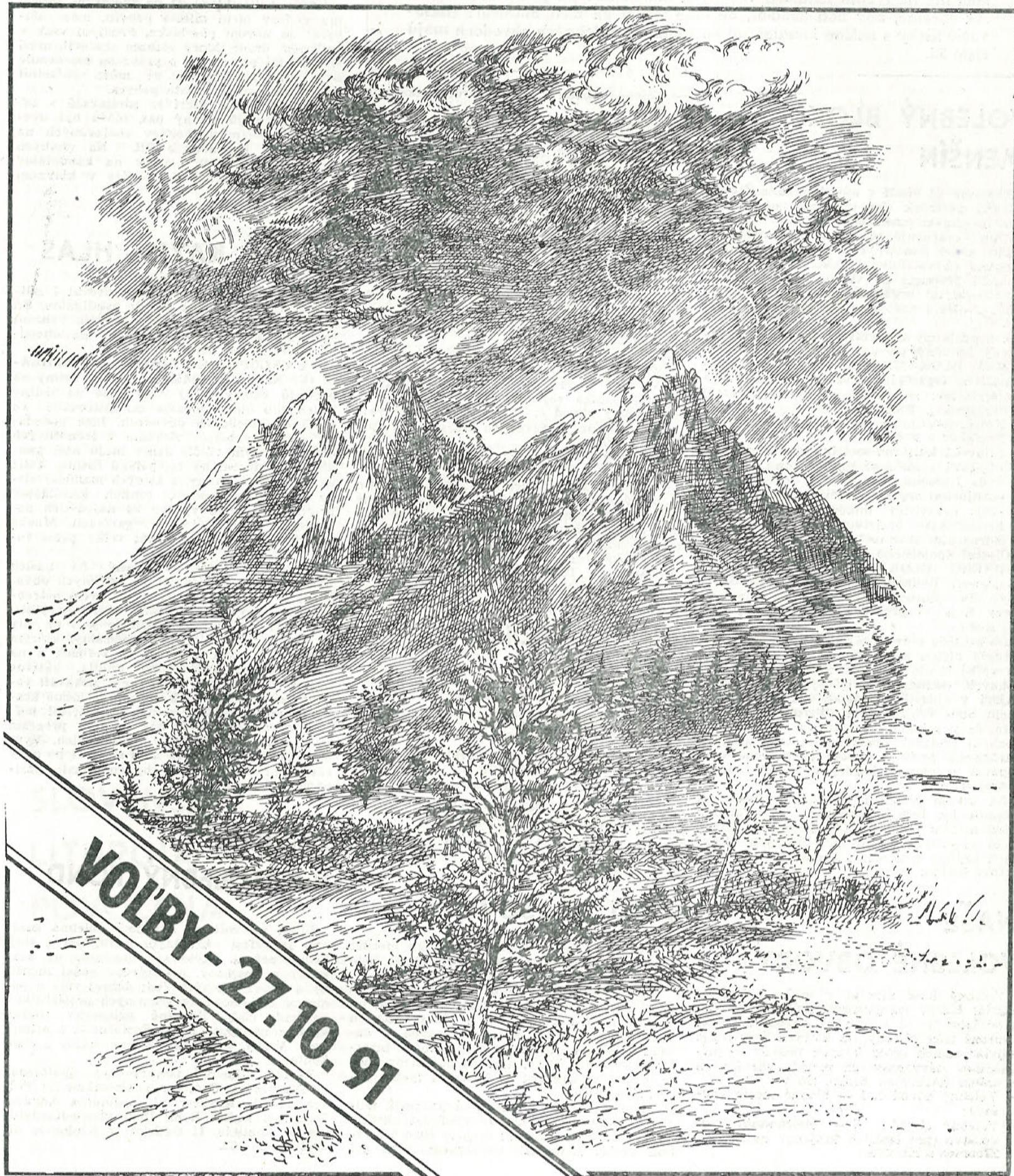

ZLIVOPR

KULTURNÉ SPOLEČENSKÝ ČASOPIS • ŘÍJEN • OKTÓBER • PAŠDZIERNIK 1991 (ČÍSLO 401) • CENA 1000 ZL

HLASUJEME NA LISTINU Č. 55

27. OKTÓBRA 1991 sa v Poľsku konajú prvé slobodné a demokratické parlamentné voľby. Po prvý raz sa národnostné menšiny — vďaka demokratickým zmenám v našom štáte — zúčastňujú týchto volieb s vlastnými kandidačnými listinami. Aj naša slovenská a česka menšina má na týchto listinách vlastných kandidátov na poslancov Sejmu. Ak chceme, aby boli zvolení, musíme všetci na nich hlasovať! Hlasovacie lístky s našimi kandidátmi vo všetkých volebných obvodoch majú číslo 55.

VOLEBNÝ BLOK MENŠÍN

Ako sme už písali v minulom čísle Života, volebný poriadok sice umožňuje národnostným menšinám samostatnú účasť vo voľbách, ale im nezarúčuje miesto v parlamente — Sejme alebo Senáte. Tvoríme totiž nevelké percento obyvateľstva Poľska. Preto sme sa rozhodli pristúpiť do volieb spolu s inými národnostnými organizáciami, čo by zvýšilo šance zvolenia našich predstaviteľov do Sejmu.

6. augusta na stretnutí vo Varšave bol začlenený koaličný volebný výbor nazvaný VOLEBNÝ BLOK MENŠÍN, združujúci reprezentatívne organizácie štyroch národnostných spoločenstiev: slovenskej a českej, litovskej a ukrajinskej. Blok tvoria:

- Kultúrno-sociálna spoločnosť Čechov a Slovákov v Poľsku,
- Litovská kultúrno-sociálna spoločnosť,
- Litovská spoločnosť sv. Kazimíra,
- Zväz Ukrajincov v Poľsku (spolu s podporujúcimi organizáciami (Zväzom ukrajinského nezávislej mládeže, Ukrajinským kresťanským bratstvom sv. Vladimíra a Združením Rusínov).

Clenmi spoločného volebného výboru VOLEBNÉHO BLOKU MENŠÍN sú za našu Spoločnosť Eudomír Molitoris a Ján Špernoga. Za splnomocnenca Bloku bol zvolený Jerzy Rejt — predseda Zväzu Ukrajincov v Poľsku.

Do koalicie s uvedenými organizáciami sme vstúpili nielen preto, že zvyšuje naše šance vo voľbách, ale aj preto, že máme veľa podobných, dodnes nevyriešených problémov, najmä v oblasti národnostných práv, ktoré spolu bude ľahšie zdolať. Veľmi dôležité je i to, že v prípade úspechu vo voľbách naši koaliční poslanci, nezávisle na tom, aké sú národnosti, budú v novom parlamente vystupovať v obrane každej z našich národnostných menší.

Na prvom zasadnutí volebného výboru 10. augusta t. r. bolo rozhodnuté, že Volebný blok menšín bude mať kandidačné listiny v 15 volebných obvodoch v rôznych oblastiach krajiny a uvedie i kandidátov na celopoľskú listinu.

NAŠE VOLEBNÉ OBVODY

Volebný blok menšín v snahe získať čo najviac hlasov zaregistroval listiny vlastných kandidátov v 15 volebných obvodoch. Bolí vybrané také obvody, na ktorých území žije najviac našich potenciálnych voličov — príslušníkov národnostných menší združených v našom koaličnom Bloku. Sú to:

- Volebný obvod č. 1 — hlavné mesto Varšava;
- Volebný obvod č. 5 — piotrkowské vojvodstvo (pre českých krajanov zo Zelova, Złobnice a Kučova);

- Volebný obvod č. 11 — wrocławské vojvodstvo;
- Volebný obvod č. 13 — jeleniogórské a legnické vojvodstvo;
- Volebný obvod č. 14 — zelenohorské a lesznianske vojvodstvo;
- Volebný obvod č. 19 — gorzowské a pilské vojvodstvo;
- Volebný obvod č. 20 — štetínske vojvodstvo;
- Volebný obvod č. 21 — koszalińské a słupské vojvodstvo;
- Volebný obvod č. 22 — gdaňské vojvodstvo;
- Volebný obvod č. 23 — olsztyńskie a elbląské vojvodstvo;
- Volebný obvod č. 25 — bielostocké a suwalské vojvodstvo;
- Volebný obvod č. 27 — zamojské a chełmské vojvodstvo;
- Volebný obvod č. 30 — krosnianské a przemyślské vojvodstvo;
- Volebný obvod č. 32 — nowosądzské vojvodstvo (pre slovenských krajanov zo Spiša a Oravy);
- Volebný obvod č. 33 — krakovské vojvodstvo.

Zaregistrovanie našich kandidačných listín v týchto volebných obvodoch bolo možné preto, že Volebný blok menšín získal po viac ako 5 tis. podpisov v troch obvodech: č. 21 (koszalińskie a słupské voj.) č. 23 (olsztyńskie a elbląské voj.) a č. 25 (bielostocké a suwalské voj.). To zároveň umožnilo prihlásiť našich kandidátov i na celopoľskú listinu.

NAŠI KANDIDÁTI

Naša Spoločnosť menovala na volebné listiny nasledujúcich kandidátov:

- Prof. Jozef ČONGVA — Volebný obvod č. 32 (Nowosądzské vojvodstvo);
- Zenon JERSÁK, Eva SZTRANEKOVÁ a Henryk Pavel KIMMER — Volebný obvod č. 5 (Piotrkowské vojvodstvo);
- Bronislav KNAPČÍK — Volebný obvod č. 33 (Krakovské vojvodstvo);
- Ján ŠPERNOGA — Volebný obvod č. 1 (hlavné mesto Varšava).

AKO HLASOVAŤ?

Hlasovacie lístky Volebného bloku menšín majú vo všetkých volebných obvodoch číslo 55.

Každý volič po príchode do volebnej miestnosti dostane od komisie hlasovacie lístok, na ktorom budú uvedené čísla a názvy všetkých kandidačných listín zaregistrovaných v danom volebnom obvode, ako aj mená a priezviská všetkých kandidátov na poslancov, ktorí boli zaregistrovaní na každej z týchto obvodných listín.

Všetci voliči, ktorí nás chcú podporiť, musia na hlasovacom lístku vyhľadať listinu Volebného bloku menšín majúcu číslo 55, potom urobiť znak „x“ vo štvoruholníku pri

mene kandidata, ktorému chcú odovdať svoj hlas. Taktiež vyplnený hlasovaci lístok možno zložiť do volebnej urny. Lístky bez znaku „x“ sú neplatné.

Poslanecké mandáty vo volebných obvodoch získajú tí kandidáti, ktorí dostanú najväčší počet hlasov.

Každý volič, ktorý už po zhotovení zoznamu voličov mení miesto pobytu, môže hlasovať na novom pôsobisku. Predtým však v gminnom úrade, ktorý zoznam zhotovil, musí si vyžiať počet hlasovanie a s týmto početom sa môže zúčastniť volieb na novom mieste pobytu.

Poľskí občania, ktorí sa zdržiavajú v zahraničí a majú platný pas, môžu byť uvedení v zoznamoch voličov zhotovaných na príslušných konzulátoch PR. Na všetkých konzulátoch PR sa hlasuje na kandidátov z volebného obvodu č. 1, čiže v hlavnom meste Varšave.

CENNÝ KAŽDÝ HLAS

Volebný blok menšín zaregistroval i pätnásťčlennú celopoľskú listinu kandidátov. Sú na nej predstavitelia našich menšín vybraní spomedzi kandidátov uvedených na obvodných volebných listinách.

NA CELOPOĽSKÚ LISTINU SA NEHLASUJE! Našim kandidátom z tejto listiny sa počítajú všetky hlasy odovzdané na listiny Volebného bloku menšín zaregistrované vo všetkých volebných obvodoch. Inač povedané, čo viac hlasov získame v jednotlivých obvodoch, tým väčšie šance majú naši kandidáti prihlásení na celopoľskú listinu. Totiž na celopoľské listiny, z ktorých mandáty získajú spolu 69 poslancov, svojich kandidátov prihlásili volebné výbory 30 najväčších politických strán a iných organizácií. Mnohí z nich majú možnosť získať veľký počet voličov.

Preto každý hlas, odovzdaný na našich kandidátov v uvedených 15 volebných obvodoch, je mimoriadne cenný. Je preto potrebné, aby sa volieb zúčastnili všetci krajania, ktorí zavŕšili 18 rokov. Žiaduce je i to, aby sa všetci príslušníci našej menšiny, ktorým záleží na našom úspechu vo voľbách a na rozvoji našho krajanského hnutia, aktívne zapojili do volebnej kampane a získavalí voličov pre Volebný blok menšín aj mimo krajanské prostredia, medzi obyvateľmi poľskej národnosti. Vedľa našej volebnej program je výhodný a priateľský aj pre nich. Využime príležitosť, aká sa nám naskytá po prvý raz, a urobme všetko, aby sme mali vlastných poslancov Sejmu!

ZBIERKA NA VOLEBNÝ FOND

Účasť vo voľbách a najmä volebná kampaň je veľmi nákladným podujatím a stojí hodne peňazí. Preto sa obracíme na krajanov a krajanov, priaznivcov našej menšiny a všetkých ľudí dobrej vôle o pomoc v zozbieraní nevyhnutných prostriedkov na tento cieľ. Peňažné príspevky možno vplácať na konto našej Spoločnosti s prípisom: Voľby. Uvádzame adresu, názov a číslo konta:

Zarząd Główny Towarzystwa Społecznno-Kulturalnego Czechów i Słowaków w Polsce, 31-504 Kraków, ul. Zygmunta Augusta 7/3-4, nr. konta: Bank Depozytowo-Kredytowy w Lublinie, II Oddział w Krakowie nr. 333501-2017-132.

Deklarácia Volebného bloku menší

Demokratické zmeny, ktoré sa uskutočnili na prelome 80-tych a 90-tych rokov, vytvárajú predpoklady partnerského prístupu k národnostným menšinám v Poľsku a umožňujú im najst si prisľúchajúce miesto v novom spoločensko-politickej zriaďení. Vznikla možnosť otvorené vystupovať s vlastnými potrebami a požiadavkami a aktívne sa zapojiť do procesov uskutočňovaných zmien. Je to nová situácia v porovnaní s predchádzajúcim obdobím, kedy komunistické orgány fakticky neuznávali existenciu menší. Tiež orgány uskutočňovali represívnu národnostnú politiku a veľmi obmedzovali možnosti kultivovali národné tradície, kultúru a materinský jazyk, ako aj vieriennosť. V poľskej spoločnosti upevňovali negatívne stereotypy a odpor voči susedným národom, ktorých príslušníci tvoria rozhodnú väčšinu národnostných spoločenstiev v Poľsku. Preto menšiny s nádejou uvítali vznik Sejmovej komisie pre národnostné otázky a príslušnej medzirezornej komisie pri predsedovi Rady ministrov, uvoľnenie národnostných menší spod kurátorov ministerstva vnútra a odovzdanie ich pod opateru ministerstva kultúry a umenia, ako aj iné fakty, ktoré svedčia o uskutočňujúcom sa prehodnotení prístupu k národnostným menšinám. V tomto kontexte očakávame voľby do Sejmu a Senátu sú dôsledkom dôležitou udalosťou. Ich výsledky, ako aj samotný priebeh volebnej kampane budú mať veľký vplyv na ďalšiu existenciu národnostných skupín v III. republike.

Národnostné organizácie idú do volieb s vlastnou reprezentáciou. Je to prejav snahy samostatne sa podieľať na procese formovania demokratického zriaďenia a spolurozložovať o modeli trvalého riešenia národnostnej otázky. Je to výraz vôle aktívne sa zapojiť do procesu tvarovania zriaďenia, tak v ľahkom prechodnom období, ako aj v jeho perspektívnom vyvrcholení. Je to výraz presvedčenia, že práva menší sa integrálne spájajú s celou systémovou prestavbou štátu a spoločnosti.

Volebný blok menší je koalíciou združujúcou reprezentatívne organizácie Štyroch národných spoločenstiev: českej, slovenskej, litovskej a ukrajinskej. Blok tvoria: Kultúrno-sociálna spoločnosť Čechov a Slovákov v Poľsku, Zväz Ukrajincov v Poľsku (spolu s ďalšími podporujúcimi organizáciami: Zväzom ukrajinskej nezávislej mládeže, Ukrajinským kresťanským bratstvom sv. Vladimíra a Združením Rusínov), Litovská kultúrno-

sociálna spoločnosť a Litovská spoločnosť sv. Kazimíra. Blok vznikol v presvedčení, že hlavné problémy týchto spoločenstiev, tak politické, ako aj spoločenské, kultúrno-osevové a náboženské, sú podobné. Preto uznali, že po prípadnom úspechu vo voľbách tiež štyri menšiny môžu reprezentovať spoločnú predstaviteľstvo. Volebný blok menší chce zároveň vystúpiť naproti problémom ďalších národnostných menší a etnických i náboženských skupín v Poľsku. Minohé obávky, s ktorými tiež spoločnosť boria, sú spoľahlivé a možno ich vyriešiť vhodnou činnosťou a vo volebnej kampani.

Volebný blok menší chce preto predložiť najdôležitejšie predpoklady vlastného volebného programu a predstaviť hlavné zásady, ktorími sa bude riadiť vo svojej činnosti.

1) **Volebný blok menší uznáva Všeobecnú deklaráciu ľudských práv OSN z roku 1948, ako aj Kodanský dokument KBSE z roku 1990 za základ všetkých rozhodnutí a riešení národnostnej obázky.** Preto Blok vo svojej pôsobnosti chce dať výraz presvedčeniu, že v demokratickom systéme je možné uskutočnenie požiadaviek národnostných spoločenstiev. Teda VBM je za parlamentnú demokraciu ako zriaďenie zaručujúce kladnú riešenie v tejto oblasti. Zároveň Blok podporuje tie politické sily, ktoré kladú na popredné miesto zásady demokracie, pluralizmu a respektovania práv jednotlivcov a ľudských kolektívov.

2) **Volebný blok menší je za pôsobenie smerujúce k sfornomovaniu občanskej spoločnosti v Poľsku.** Národnostné menšiny, ako aj etnické a náboženské spoločenstvá by mali byť integrálnou zložkou takéjto spoločnosti. Práve v takomto zmysle národnostný problém chápeme ako vnútornú otízku štátu a jeho občanov. Je to dôležité aj vzhľadom na možnosť modelového vyriešenia týchto otázok, čo by bolo dobrým príkladom pre iné krajinu, v ktorých národnostné otázky sú oveľa komplikovanejšie.

3) **Volebný blok menší za najnáležavejšie úlohy v riešení národnostnej otázky považuje vypracovanie konkrétnej politiky štátu v tejto oblasti, ako aj politiky voči etnickým a náboženským menšinám.** Základným cieľom tejto politiky je zaistenie príslušníkom národnostných menší možnosti efektívne využívať plnú rovnoprávnosť a základné slobody. Podľa nás, národnostné spoločenstvá a ich predstaviteľstvo zvolení do zastupiteľských orgánov, by mali byť zapojení do pr-

cesu vypracúvania tejto politiky. Mimoriadne dôraz treba položiť na celoštátne, regionálne a samosprávne riešenia.

4) **Národnostné organizácie zoškupené vo Volebnom bloku menší vzhľadom na malú početnosť, ako aj veľkú rozptýlenosť majú veľké šance zvoliť si vlastnú parlamentnú, ako aj regionálnu reprezentáciu na úrovni vojvodských orgánov moci.** Preto nemeniteľne zasúvame názor, že menšiny majú mať zaručené miesto v parlamente.

Účasť v tohtoročných voľbách, napriek maliemu predpokladom na úspech, ocenjujeme ako výraz vôle aktívnej účasti v budovaní parlamentnej demokracie v Poľsku.

5) **Problém národnostných a do istej miere aj etnických a náboženských menší je zapletený do kontextu zahraničnej politiky štátu.** Volebný blok menší uznáva zásadu reciprocity ako integrálneho činiteľa tvarovania medzištátnych vzťahov ale je rozhodne proti jej represívnu využívaniu. Robí to tiež z menší „rukojemníkov“ zahraničnej politiky. Je to v rozpore so zásadami medzinárodného práva, ako aj so zásadami demokracie a partnerského prístupu k národnostným skupinám.

6) **Volebný blok menší je za čo najlepšie usporiadanie vzťahov medzi Poľskom a emigrantujúcimi sa susednými krajinami.** Bude to dôležitý činiteľ utvárania stabilnej a bezpečnej situácie v Strednej a Východnej Európe. Národnostné spoločenstvá by v tomto procese mali zohrať kladnú a aktívnu úlohu. Preto Volebný blok menší chce prispievať k tomu, aby sa naše národy lepšie spoznali, prekonali stereotypy a histerické nedorozumenia. Mimoriadne dôležitú úlohu má kultúra. Národnostné menšiny môžu zohrať úlohu prirodzených vývyslancov kultúr tých národov, ktoré susedia s Poľskom. Dnes máme pre to potenciálne priaznivé ovzdušie. Sme teda za vypracovanie a aplikovanie v praxi vhodného osvetového a kultúrneho programu, ktorý by zohľadňoval fakt existencie v Poľsku špecifických národných, ako aj etnických a náboženských kultúr. Považujeme za nevyhnutnú rýchlu finančnú podporu štátu pre tie sféry osvety a kultúry, ktoré tvoria základ zachovania a rozvoja našej národnej totožnosti.

7) **Podľa nás je nutné, aby vláda (v tom najmä školske orgány), orgány územnej samosprávy, ako aj hierarchia katolickej cirkev pôsobili v prospech tolerancie a respektovania iných kultúr a národností.**

8) **Volebný blok menší prikladá veľký význam nadviazaniu ekonomickej stykov medzi Poľskom a susednými krajinami.** Mimoriadne dôležitá je otázka otvorenia východného trhu, nadviazania ekonomickej vzťahov so susednými krajinami podľa nových zásad obojstranného prospechu a partnerstva. Národnostné spoločenstvá môžu aj v tomto procese zohrať dôležitú stimulujúcu úlohu.

SLOVENSKÁ LITURGIA POVOLENÁ

Na týchto stránkach sme mnogokrát písali o úsilí našej menší o zavedenie slovenských bohoslužieb v spišských a oravských farnosťach. V tomto úsilí nás významne podporili najvyšší predstaviteľia našej starej vlasti, v tom i premiér Slovenskej republiky Ján Carnogurský, ktorý 27. marca t.r. napsal v tejto veci list arcibiskupovi krakovskej metropolitnej kúrie, kardinálovi Franciszku Macharskému.

V odpovedi Dr. Jánovi Carnogurskému z 19. júna 1991, kardinál Franciszek Macharski piše:

Wielce Szanowny Panie Premierze,

dziękuję bardzo za list, w którym wyraziła się troska o posługę dla wiernych archidiecezji krakowskiej, którzy pragną, aby była ona sprawowana dla nich w języku słowackim, ich języku ojczystym. Byłem szczerze ujęty prawdziwie chrześcijańskim i kościelnym duchem tej wypowiedzi. Dziękuję!

Pragnę przekazać wiadomość, że — jak piszę o tym do Jego Ekscelencji Ks. Biskupa Franciszka Tondry, już w lecie, oprócz dwu parafii dotychczasowych, będą nastepne parafie, do których będą dojeżdżać z posługą dwóch młodzi kapłani władający językiem słowackim.

Proszę być pewnym, że niczego nie zamierdzam, aby Orędzie Noworoczne Jana Pawła II było urzeczywistniane na Spiszu i Orawie.

Łączę wyrazy pełne szacunku i chrześcijańskie pozdrowienia.

† FRANCISZEK kardynał MACHARSKI

Predseda vlády Slovenskej republiky posílá 10. júla 1991 kardinálovi Franciszku Macharskému d'akovny list, v ktorom piše:

Vaša Eminencia,
d'akovem V. m za list z 19. júna 1991, v ktorom mi oznamujete, že k dvom farnostiam, v ktorých sa dosiaľ vykonávali bohoslužby v slovenskom jazyku, pribudnú v lete ďalšie farnosti, ktoré budú dochádzať dva młodzi kapłani, ktorí vedia po slovensky, takže sa podstatne zväčší počet slovenských verejnosť v Poľsku, ktorí sa budú môcť zúčastňovať bohoslužieb v slovenskom jazyku.

Toto Vaše rozhodnutie znamená veľkú radosť pre našich krajanov žijúcich v Poľsku a úprimne Vám d'akovem za snahu vyhovieť ich prosbám. Ich splnenie je aj mojom osobnou srdcovou záležitosťou už aj preto, lebo korene predkov mojej rodiny siahajú do pohraničnej polsko-slovenskej oblasti.

Zelám Vám veľa síl a požehnania a srdečne Vás pozdravujem.

JÁN CARNOGURSKÝ

NOVÁ BELÁ PROTESTUJE

Výbor miestnej skupiny KSSČaS v Novej Beli, ako aj účastníci stretnutia v Čiernej Hore po prečítaní článku St. Madziarského Provočácia v Čiernej Hore (Wišci č. 27, zo dňa 28.07.1991) vyjadrujú pobúrenie, že tak populárny časopis uverejňuje nepravdivé a neoverené informácie o slovenskej národnostnej menšine na Spiši. Chceme opraviť klamivé informácie v uvedenom článku a tým istým protestovať proti ďalším publikáciám tohto typu.

Dňa 30.06.91 Čierne Hory navštívil premiér SR Ján Čarnogurský. Na stretnutie s ním neboli potrebné žiadné pripusťky, ani — ako to sugeruje p. Madziarski — nikto nestrážil vchod do hasičskej remízy. Žiadnenie z obyvateľov Čiernej Hory neboli balamutenej chýrmi o vystúpení akéhosi umeleckého súboru budť o zábave, a účastníci stretnutia neboli nijakým davom zvedavcov.

Pán Madziarski piše, že „... polskú stranu reprezentoval jedine richtár Čiernej Hory...“ Na stretnutí bol prítomný aj predsedu Gminného družstva Rolnícka svojpomoc z Bukowiny Tatrzańskiej p. Budz. Za neprítomnosť predstaviteľov štátnych orgánov, ktoré napriek trvaniu p. Madziarského o návšteve vedeli, nemôžeme byť zodpovední.

Prekvapuje nás obžaloba p. Madziarského, že účastníci stretnutia zaspievali slovenskú hymnu. A akú hymnu, alebo čo, by spievali Poliaci v Kanade či USA, keby ich navštívili napr. p. Wałęsa, alebo iný predstaviteľ polských štátnych orgánov?

S O S. . .

Harkabuz je oravská obec patriaca spolu s Podsfenom do neoravskej gminy Raba Wyżna. Harkabuz na mňa zapôsobil svojou dĺžkou. Tiahne sa pozdĺž cesty niekoľko kilometrov. V skutočnosti je to malá obec s asi 80 gazdovstvami a býva v nej necelých 400 obyvateľov.

V Živote sme už viackrát písali o tejto obci a jej obyvateľoch, ktorí vynikajú svojou spoločenskou aktivitou. Sú to predovšetkým rolníci majúci stredne veľké gazdovstvá. Keď som bola na Orave, bolo už po zbere sena. Nechcem sa však zaoberať tohorčou úrodou, ak jedť táto je a vždy bude prvoradým záujmom každého rolníka. Zber úrody je výsledok namáhavnej a ťažkej práce. Technika chémia sice pomáha, ale v konečnom dôsledku je tu predovšetkým človek, ktorý do práce dáva nielen um a ruky, ale aj srdce. Preto sa nedivme, že rolníkov najviac v súčasnom období trápi odbyt vypro-

účastníci stretnutia hovorili o tom, že chceli, aby boli respektované ich práva ako menšiny, teda právo na vyučovanie slovenského jazyka na školách a odbavovanie liturgie v slovenčine. Nedalo však, že trvá p. Madziarski, k žiademu politickému predsedu. Pán Madziarski obžalúva prof. Čongvu za uvádzanie falošných argumentov, že Spiš je slovenským krajom. Vieme, že nie je to prvé obvinenie. Ak už p. prof. Čongva hovoril, alebo uverejňoval niečo o Spiši, neopieral sa o falošné argumenty, ale o viery-hodné pramene a dokumenty. Dovoľujeme si konštatovať, že keby p. Madziarski poznal dejiny Spiša, nikdy by nepopieral konštatácie prof. Čongvu, nepočúval falošných informátorov a nepísal o nás nepravdu. S pinou zodpovednosťou konštatujeme, že na srelatívne prof. Čongva nchovoril na túto tému.

Poďľa nás námietky účastníkov stretnutia, že sa pápež Ján Pavol II. počas poslednej návštevy v Poľsku nesrelol so slovenskou národnostnou menšinou boli správne, tým viac, že sa stretol s inými menšinami. Ale nikto nehovoril, — ako piše p. Madziarski. — o „papežovi Jánovi Pavlovi II., ako o poľskom nacionalistovi.“

Nikto tiež uenavrhoval otvoriť hranice, keďže v tom čase už boli otvorené. Išlo len o otvorenie existujúcich hraničných priechodov v Jurgove a Nedeci.

Niekoľkí účastníci hovorili o starobných a invalidných dôchodkoch, ako aj o problémoch pri prekračovaní hraníc. Pán Budz

hovoril tiež (čo absolútne nie je pravdu), že pracovníci zamestnaní v Česko-Slovensku privížajú potraviny. Nebolo reči ani o tom, že sa pán premiér SR bude uchádzať o hlas z Poľska v prezidentskej kampani.

Ako sme už spomínali na stretnutí nebola žiadna prísná kontrola a nikto proti níkomu a nijom neprotestoval, a už vobec nie „akýsi“ členovia Zväzu poľského Spiša. Nikto tiež nikomu nebránil prehovoriť, nikto sa nikomu nevyhraljal ani nehádzal kameňmi. Sme zvedaví, od koho p. Madziarski dostal také informácie. Keďže ide o p. Jureckého, ktorý v ráji tam bol náhodou (Madziarski), mal by hovoríť a písť pravdu. Zavádzajú ho k tomu novinárska etika. Ešte otázka pánu Jureckému: keďže je takým zamietaným protivníkom slovenskej menšiny, čo robil na stretnutí v Čiernej Hore?

Po stretnutí so slovenským premiérom nikt zo obyvateľov Čiernej Hory neboli ani pobúrený, ani znepokojený. Práve naopak. Vieme tiež, že slovenská menšina v Čiernej Hore a na celom Spiši vobec nie je tak málo početná, ale veľmi hlučná, ako tvrdí p. Madziarski. Nikto z menšiny nie je „burč“ ani „zradca“. Uvedomujeme si, že pre p. Madziarského a ďalšie podobné individuá stáči, aby sa niekto cítil Slovák, a už je to ohrozenie.

Ako sme už spomnuli, sme Slováci a nechceme nikoho ohrozovať, ale žiadame záruky našich práv v ústave. Žiadame tiež zasadenie neustálých úložkov poľskej tlače proti súkromným osobám Spoločnosti a nám všetkým, ktorí sa cítim byť Slováci, zasadenie takých článkov, aký napísal i p. Madziarski.

MS KSSČaS
v Novej Belej

dukovaných výrobkov. Spája sa to najmä s dovezom lacných, ale dotovaných potravín zo západných štátov v súvislosti, s čím výrobky našich rolníkov nie sú schopné im konkurovať. Možnože posledné colné opatrenia aspoň trochu zmenia túto situáciu.

Je preto prirodzené, že rolníkom sa nevypláca vyrábať viac produktov, ako je to pre nich nevyhnutne potrebné. Tým na dedinách Oravy a Spiša, môžeme už vidieť aj neobrobenú pôdu a poloprázdne stajne.

Koho bráť na zodpovednosť za tento alarmujúci stav v polnohospodárstve — štát so svojimi ešte nespravidlovanými monopolistickými podnikmi, ktoré od rolníka vykupujú mlieko (a iné produkty) po 700 zl za liter a nám spotrebiteľom ho odpredávajú odstredené, čiže menej hodnotné, štyrikrát drahšie, alebo gminné samosprávy, ktoré nesú zodpovednosť za to, že nie sú v prevádzke mnohé výkupné strediská, sklady a pod. Harkabuzania sa oprávnenne sťažujú, že vláda vo svojom programe zanedbala polnohospodárske otázky a zaobrá sa nimi len okrajovo, čo nedáva nádej na zlepšenie situácie. Sejm na jednom z posledných zasadnutí sa zaobránil otázkou rolnictva, ale bez pozitív-

ných výsledkov. Naďalej nie je uspokojivo vyriešená otázka výkupu a skladovania obilia. Začala sice svoju činnosť Agentúra pre polnohospodársky trh, ale nemá dosťatočné množstvo prostriedkov a na dôvažok chýbajú uskladňovacie priestory.

Okrem všeobecného problému odbytu polnohospodárskych produktov, Harkabuzania majú i svoj — obecný spojený s rozpadom ich Družstva rolníckych krúžkov v Spytkowiciach. Totiž naďalej nie je vyriešená otázka spoločného majetku družstva, jeho vrátenia jednotlivým obciam. Všetko úsilie o získanie svojho podielu tak v Spytkowiciach ako aj v gmine Raba Wyżna bolo zatiaľ bezvýsledné. A, tak nezodpovedným prístupom zodpovedných pracovníkov k vyriešeniu celej záležnosti, zbytočne dochádza u obyvateľov Harkabuza k nespokojnosti a zhoršeniu vzťahov medzi jednotlivými obcami.

Nevyriešená je i otázka slovenského školstva. Dlhé roky sa naši krajania dožadujú, aby vyučovanie slovenčiny na základných školách na Spiši a Orave bolo povinné. Teraz, keď táto možnosť sa do určitej miery stala aktuálnou, najmä po nariadení ministerstva národnej edukácie o nových zásadách vyučovania cudzích jazykov, mnohí riaditelia škôl to svojim nezodpovedným prístupom znemožňujú.

Podobne, ako v mnohých iných školách, aj v Harkabuze vedenie školy zaujalo negatívny postoj k vyučovaniu slovenského jazyka a neoboznámiло rodičov ani žiačkov s nariadením ministerstva. V súvislosti s tým, ruština zostala povinným predmetom. Rodičia totiž nevedia, že dnes si každý môže sám voliť jazyk, ktorý sa chce učiť. Myslím si, že jednotliví riaditelia sú povinní dodržiavať vyhlášky a nariadenia a nemajú právo postupovať svoječne, ba priamo bojkotovať tie-to nariadenia. Z každého takého prípadu, by Kuratórium osvety a výchovy malo vysvetliť patričné dôsledky.

Ako som na začiatku uviedla, Harkabuz na mňa zapôsobil svojou rozlohou. Kým prejdete z dolnej konca na horný máte dojem, že ste prešli niekoľkými dedinami. A teraz, čuduj sa svete, zodpovedný — nezodpovedný, kvôli zlej ceste, obyvateľov tejto obce postavili pred hotovú vec: do Harka-

Novovybudovaná základná škola v Harkabuze. Foto: J.Š.

ŽENA VŽDY ŽENOU

Žena prísná a láska, žena mnohotvára a predsa stále tá istá, slabá, avšak vo svojej podstate silná, vždy ochotná stáť po boku svojho muža a prípravená pomáhať mu, podopriť ho, aj v tých najťažších situáciach. Takou je aj VIKTÓRIA SMREČÁKOVÁ z Malej Lipnice.

Ked' sa hovorí o fažkej práci roľníka, myslí sa predovšetkým: roľník — muž. Málo kedy sa myslí na ženy, na ich fažku prácu a život. Žena na dedine nie je iba manželkou, ale je tak isto roľníčkou, ktorá nie len pomáha na gazdovstve, ale často svojho muža musí zastupovať v tých najťažších práca. Okrem toho je gazdinou a matkou. Pri týchto všetkých povinnostach nemá čas na odpočinok. A predsa na našich dedinách žije veľa žien, akou je aj Viktória Smrečáková, ktoré nehľadiac na únavu, na svoj prospech, s celým svojím ja sa plne angažujú v kultúrnej a osvetovej práci vo svojich obciach.

Ak niekto povie Malá Lipnica, má na myslí Viktória Smrečákovú, ktorá je dušou celého krajanského kultúrneho a spoločenského diania v tejto obci. Založila a dlhé roky viedla mestský folklórny súbor a divadelný krúžok, v ktorom sama aktívne účinkovala. Tento súbor má za sebou hodne úspechov. Vystupoval na viacerých podujatiach na Orave a Spiši, bol aj na Folklórnych slávnosťach v Detve, kde dobre obstál. Krajančka Smrečáková bola a je horlivou propagátorkou Života a jeho aktívnu dopisateľkou, ktorou ostala aj po svojom odchode do Ameriky. Odišla za prácou ako veľa našich krajanov, pretože na hornooravských poliach toho veľa nenanarastie, gazdovstva neprinášajú také príjmy ako inde, čo je zvlášť citelné najmä teraz, keď tak veľmi stúpli ceny vý-

robných prostriedkov. A keď roľník chce svojim deťom postaviť domček, musí si ísť nevyhnutne privyrobiť niekde mimo poľnohospodárstvo. Dnes na Orave aj Spiši stojí veľa nových domov, na gazdovstvách vidno hodne strojov, ale väčšina z nich bola kúpená za peniaze zarobené mimo poľnohospodárstvo.

Jej odchodom do Ameriky celé kultúrne a spoločenské dianie v Malej Lipnici ochabalo, aj keď syn Zbyszek, ktorý sa stal novým predsedom MS, je tak ako jeho matka veľmi agilný divadelný ochotník a talentovaný hudobník. Zúčastnil sa i choreografického kurzu v Moravanoch a tak mohol matku v kultúrnej činnosti zastúpiť. Tak aj bolo, lenže mladý človek musel neskôr nastúpiť základnú vojenskú službu, čím v Malej Lipnici nastal útlm. Naštastie prestávka netrvala dlho. Po polrohu roku sa Viktória Smrečáková vrátila domov, medzi svojich a situácia sa začala zlepšovať. Prvá vec, o ktorú sa začala zaujímať, bol nás časopis. Obišla krajanov v obci a ziskávala staronových predplatiteľov Života.

Vo svojich dopisoch, ktoré nám posielala, písala o živote Slovákov a Poliakov, medzi ktorými v Amerike žila, o ich národnom povedomí, o ich súdržnosti, o divadelných krúžkoch a súboroch, o zachovávaní národných tradícii. Písala preto, aby na príklade tamojších Slovákov povzbudila našich krajanov. Počas nedávneho stretnutia nám medziiným povedala:

— My sme tu doma, v našej domovine, monohokrát akoby prispali, strácame elán, nadšenie a poddávame sa vonkajším vplyvom. Treba, aby sme sa všetci čo najviac angažovali v spoločnej práci. Treba rozvinúť činnosť klubovní, čo prispeje k zoskupeniu

krajanov a ich zaktivizovaniu v kultúrnej a innej činnosti, prispeje k upevneniu ich národného povedomia a povzbudeniu k starostlivosti o nás rodny jazyk. Ved' iba zaujímavé kultúrne a osvetové dianie dokáže prípútat mládež k otčine. Musíme sa tiež hlasnejsie dožadovať svojich práv, možnosti kultivoval svoje zvyky, svoju reč svoju kultúru. Dožadovať sa toho, čo nám právom patri. Nie je to neloyalita voči tomuto štátu, v ktorom žijeme.

Podľa mňa každý by mal začať u seba, vo svojej rodine, medzi známymi, priateľmi, mládežou, lebo to je a bude základom úspechu. Ako aktívni, uvedomení a angažovaní budú jednotlivci — taká bude celá naša Spoločnosť.

Takto zmyšľa krajančka V. Smrečáková. Nielen zmyšľa, ale to svojou prácou a celým životom aj uskutočňuje. Stretnutie s ňou bolo pre mňa nezabudnuteľným zážitkom.

EVA MATISOVÁ

ĽUDSKÉ SLOVO

Ked' sa prejdete po našich dedinách na prvý pohľad sa vám môžu zdať veľmi podobné. No popri mnohých zhodných črtach sa každá niečim liší, má svoje osobitosti, tradície, zvyky a problémy ktorými žije. Ta- ké sú aj Vyšné Lapše.

V súčasnom období však všetky spájajú tri problémy poľnohospodárstva, slovenské školstvo a bohoslužby. Tri diametrálne sa líšiace problémy, no všetky svojou podstatou závažné.

Chlieb, ale aj iné vyprodukované výrobky našich roľníkov, je a bude základom výživy každého človeka. Teraz však vznikla situácia v ktorej sa potraviny určené pre ľudí dávajú často zvieratám. Zlyhal odbyt-stažovali sa nam Vyšnolapšania — a tak nie div, že rôzne ich poľnohospodársko-chovateľské výrobky, ako napr. vlna alebo kože viačročným skladovaním strácajú na kvalite a znehodnocujú sa. Tento stav, ktorý v poľnohospo-

dárstve vznikol, je neudržateľný a bude mať — ak sa nič nezmiení — ďalší negatívny vplyv na celé hospodárstvo v Poľsku. Preto ani neprekvapuje, že vo vládnej kríze, ku ktorej došlo v posledných augustových dňoch, otázka poľnohospodárskej politiky vlády zohrála dôležitú úlohu.

Roľníctvo stagnuje. Malé gazdovstvá sa v terajšom krízovom období stali nesebestačnými a preto neužívajú roľníkov s ich rodinami. Nastáva paradoxná situácia, že mnohí z roľníkov sa stávajú robotníkmi, aby užili s sebou a svoje rodiny, hľadajú si prácu aj mimo Poľsku. Značná časť ich pracuje na Slovensku (napr. v TANAP-e). Avšak i tu sa hospodárska situácia zhoršuje a podniky prepúšťajú robotníkov, čím zanikajú pracovné možnosti, žiaľ aj pre našich krajanov. Pri rozhovore s vyšnolapšanskými roľníkmi som sa stretla aj s takými názormi: načo hospodáriť začnime radšej podnikáť. Je teda paradoxné, že roľník-živitel sa v súčasnej dobe pre nerentabilnosť svojich výrobkov dáva na podnikanie a prestáva sa zaoberať roľníctvom. Tako ostáva neobrobená pôda, znižuje sa stav dobytku. Týmto vznikla situácia, že naše obchody nám ponúkajú čoraz viac dovážaných poľnohospodárskych výrobkov, čo spôsobí ďalší pokles domácej výroby. V tejto situácii okrem nedávno zavedenej colnej ochrany domáčich produktov sú nutné potrebne aj ďalšie opatrenia.

Spišskí Slováci žijú v 15 obciach. Vyšné Lapše sa nachádzajú v doline potoka Lapšanka. Prvé písomné zmienky o Vyšných Lapšoch pochádzajú z roku 1340. Obec sa môže pochváliť, že medzi bakalármami najstaršej univerzity na Slovensku v Trnave bol v roku 1676 vyšnolapšanský rodák Sebastian Petrich. Prečo to pripomínam? Možno že aj to malo vplyv, že Vyšnolapšania

vždy veľmi seriózne pristupovali k vyučovaniu slovenského jazyka na škole. Na dôvažok lapšanskí rodičia aj žiaci, na rozdiel od viacerých iných obcí, boli správne oboznámeni s novými zásadami vyučovania slovenčiny. Avšak kladný postoj zo strany vedenia školy môže vyjsť nazmar keďže doterajšie slovenčinárky odliši do dôchodku. Uvidíme, ako si škola poradí s týmto problémom.

Končí sa 20. storočie, zanedlho vkročíme do nového tisícročia. Po nás príde nová generácia — naše deti, ktoré budú pokračovať v tom, čo sme my začali, je potrebné, aby boli vzdelanejšie a múdrejšie. Preto je nutné, aby sa naša krajančka mládež v čo najväčšej miere vzdelávala a spoznávala jazyk svojich predkov, aby nezanikol, aby žil. Bez reči není národ, ak žije reč — bude žiť i národ!

Zjedeme dnes v ekonomickej fažke časoch. Nie všade sú klubovne. Napriek tomu kultúra by sa mala aj v takýchto podmienkach rozvíjať. Neplatí to celkom pre Lapšanov, ktorí pred 11 rokmi slávnosne otvorili nedokončený kultúrny dom. Problém je však v tom, že tento dom je i dnes v štádiu z roku 1981, nakoľko chýbajú finančné prostriedky na jeho dokončenie. Vieme, že každá miestna skupina má iné, často veľmi differencované podmienky pre kultúrnu činnosť, rozdielna je i aktivita miestnych výborov. A jednak v každej miestnej skupine dá sa a môže sa veľa urobiť. Možnosti je veľa, snáď chýba len trochu zápalu pre spoločnú vec no a iniciatívou, ako vyriešiť tento problém, ako zarobiť peniaze na dokončenie klubovne. Treba tiež viacaj druhosť medzi krajanmi. Mnohokrát stačí zájst za susedom, pohovoriť si o problémoch v obci, hospodárskych spoločenských, ľudských.

Ako som spomenula, chýba nám často tepieľ Ľudské slovo a pevnosne národné povedomie.

EVA MATISOVÁ

buza prestal dochádzať autobus. Na ako dlho — nikto nevie. Zrejme tí, čo takto rozhodli, sú športovci a myslia si, že Harkabuza tiež, v opačnom prípade by k takejto situácii nemohlo dôjsť.

Z Harkabuzy do Nového Targu je to vyše 40 kilometrov. Na moju otázku, ako idú obyvatelia riešiť dochádzanie k lekárovi a už vôlem nehoveryím o iných nutných potrebách pre život, zásobovaní potravinami a pod., mi odpovedali: „Niektorí máme autá, takto si musíme pomáhať, telefón je len jeden v Banskú, teda až 4 km od dediny, tu v obci ani jeden nie je v prevádzke“.

Ešte šťastie, že sme ľudia a ľudov — človeku v tých najťažších chvíľach vždy doňaže podať pomocnú ruku.

EVA MATISOVÁ

Těšínské Slezsko

Na prahu nezávislosti obou států se v polsko-československých vztazích stala hlavním problémem otázka státní příslušnosti Těšínského Slezska. Československo bylo v roce 1918 připraveno toto území považit, protože historicky patřilo k dánym zemím české koruny. Kromě toho mělo pro republiku velký hospodářský význam. Polsko kromě historických argumentů zdůrazňovalo etnografické zásady. V Těšínském Slezsku žilo totiž mnoho Poláků. Podle úředních údajů mělo Těšínské Slezsko v roce 1880 262 412 obyvatel, z toho 153 724 Poláků (58,7%), 71 788 Čechů (27,3%), 36 865 Němců (14%) a 35 000 osob jiné národnosti. V roce 1910 bylo 233 850 Poláků (54,8%), 115 604 Čechů (21,1%) a 76 916 Němců (18,1%). V jednotlivých okresech byl poměr jednotlivých národností různý, např. v okrese Těšín bylo v roce 1880 7629 Čechů a do roku 1910 klesl jejich počet o 18,7%, tj. na 6204 osob. V okrese Frýdek Čechů přibylo z 53 543 na 80 428 osob.

V této době došlo k značnému přílivu polského obyvatelstva do Těšínského Slezska. V roce 1880 se sem přestěhovalo z Haliče 9884 osob a v roce 1910 57 074 osob. V téže době však do Těšínského Slezska přijížděli i Češi (11 338 v roce 1880, 25 639 v roce 1910) a Němci. Zároveň však obyvatelstvo emigrovalo do rakouských zemí — v roce 1990 36 098 osob, z toho na Moravu 18 787, do Haliče 7199, do Dolního Rakouska 6301 a do Čech 1471 osob). Nejvíce osob opustilo těšínský okres (17 104). Josefinská kolonizace neměla na Těšínsku větší výsledky. Do roku 1880 tam bylo založeno celkem 18 kolonií, mezi nimiž bylo několik českých. Neoficiální osidlování však v letech 1880-1910 zvýšilo počet českého obyvatelstva na více než dvojnásobek. V Těšínském Slezsku existovala střediska osob mluvících jedním ze tří jazyků: polsky, německy nebo česky. Čeština převládala v ve frýdeckém okrese a od konca 19. století i ve městě Frýdek. Německy se mluvilo v Bielsku a od počátku 20. století rovněž ve městě Frýdku. Poláci byli soustředěni v bielském, těšínském a fryštátském okrese.

Národnostní poměry v Těšínském Slezsku byly výsledkem tření různých vlivů a tří národností: Poláků, Němců a Čechů. Historie rozvoje každé z uvedených národností závisela na tom, jaký hospodářský a politický význam v daném období měl jednotlivý národ. Zápolení české buržoazie s německým vlivem považovali těšínskí Poláci za životné důležité i pro sebe. Velký význam měly společné česko-polště slavnosti, zábavy a akce. Obě národnosti bojovaly o jazykovou a poli-

tickou rovnoprávnost, o školy všech stupňů s českým nebo polským vyučovacím jazykem. Na přelomu 19. a 20. století se však vzájemné polsko-české vztahy zkomplicovaly.

V říjnu 1918 byla povolána Těšínská národní rada Těšínského knížectví a v Ostravě Zemský národní výbor pro Slezsko. Po přípravných diskusech obě strany podepsaly 5. listopadu 1918 v Ostravě dohodu o rozdelení sporného území. Varšavská vláda dohodu schválila, ale pražská vláda už koncem listopadu vyjádřila své výhrady a v prosinci organizovala v Opavě administrativní středisko pro Slezsko, cíli i pro sporné území. Polská vláda poslala do Prahy zvláštní misi, jejímž cílem bylo vyřešit celý spor jednáním, ale bezvýsledně. Česká vláda již pomyslela na vojenský zásah na těchto územích. 23. ledna 1919 československé vojsko obsadilo celé území Těšínského Slezska. Obě strany uzavřely prozatímní smír a polský premiér Paderewski poslal protest do Paříže a nátu do Prahy. Po jednání 3. února 1919 Dmowski a Beneš podepsali v Paříži dohodu. Do Slezska byla poslána mezispojenecká komise, která měla zabránit případným srážkám mezi polským a českým obyvatelstvem.

Na konferenci ve Spa v červenci 1920 bylo rozhodnuto, že konflikt projedná Nejvyšší rada; ta předala celou věc Radě velvyslanců a 28. července 1920 byla otázka Těšínského Slezska, skládajícího se z bielského, těšínského, frýdeckého a fryštátského okresu, o celkové ploše 2 283 km², vyřešena. Polsko dostalo 1012 km² s 141 000 obyvateli, Československo 1270 km² s 293 000 obyvateli. Sporným územím vedle Těšínského Slezska byly rovněž Spiš a Orava a Cadca. 4. listopadu 1918 polské vojsko obsadilo severní Spiš a Oravu, patřící s celým Slovenskem k Uhersku. Pokus o revindikaci obsazených území se však nepodařil. V lednu 1919 se polské jednotky na pokyn spojenecké komise stáhly z území bývalého Uherska, a na jejich místo přišlo československé vojsko. Nejvyšší rada rozhodla v souladu s přáním polských politiků v Paříži vypsat na sporném území plebiscit. Byly povolány příslušné výbory, ale k plebiscitu nedošlo a sporné území bylo rozděleno současně s definitivním rozdelením Těšínského Slezska 28. července 1920. Na Spiši a Orave Polsko dostalo ze sporného území zahrnujícího 71 vesnic a 70 000 obyvatel 27 vesnic s 30 000 obyvateli. Vyvolalo to mezinárodní spory, protože na polském území se ocitlo mnoho Slovácku.

Dlouhodobý spor o Javorinskou dolinu v Tatrách vyřešil teprve Haagský soud 6. prosince 1923 ve prospěch Československa.

V části Těšínského Slezska připojeného k Polsku bylo asi 900 Čechů, 85 944 osob mluvících polsky a 33 465 osob německojazyčných. Větší skupinky Čechů byly v Bielsku (136 osob) a v Bobrku (111 osob). Ostatní byli rozptýleni po vesnicích a osadách bielského a těšínského okresu a té části fryštátského okresu, která připadla Polsku.

Sčítání lidu v roce 1931 ukázalo, že v celém slezském vojvodství bylo 288 Čechů, z toho v bielském okrese 58 osob a v těšínském 82 osoby. Jejich počet může být nižší než ve skutečnosti, protože mnoho Čechů udávalo, že mluví polsky.

V polské části Těšínského Slezska Češi žili hlavně na venkově. Téměř každá rodina měla vlastní domek, vesměs zděný, ale byly i horské chalupy ze dřeva a kamene s prostorným podkrovím, se zdobenými trámy a bohatým zařízením, které bylo přímo ukázkou lidového umění. Dřevěné slánky, skřínky, náradí, lavice, truhly, hliněné předměty byly svědeckem velkého umění jejich tvůrců. Lidé si sami stavěli domy podle vlastních plánů a potřeb, vyráběli náradí pro hospodářství. Jiné byly dělnické domy. Skládalý se z kuchyně a pokoje, zařízení pocházelо z továren a nebylo v něm už ani stopy po starých tradicích.

Problematikou Těšínského Slezska se ve svých pracích zabývali Poláci, Češi i Němci. Mezi českými spisovateli mezičářského období 1918-1939 byli mj. historici Praska a Adamus, lingvista Šambera, Pasteruka, Polívka, Niderly a spisovatel Sláma. Byla tu bohatá místní literatura, kterou vydávali čeští činitelé: „Vlastivědná topografie obce Petřvaldu,” Jindřicha Karkošky, vydaná v roce 1931, „Sborník 30-letí české kulturní a hospodářské práce v Rychvaldě”, který redigoval Karel Novák.

Těšínské Slezsko mělo bohatou ústní lidovou tvorbu. Stará hornická tradice s legendami a pohádkami o tajemném podzemním světě obydleném dobrými i zlými duchy, vyprávění z horských vesniček o utopencích, lesních žínkách čili rusalkách čihajících na mládence na lesních paloučcích, slezské „satony“, dusící stromy i lidi — byly to dívky odsouzené za viny rodičů. Nočnice, to byly dívky, které zemřely mezi ohláškami a svatbou. Viděl je ovčáci, jak číhaly na chasníky a tak dlouho s nimi tancovaly, až jim utancovaly nohy po kolena. Utopenci žili v lidových pohádkách stejně jako živí lidé. Pili pod vodou vodu, kupovali mléko od hospodářů bydlících blízko vody. Nejlepší zábavou utopenců byly náhlé, neočekávané povodně. Život v Těšínském Slezsku se odrazil i v lidových písničkách. Češi zpívali místní slezské písničky i takové, které přišly do Slezska z nedaleké Moravy a vzdálených Čech.

POKRAČOVÁNÍ V PŘÍSTÍM ČÍSLE

ZBIGNIEW TOBJAŃSKI

V REPIŠKÁCH PRED VOL'BAMI

Začiatkom septembra som sa vybral navštíviť spišskú obec Repišká a konkrétnie časť Bryjov Potok. Počasie bolo pre roľníkov ako vysnené, na oblohe ani jediného mráčika a tak kto len vzládal, ponáhlal sa do práce na pole. Jedni k obiliu, iní k otave a ďalši k zemiakom. Ani som sa nedivil tejto pracovnej horúčke, veď paní zima zanechala začne klopáť na dvere roľníkov. Lepšie je predsa mať všetko čo najskôr v stodole ako na poli. Tažko bolo nájsť niekoho doma. Ani na gázodvorstve predsedu MS KSSCaS krajanu Jánu Repličáku nebolo ináč. Naštastie po krátkom čakaniu sa zjavil na dvore — vrátil sa aj so synmi z rannej kosity. Mohol teda počas krátkeho oddychu porozprávať o aktuálnej činnosti miestnej skupiny.

— Ako je známe, žijeme v očakávaní na

prvé slobodné parlamentné volby, v ktorých naša národnostná menšina chce zvoliť vlastných kandidátov. Preto napriek súrnym polným prácam sme nemohli sedieť so založenými rukami. Posledný augustový týždeň sme zbierali podpisy pre nášho kandidáta — prof. Jozefa Čongvu. V našej obci sme s tým nemali žiadne problémy. Chceme zdôrazniť, že parlamentné volby sú veľkou šancou pre našu menšinu. Musíme ju využiť, aby nás v najvyššom zákonodárnom zastupiteľstve mal kto brániť. Bude to vo veľkej mieri z vísieť na krajany, od ich aktívnej účasti vo volbách.

Rozmýšľame i o tom, ako našu miestnu skupinu zaktivizovať v kultúrnej činnosti. Voláme krajanské hnutie u nás bolo veľmi silné. V obci účinkovalo krajanské divadlo, naši krajania svojpomocne postavili hasičskú remízu, v ktorej sa podnes nachádza i klubovňa Spoločnosti. No my sme mali akýsi väčší elán a viac angažovanosti, čo sa nedá povedať o dnešnej mladej generácii. Musíme hľadat rozšírit aktív, zapojiť do činnosti mladých, iniciatívnych a národné uvedomelých krajany.

Našu miestnu skupinu veľmi znepokojuje činnosť tzv. Zväzu polského Spiša, ktorý si kladie za cieľ škodiť všetkými možnými spôsobmi našej národnostnej menšine, úplne ju odnárodiť. A predsa keby na severnom Spiši nebolo Slovákov, ktorých existenciu spominá Zväz popiera, nebolo by treba nikoho odnárodiť.

Naša obec patrí k farnosti Jurgov. Odneď vna máme tam nového p. farára, ktorý pochádza z druhej strany Bialky, z Gronia. Nás spišský region, ako aj našu farnosť určite dobre poznal aj predtým. Vie teda, že je to národnostne zniechaná oblasť. Mal by teda chápať i potrebu zavedenia jednej sv. omše v slovenčine. Je to objektívna nutnosť.

Vela sa hovorí o zjednotenej demokratickej Európe. V nej aj národnosti majú mať nepopierateľné práva zaručené medzinárodnými dohodami. Zdá sa, že práve teraz sa národnostné vztahy u nás nezmierňujú, ale vyhrocujú. Neviem, komu je to potrebné v demokratickom — zdalo by sa — štáte, smerujúcim k jednotnej Európe?

JOZEF PIVOVARČÍK

Zničiť alebo zachrániť?

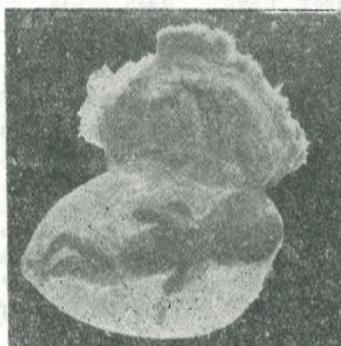
V posledných mesiacoch mnohí ľudia v Poľsku diskutujú o prerušovaní tehotenstva (o umelom potrate). Hovorí sa o tom v televízii a rozhlasu, písu o tom noviny. Na uliciach našich miest a dedín dá sa počuť mnohé hlasy „pro“ a „contra“.

Prednedávnom som bol svedkom hlasiteľného rozhovoru na túto tému v autobuse zo Zubrce do Krakova. Dvaja mladí Oravci sediaci za mnou viedli medzi sebou veľmi zúrivý slovný boj. Jeden hovoril krásnym oravským nárečím; druhý používal čistú spisovnú polštinu. Prvý bol za potratom. Argumentoval takto: „Dy to jesce nie človek... a kie doma byida... a kie baba choroo... a kie...“ Druhý mladý človek mal asi vysokoškolské vzdelanie. Dalo sa to vycítiť, lebo používal i lekársku terminológiu. Mal som fažkosti pochopíť niektoré slová. Tento mladík hovoril, že z čisto lekárskeho hľadiska je prerušovanie tehotenstva veľké zlo, lebo je to usmrtenie človeka a okrem toho fyzicko-psychické následky umelého potratu sú pre ženu-matku strašné...

O probléme umelého potratu sa často hovorí z náboženského hľadiska. Odvolávame sa vtedy na fakt, že človek má telo a dušu od chvíle počatia a na V. Božie prikázanie: Nezabiješ! Som však presvedčený, že tam, kde ide o ochranu života nenanodených detí, nemusíme sa odvolať iba na otázku viery alebo nevery. Stačí byť len človekom a až človekom¹.

Tentokrát chcem upozorniť čitateľov na prirodzené, vedecké hľadisko súčasných lekárskych a príbuzných vied. Poctivý človek by mal rátať s výsledkami vedeckých pozorovaní a s čisto biologickými dôkazmi, že človek je človekom od momentu počatia. Dovolim si zacitovať len niekoľkých svetoznámych lekárov, ktorí majú veľkú autoritu v oblasti medicíny.

Istý doktor lekárskych vied z Univerzity M. Kopernika z Toruni piše v novinách: „Najnovšie výskumy v oblasti genetiky a embryológie dokazujú, že človekom sme od chvíle počatia. Od momentu oplodnenia vajíčka človek žije so všetkými svojimi psychickými a fyzickými možnosťami. Plod je od samého počatia odlišná, samostatná ľudska bytosť, nové ľudske individuum. Má svoj vlastný život. Je zásobené úplnou genetickou informáciou, čiže programom vývoja človeka. Biológovia nemajú nijaké pochybnosti, že sa život človeka začína od vzniku prvej bunky. Embryo (zárodek), plod, novorodenec, nemluvňa, diefa, dospelý, starec — je vždy ten istý človek, ibaže v rôznom veku, v rozličnom štadiu biologického vývoja.“²

Profesor Blechschmidt z Univerzity v Göttingenu piše: „Nový život vzníka fakticky v okamihu oplodnenia. Dnes sa vedecky opisuje a odôvodňuje, že všetky stupne ľudskeho vývoja sú so sebou tesne pospájané a niet medzi nimi medzier. Z tejto skutočnosti očividne a záväzne pre každého člo-

veka vyplýva, že: Individuálna ľudska osobnosť existuje už od momentu oplodnenia ľudskeho vajíčka. Chromozómy v oplodnenom ľudskej vajíčku sú vždy typické ľudskej a nemenia sa počas celého vývoja. Tým, čo sa v priebehu vývoja mení, je len vonkajšia úprava, nie však charakter-podstata. Nemožno teda hovoriť o nejakom predstupni ľudskej života vo včasnom štadiu rozvoja.“³

Pozoruhodné sú aj osobné výpovede iných vedcov, ktorí majú medzinárodnú autoritu:

Profesor J. Lejeune z Paríža — objaviteľ chromozómov zodpovedných za objavovanie sa niektorých psychických chorôb: „Každý jednotlivec má úplne jednoznačný začiatok vo chvíli počatia.“⁴

Profesor W. Bowes z Univerzity v Kolorado konštatuje, že začiatkom ľudskej života je chvíľa počatia.⁵

Profesor H. Gordon (klinika Mayo): „Je overené, že ľudskej život sa začína vo chvíli počatia.“⁶

Profesor M. Matthews-Roth z Harvardskej univerzity: „Konštatácia, že individuálny ľudskej život sa začína vo chvíli počatia, je z vedeckého hľadiska správna.“⁷

Keď vedci mali k dispozícii len oči, ničím nepodporené, mohli by na prvý pohľad vyhlásiť: „Počiaľ niet podoby človeka, nie je to človek. Máme však možnosť využívať drobnohľady, ultrasonografy a úžasné výsledky genetických výskumov. Všetky tieto vedecké pomôcky nám dovoľujú spozať oveľa viac, ako je to možné holým okom. Keby sme naše názory formovali len podľa toho, čo vidíme, a nie podľa toho, čo hovoria a dokazujú vedecké výskumy, neboli by sme rozumní. Náš život sa teda začína vo chvíli počatia. Je to vedecká, nevyvratiteľná skutočnosť. Od začiatku sme boli tým, čím sme. K rastu sme potrebovali len pokrm, kyslík a čas. Menili sme sa len hmotne, kvantitatívne. Naša kvalita sa nezmenila. Na začiatku, vo chvíli spojenia rozmnožovacích buniek — mužskej a ženskej, bolo ustálené: naša pohlavie, farba očí, vlasov a kože, črtavé, stavba tela, tendencia k vysokej alebo nízkej postave, pevné zdravie alebo náklonnosť k istým chorobám atď.⁸“ Z tohto dôvodu každý logicky mysliaci človek bez ohľadu na svetonázor môže povedať, že prerušovanie tehotenstva je nič iné ako vražda človeka.

Na základe toho, čo hovorí veda, možno veľmi ľahko preciarknuť všetky argumenty za prerušovaním tehotenstva, napr. tieto:

1. Žena má právo robiť svojim vlastným telom, čo len chce.

Ahoj! Lenže počaté dieťa nikdy nie je časťou matkinkho organizmu (matka a dieťa majú odlišné chromozónové štruktúry, často aj odlišné krvné skupiny). Nenanodené dieťa je nová, neopakovateľná ľudska bytosť, potomok tejto ženy, ktorý sa ešte nenarodil, ale žiadna matka nemá právo rozhodovať o tom, či dieťa má žiť ďalej alebo nie.

2. Keby sa zistila nevyliečiteľná choroba alebo vývojové chyby u nenanodeného dieťa, možno dovoliť prerušenie tehotenstva.

Keď sa u človeka zistí choroba alebo vývojová chyba, vtedy tohto malého pacienta treba liečiť. Keby to nebolo možné, prisľúcha starostlivosť zo strany lekárov, riadičov aj celej spoločnosti. Akože by lekár mohol odstraňovať chorobu odstrane ním (teda usmrtením) svojho pacienta?!

3. A čo, keď tehotenstvo ohrozí zdravie ženy?

Pre záchranu ľudskej zdravia sa nesmie zabijať iného človeka (na marge toho treba povedať, že súčasná medicína konštatuje, že medzi zdravím ženy a pokračovaním tehotenstva niet konfliktu).

4. Čo, keď tehotenstvo je výsledkom zničenia?

Zločinca — otca tohto dieťa, keď bude mať zaisteného advokáta, odsúdia len na niekoľko rokov väzenia. Nesmieme pri pustiť, aby počatemu, úplne nevinnému dieťa bez akejkoľvek možnosti obrany, niekoľko vymeral najvyšší trest: trest smrti!

Tak teda z prirodzeného a vedeckého hľadiska v lome matky sa utvorila nová osoba vo chvíli počatia. Keďže plod je človekom, nič neospravedlnuje umelý potrat. Tzv. potratové zákroky sú ukutrou vrahdom bezvibrantného človeka. Lekári, ktorí to vykonávajú, aj tí všetci, ktorí im v tom pomáhajú, ženy ktoré o to prosia, muži, ktorí ich k tomu nútia — všetci pohľdajú vedou, zabijajú človeka, ktorý sa im märne protiví, sú bezcitní, totalitní a barbarskí. Postoj proti životu je neľudskej a nevedecký. Túto ukutnosť by mal odsúdiť každý človek bojujúci za ľudskej práva, najmä za prvé a najdôležitejšie — právo žiť. Život každého človeka bez výnimky, bez ohľadu na vek a miesto by mal chrániť štátny zákon. Spravodlivý zákon iste odsúdi každú vraždu a vrahom vymerá trest.

STANISŁAW CAPIAK, knaz

POZNÁMKY:

1. Hovoril o tom poľský hrdinský prímas Stefan Wyszyński 15.VII.1972. Vid: dr. Rafał Michałek: Ocal życie bezbronnemu, Niepokalanów 1990, str. 7.

2. Doc. dr. hab. A. Grzeškowiak: Gazeta Krakowska z 9. dec. 1988, str. 2.

3. V brožúre: Mensch von Anfang an, Sekretariat der Deutschen Bischofskonferenz, Bonn 1990, str. 3.

4., 5., 6., 7. Týchto vedcov citujem podľa: Raport, Subcommittee on Separation of Powers to Senate Judiciary Committee, S-157, 97-th Congress 1st Session 1981, bod 7, v knihe Dr. and Mrs. J.C. Willke: Aborcja — pytania i odpowiedzi, Gdańsk 1990, str. 40-41.

8. Pozri: G.L. Flanagan — 9 pierwszych miesięcy życia, Państwowy Zakład Wydawnictw Lekarskich, Warszawa 1973, str. 19-20.

Poznámky k dejinám Slovákov v Poľsku a k ich národnému a kultúrnemu zápasu (3)

POKRAČOVANIE Z PREDOŠLEHO ČÍSLA

Veľa problémov spôsobila aj propaganda, ktorá v prvých rokoch činnosti veľmi často využívala argumenty absolútnej negácie slovenskej národnostnej menšiny. Tento problém bol vždy základným argumentom rôznych nacionalistických skupín a v rôznorakých podobách sa nadálej objavuje dodnes.

Prvé legálne stretnutie Slovákov z územia Spiša⁵³ sa konalo 28. decembra 1948 v Nižných Lapšoch,⁵⁴ kde bolo prítomných 81 členov — delegátov zo všetkých 14 obcí⁵⁵. Obdobná situácia bola aj na Orave, žiaľ, chýbajú na to akékoľvek doklady z tohto obdobia.

Za dátum registrácie obidvoch spolkov Krzysztof Smolana považuje deň 5. januára 1949. Činnosť spolkov aká sa rozvinula po ich oficiálnom povolení, bola veľmi rôznorodá.

Obsahovala v prvom rade kultúrne a školské otázky, rôznorodé problémy národnostného charakteru, ale aj otázky hospodárske, spojené s činnosťou slovenských obchodných družstiev — aké v niektorých obciach fungovali,⁵⁶ alebo o založenie ktorých sa krajania usilovali.

Dôkazom toho, akú veľkú starostlivosť venovali delegáti prítomní na prvom legálnom organizačnom stretnutí školským otázkam, bolo to, že už v programe tohto stretnutia bol bod — voľby dvoch delegátov, ktorí mali po schôdzi odcestovať do Varšavy a v ústredných orgánoch hľadať riešenie nevybavených školských problémov.⁵⁷

Problematika školstva sa stala tak témou stále prítomnou a bola prejednávaná na všetkých miestnych a obvodných schôdzach, ktoré sa konali v období do r. 1956, teda do momentu pristúpenia spolkov do jednotnej organizácie — Spoločnosti kultúrno-sociálnej Čechov a Slovákov v Poľsku so sídlom vo Varšave.

K najzávažnejším otázkam patrili problémy spojené s obsadením slovenských škôl učiteľmi, vybavením učebnými pomôckami, zaistením vhodných vyučovacích miestností, zriadením vyučovania v 6. a 7. triede, zriadením všeobecnovzdelávacieho licea v Jablonke a výstavbou novej budovy tohto licea.

STAV SLOVENSKÉHO ŠKOLSTVA NÁZORNE VYZERAL PODEA ČÍSEL TAKTO:
Vysvetlivky: š — školy; ž — žiaci⁵⁸

	1952/53		1953/54		1954/55	
	š	ž	š	ž	š	ž
školy so slov. vyuč. jaz.	33	2471	33	2513	33	2395
dodatočným vyuč. slov. jaz.	1	50	2	29	2	30
	34	2521	35	2542	35	2425

žiakov a škôl. Bol usporiadany celý rad schôdzí s miestnym obyvateľstvom vo všetkých školách (aj individuálne), ktorých cieľom bolo presvedčenie rodičov, aby prepísali svoje deti do poľskej školy, alebo aby súhlasili so zmenou školy zo slovenskej na poľskú s dodatočným vyučovacím jazykom.⁶⁰ Bola využívaná záverná agitácia, že vyučovanie slovenčiny ako predmetu je vhodnejšou formou vyučovania slovenčiny, že dieťa po absolvovaní základnej slovenskej školy nemá žiadnu perspektívku a že jazykom postupu (avansu) v Poľsku je poľština. Využívali sa aj ďalšie formy nátlaku — už hospodárskeho rázu a iné.⁶¹

Táto agitácia bola príčinou hlbokých rozporov v radoch od roku 1961 pôsobiacej Československej kultúrnej spoločnosti,⁶² čo sa silne odzrkadilo vo vystúpeniach delegátov na jej V. celoštátnom zjazde. Niektorí krajania sa natrvalo izolovali, alebo vôbec odišli z krajanského hnutia.⁶³

Mimoriadne závažným momentom a zároveň najväčším úspechom v dejinách Slovákov na hornej Orave a severnom Spiši bolo zriadenie všeobecnovzdelávacieho licea so slovenským vyučovacím jazykom v Jablonke na Orave, ktoré začalo pôsobiť od roku 1951.⁶⁴

Volbu obce, v ktorej bolo liceum zriadené, určil postoj Urbárskeho spolku v Jablonke, ktorý daroval pre tento účel svoju budovu v centre mesta. Fakt zriadenia slovenského licea v Jablonke mal veľký význam pre rolnicke obyvateľstvo Oravy a Spiša, lebo perspektívne zaručoval výchovu mladej slovenskej inteligencie, ktorá by vo väčšej mierze mohla vytvárať a zveľaďovať kultúrnu úroveň týchto oblastí.

Vznik licea so slovenským vyučovacím jazykom bol však taktiež príčinou umelovyslovaných konfliktov ze strany tých obyvate-

	1955/56		1956/57	
	š	ž	š	ž
školy so slov. vyuč. jaz.	30	2206	30	2093
dodatočným vyuč. slov. jaz.	3	110	3	41
	33	2316	33	2134
			32	2214

	1959/60		1960/61	
	š	ž	š	ž
školy so slov. vyuč. jaz.	25	1594	21	1241
dodatočným vyuč. slov. jaz.	3	93	7	202
	28	1687	28	1443
			18	730

Veľmi negatívny vplyv na kvantitatívny, ale aj kvalitatívny stav slovenského školstva mal postoj školských orgánov vtedajšieho Okresného inšpektorátu v Novom Targu, ktorého činnosť spôsobila rýchly pokles počtu

ľov Oravy, ktorí „sa cítili byť Poliakmi“⁶⁵ a Slováki, lebo Poliaci sa začali dožadovať všeobecnovzdelávacej školy s poľským vyučovacím jazykom (hoci v okruhu 25 km od Jablonky boli už dve: v Rabke a Novom Targu). Pod týmto údajným „nátlakom“ Ministerstvo osvety a školstva v školskom roku 1955/56 dalo súhlas na to, aby sa na slovenskom liceu zriadila trieda s poľským vyučovacím jazykom.

Otvorenie poľskej triedy na slovenskom liceu spôsobila, že vznikla tam medzi žiakmi a dokonca aj učiteľmi jednotlivých tried veľmi zlá atmosféra. Od tohto momentu žiaci slovenských tried boli systematicky presvedčení o nezmysle vyučovania v slovenskom jazyku a podobne — používala sa obdobná agitácia ako na základných školách.

	1969/70		1975/76		1978/79	
	š	ž	š	ž	š	ž
školy so slov. vyuč. jaz.	3	221	2	166	2	140
dodatočným vyuč. slov. jaz.	9	309	14	361	12	340
	12	530	16	527	14	480

	1981/82		1982/83		1983/84	
	š	ž	š	ž	š	ž
školy so slov. vyuč. jaz.	2	119	2	126	2	136
dodatočným vyuč. slov. jaz.	14	351	21	476	21	486
	16	470	23	602	23	622

	1984/85		1985/86		1986/87	
	š	ž	š	ž	š	ž
školy so slov. vyuč. jaz.	2	138	2	130	2	137
dodatočným vyuč. slov. jaz.	22	485	22	595	22	576
	24	623	24	725	24	713

V niektorých prípadoch došlo až k osobu základkom zo strany nacionalisticky uspôsobených poľských učiteľov.⁶⁶

Tento nátlak spôsobil, že posledná matúria úplnej strednej slovenskej školy sa konala v školskom roku 1966/67. Od tohto roka administratívnym rozhodnutím na slovenskom lyceu sa slovenčina stala nepovinným vyučovacím jazykom a v tejto polohe ostáva dodnes.

AKTUÁLNA SITUÁCIA

V súčasnosti je v Poľsku, na Spiši i na Orave 20 základných škôl s nepovinným vyučovacím jazykom a 2 slovenské základné školy v Jablonke na Orave a Novej Belej na Spiši. Celkovo vyučovanie slovenčiny na týchto školách navštieva 532 žiakov.⁶⁷ Slovenčinu vyučujú väčšinou bývalí absolventi slovenského lycea v Jablonke na Orave a vzhľadom na fakt, že sú to učitelia väčšinou v dôchodkovom veku, vyučovanie vo väčšine škôl je ohrozené. V školskom roku 1987/88 pre nedostatok učiteľov vyučovanie slovenčiny bolo zanechané v základnej škole v Harakubúze.

Otázky slovenského vyučovacieho jazyka sú predmetom sústavného záujmu krajanského spolku, ktorý im venuje stále väčšiu pozornosť a v spolupráci s Maticou slovenskou, Odborom pre zahraničných Slovákov v Bratislave sa snaží, aby krajanská mládež študujúca v Bratislave uprednostňovala pri volebe štúdia pedagogické smery.

Kultúrno-sociálna spoločnosť Cechov a Slovákov v Poľsku je aktuálne jediným spolkom, ktorý sa programovo snaží, aby sa slovenská ľudová kultúra nadálej rozvíjala a aby prístup k celej slovenskej kultúre bol otvorený pre maximálne široké krajanské kruhy. K základným cieľom a formám práce KSSCaS okrem iného patria: upevňovanie a kultivovanie českého a slovenského folklóru; organizovanie a rozvíjanie českého a slovenského ochotníckeho umeleckého hnutia; zvyšovanie všeobecného uvedomenia a odborných znalostí českého a slovenského obyvateľstva v Poľsku; rozvíjanie čitateľstva a knižnic; spolupráca s osvetovými orgánmi a rodilovskými združeniami v oblasti vyučovania českého a slovenského jazyka mládeže

v povinnom školskom roku; organizovanie a vedenie klubovní, klubov a ochotníckych súborov; organizovanie umeleckých a kultúrnych podujatií, zábav a ľudových veselíc...; organizovanie a rozvíjanie tlačovej a vydavateľskej činnosti⁶⁸ atď.

Tlačovým orgánom KSSCaS je časopis Život, ktorý vychádza nepretržite od roku 1958⁶⁹ a je jediným slovenským krajanským časopisom v Poľsku. Náklad časopisu v súčasnosti je zhruba 3900 kusov.

Kvôli informácii treba taktiež spomenúť, že slovenčina je na severnom Spiši a hornnej Orave používaná v náboženských úknoch (v súčasnosti už iba na Spiši) a pre nepročopenie krakovskej cirkevnej administratívy je postupne z kostola vytláčaná.

Záverom treba konštatovať, že problém poznania dejín Slovákov v Poľsku je nadálej otvorený, lebo doterajšie vedecké poznanie tejto tematiky je nadálej zlomkovité a určite by si vyžiadalo zaradenie do dlhodobého výskumného plánu Matice slovenskej, Odboru pre zahraničných Slovákov. Dovolilo by taktiež čeliť tým neobjektívnym tvrdeniam časti poľskej vedeckej spisby, ktorá úplne neguje fakt existence slovenskej národnostnej menšiny na severnom Spiši a hornnej Orave.

Absolventi lycea so slovenským vyučovacím jazykom v Jablonke často spomínajú pedagogické metódy učiteľa rustiny W. Dubielu, ktorý sa pri vyučovaní slovenčiny stal odmiestavo, čo sa často odrážalo na hodinách.

nej Orave. Žiaduce by bolo taktiež, aby v rámci poznania krajanskej problematiky a jej priblíženia slovenskému čitateľovi bolo do knižnic a osvetových stredísk na Slovensku zavedené odoberanie krajanských časopisov, medzi inými aj časopisu Život, organu krajanského spolku v Poľsku. Pomohlo by to určite priblížiť túto problematiku bežnému slovenskému čitateľovi a taktiež mohlo prispieť k upevneniu národnej kultúrnej späťosti krajanov žijúcich v zahraničí s domovom.

POZNÁMKY:

⁶³ Archív UV KSSCaS — doklady SCaS.

⁶⁴ Zápisnica Poradného organizačného stretnutia Slovákov z územia Spiša, ktoré sa konalo 28.12. 1948. Archív UV KSSCaS — doklady SCaS.

⁶⁵ Zápisnicu podpísali: Andrej Spyryka — predsedu schôdzky, Jozef Schlegel — tajomník schôdzky a dvanásť delegátov navrhnutých na okresný zjazd: Peter Gorel, Gezváz Grigľák, Ján Pivovarčík, Sebastian Milon, Tybor Martin, Pavel Zemba, Jozef Majerčák, Pavel Horník, Vojtech Zolondék, Ján Mišovič, Jozef Repiščák, Michal Petrášek. Archív UV KSSCaS — doklady SCaS.

⁶⁶ Tamže. So žiadosťou o povolenie Družstva Čechov a Slovákov v Krempachoch sa tamojší krajania obratili na Okresné starostovstvo 08.08.1948. Žiadosť podpísalo 98 osôb. Archív UV KSSCaS — doklady SCaS.

⁶⁷ Zápisnica Poradného...

⁶⁸ Údaje podľa CHALUPEC, A.: Priestory našej slovenčiny, Život, 26, č. 1/1983. Varšava, s. 12—13; SMOLANA, K.: Kultúrno-sociálna spoločnosť Čechov a Slovákov v Poľsku (1956—1961). Život, 29, č. 5, 6/1986. Varšava, s. 12—13: Roky 1983—87 — Kuratórium osvety a výchovy v Novom Sáči — Archív UV KSSCaS.

⁶⁹ CHALUPEC, A.: C.d., s. 12. Išlo vlastne o 6-týždňový kurz.

⁷⁰ Tamže. s. 12. Pozri taktiež MOLITORIS, J.: O stavbe školy a jej riaditeľovi. Život, 26, č. 10/1983; s. 22. MOLITORIS, J.: O problémoch s vyučovaním slovenčiny. Život, 28, č. 1/1985, s. 13; Život, 28, 3/1985, s. 20; Život, 28, č. 6/1985, s. 20.

⁷¹ MOLITORIS, J.: C.d. Život, č. 1/1985, Varšava, s. 13, č. 3/1985, s. 20.

⁷² Prvý zjazd členov — zakladateľov Československej kultúrnej spoločnosti sa konal 21.12.1961 v Krakove po rozpustení Spoločnosti kultúrno-sociálnej Čechov a Slovákov v Poľsku (takto bol i jej správny názov) so sídlom Ustredného výboru vo Varšave (uznesenie o rozpustení bolo prijaté 5.11.1961 na jej mimoriadnom zjazde v Krakove).

⁷³ Materiály III. zjazdu ČSKS, ktorý sa konal 8—9. apríla 1967 v Krakove. Archív UV KSSCaS.

⁷⁴ Pozri KOTT, E.: Z mojich spomienok. Život, č. 6/1987. Varšava, s. 6.

⁷⁵ JABŁOŃSKI, P.: Z historii polskej Oravy. Prace Babiogórskie 1980, Kraków 1981, s. 68.

⁷⁶ Absolventi lycea so slovenským vyučovacím jazykom v Jablonke často spomínajú pedagogické metódy učiteľa rustiny W. Dubielu, ktorý sa pri vyučovaní slovenčiny stal odmiestavo, čo sa často odrážalo na hodinách.

⁷⁷ Kuratórium Osvety a výchovy Vojvodského úradu v Novom Sáči. Archív UV KSSCaS.

⁷⁸ Stanovy Kultúrno-sociálnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Poľsku. Život, č. 2/1987, Varšava.

⁷⁹ Vyhlásenie vojnového stavu 13. decembra 1981 spôsobilo, že neboli vytlačené čísla: 10, 11, 12 (v 1981) a v roku 1982 prvé číslo bolo vytlačené v apríli (bolo očíslované 1—4).

Základná škola v Podški. Kedy sa koenečne aj v nej začne vyučovať slovenčina?
Foto: J.P.

JOZEF ŠKVORECKÝ

Smrt na jehle

POKRAČOVÁNÍ Z PŘEDCHOZÍHO ČÍSLA

„Na Jehlu jste tedy šli vy tři, protože pro pana Maláta je to příliš obtížný výstup?“

„No to je,“ pravila slečna Fikotová. „On je Franta děsný dřevo.“

„Necháváte ho v tábore často, aby vám uvařil oběd?“

„Skoro pokaždé. Rohodně líp vaří, než leze.“

Poručík se rozhlédl. Ve stanu slečny Fikotové byl hrozný neporádek, ale sama slečna Fikotová byla upravena velice pečlivě. Stačila se nalíčit a z jejích maskárováných očí tišel na poručíka chled. Ponuře se optal: „Zavražděný vás miloval?“

Slečna klidně pokrčila rameny: „Ano.“

„A pan Bartoš?“

Pokrčila rameny. „Můžu já za to? To přece není trestné.“

„To není,“ pravil trpce poručík. „A co pan Malát?“

Cerné oči studené krásky na něm spočinuly nechápavě. „Pan Malát?“

„Taky vás miloval?“

Slečna vytáhla obočí. „Franta? No, jestli myslíte, že mě obtěžoval, tak to ano. Jenomže já —“

„Vy jste ho nemilovala?“

„Přirozeně, že ne.“

„A Bartoše jste milovala?“

„Nebyla jsem si jistá. Ale nepřijemný mi nebyl.“

„A Patera?“

Mlčení.

„Také vám nebyl nepřijemný?“

Pohodila hlavou. „No prostě jsem se nemohla rozhodnout. To se člověku stává. Vám se to nikdy nestalo?“

Poručík provinile sklopil oči. Řekl: „Došlo kvůli tomu mezi Bartošem a Paterou k nějakým —“

Odmlčel se.

„Myslite, jestli si kvůli mě vjeli to vlastu,“ pravila slečna Fikotová klidně. „Ano. Vjeli.“ Pak ctnostně dodala: „Byla jsem z toho nešťastní. Nevěděla jsem, kudy kam.“

„Ale přesto jste podnikali společné horolezecké výpravy na nebezpečné skály?“

„Na laně se zapomíná na osobní rozepře,“ odpovíděla slečna jakožto horolezecké příručky. „Tam platí jen kamarádská obětavost.“

„Tak proč jste neoprověděla panu Bartošovi, když vás volal, abyste ho jistila?“

Zatvářila se arogantně. „Prostě jsem ho jistila. Každý začátečník vám řekne, že na skále se nemluví. Jen co je absolutně nutné.“

„Hm,“ pravil poručík. „A jak dlouho asi panu Bartošovi trval ten poslední úsek?“

„Strašně dlouho. Byla jsem z toho celá nervózní.“

„Jak dlouho? Pět minut?“

„To nejméně. Rekla bych, že spíš deset. Člověk v takových chvílích ztrácí pojem o čase.“

Poručík to zkusil s psychologickým šokem: „A jak dlouho trvá rozvázat uzel jisticiho laná, který máte na prsou?“

Bud' se slečna tak dokonale ovládala, nebo ji to nedalo.

„To je hněd,“ řekla. „Proč se ptáte?“

„Abych to věděl,“ řekl poručík, a protože kráška dál nechápavě mlčela, zeptal se: „Poslyšte, víte vy předem, než sem jedete, na kterou skálu ten den polezeť?“

„Obvykle ano,“ řekla slečna. „Ne vždycky.“

„A že dnes to bude Jehla, to jste věděli?“

„To ano, to jsme věděli. Jehla je tady

jedna z nejobtížnějších skal, chystali jsme se na ni celé léto.“

„Aha,“ řekl poručík a nenadále změnil téma. „A ještě něco. Věděli oni dva taky o Malátovi?“

Slečna to zase nedošlo. Jenomže tentokrát ji poručík nevěřil.

„Co?“ řekla.

„Že vás — jak tomu říkáte — obtěžoval.“

„To věděl přece každý,“ pravila pohrdavě. „Jenomže Frantu nikdo nebral vážně.“

„S ním si tedy nikdo nevzel do vlasů?“

„Prosím vás! S Frantičkem?“

Vyslovila to jméno tak, jak poručík, v davných dobách svého dětství, kdy byl ne-smělým, smrtelně vážným kvartárem, slýchával ústy jiné blondýny vyslovovat svoje vlastní jméno, a dosud na to nezapomněl.

„Z toho si každý jedině utahoval,“ dodala.

„Patera a Bartoš taky?“

„Ti nejvíce. Od těch pane něco zkusil.“

„Od vás taky?“ zeptal se starý kriminálnista tiše.

V příšeři stanu slečna trochu ztemněla v obličeji. Pak znova pokrčila rameny a zkřivila ústa do pohrdavého oblouku: „To přece není trestné.“

„To ne,“ pravil poručík ponuře. „Bohužel ne.“

* * *

„Ale proč?“ otázal se naléhavě praporčík Málek. Poručík Borůvka tříce usedl na balvan ve stínu, který na dno propasti vrhaly pískovcové věže.

„To nevím,“ řekl. „Zatím. Zatím jenom víme, že to udělat mohla, a hlavně, jak to mohla udělat. Když Bartoš přeletel za ohyb, odvážila se z jistícího lana, přešla na západní stěnu k hodinám, zabila Pateru, vrátila se a zase se přivázala.“

„Ale proč?“

Málek tu otázku skoro vykřikl.

„Zatím nám musí stačit, že mužeme dát uspokojivou odpověď na dvě otázky: Kdo? a Jak?“

„U Bartoše mužeme dát uspokojivou odpověď na všechny tři,“ řekl praporčík. „I na to Proč? A ve všech případech jsou odpovědi přijatelnější.“

„Ale všechny dohromady skládají nesmysl,“ pravil rázně poručík a zvrátil hlavu nazad. Nad vrcholkem Jehly kroužil klidně nějaký pták, kterého se ta lidská záležitost netýkala.

„Proč nesmysl?“ zeptal se praporčík vztekle.

„Přece by nespolehl, že ho vyloučíme z podezření jenom proto, že je ze všech nejpodzrelejší,“ řekl poručík. „Nejsme v detektívce.“

„Já nevím,“ pravil nerudně praporčík. „Mám skoro dojem, že jsme. Ale i kdyby Fikotová by přece musela mít nějaký motiv. A ten ora nemí —“

„Nebo my o něm nevím. Copak se někdo vyzná v ženských?“

Málek po něm podezírávě šlehl očima a poručík honem dodal: „Byl to nějaký pěkně zamotaný trojúhelník a někdo by nám bo měl pomoci rozmotat.“ Vzdychl. „A' mi sem ještě pošlou Maláta.“

* * *

Potom dlouho zíral na ošklivého černého muže, než řekl: „Podívejte se, pane Malát. Vám je jasné, že ti dva — zavražděný a Bartoš — byli soupeři.“

„Myslite kvůli Jiřině?“ zeptal se klidně Malát.

„Ano. Mohl byste mi říct, kterému z nich vlastně dávala přednost?“

„To nevím.“ Poručíkovi se zdálo, že se Malát zamračil. „Myslím, že to táhla s oběma.“

„A co oni — Bartoš a Patera — neměli ještě nějaký jiný, jak se říká, zástoj?“

„To nevím. Možná to je.“

„Myslite? A proč?“

„Patera měl u ženských štěsti.“

Ozval se v těch slovech stín závisti? Poručík si nebyl jist.

„A Bartoš?“ řekl se.

„Snad taky, nevím. Já jsem se o tyhle jejich záležitosti nestaral.“

„Ale nevyloučoval byste to? Myslím u Bartoše?“

Malát se zamyslil. „To spíš Patera,“ řekl.

„Byl, jak se říká, větší donchuán?“

„To ani ne. Ale Bartoš o ni stál víc.“

Ted už se v hlase černého muže zřetelně ozvala melancholie. Poručík se rychle zeptal:

„A neměl jste dojem, že ona následkem toho stála víc o Pateru?“

„Snad,“ pravil váhavě Malát. „Můžu říct jen tolik, že podle mého mínění to táhla s oběma.“

„Ano, to jste říkal. A že Patera měl ještě jiné ženy.“

Malát prudce vzhlédl. „To jsem neříkal.“

„Ale nevyloučil jste tu možnost.“

„Ne. To ne.“

„Děkuji vám. Můžete jít zpátky do stanu,“ pravil chmurně poručík Borůvka a otočil se k Málekovi.

* * *

Potom vydal řadu složitých instrukcí a asy za hodinu stál opět na Vyhlídce, po boční chladné plavovlásky. Pod nimi, na vrcholu Jehly, stál praporčík Málek se stopkami v ruce. Vedle něho seděli dva mládenci s horolezeckým oddílu s lanou přes ramena a zajížděvali někoho, koho z Vyhlídky, nebylo vidět.

„Ten nalevo,“ pravil chmurně Borůvka, „jistí muže, který provede výstup přes velký převis pod vrcholkem — tou cestou, kterou šel Bartoš. Ten napravo jistí druhého muže, který —“ Odmlčel se.

„Ano?“ zeptala se plavovlánská. „Který představuje mne?“

Poručík se na ni zadíval: „Přesně tak,“ řekl a potom zavolal na Máleka: „Můžeme začít.“

Málek vykřikl kamsi do hloubky: „Připraveni?“

A z hlubin se ozvalo dvojhlásné: „Připraveni.“

Dívka to sledovala dosud klidně. Jenom svaly na hebkých líčkách se napjaly.

„Tak připravit se — pozor test!“ zavelel Málek jako při lehké atletice a smáčkl stopky. Poručík pohlédl na plavovlásku.

„Ten první jde Bartošovou cestou — ted se už asi dostal za ohyb, takže vás — tedy toho, co hráje vás — nevidí. Zato my už brzo uvidíme —“

Udělal pauzu.

Krasavice poprvé znervózněla.

„Co uvidíme?“

„Uvidíte,“ dovolil si poručík slovní hříčku a přilezl k očím zbytečný dalekohled. Tak daleko to zase nebylo. Ale nebyl vlastně zbytečný. Zakryl poručíkovi oči, a on mohl z jeho stínu silhat po své společnici.

Ta napjatě zírala na skálu a pořád nechápala. Nebo dělala, že nechápe. Ale když se jí na obličeji objevilo zděšení, vypadalo zcela nefalšovaně.

„Ale,“ vydechl. „Ale —“

Poručík odložil dalekohled. I bez něho víděl dobré mládence z horolezeckého oddílu, který obratně a zřejmě bez nejmenších potíží traverzoval jižní stěnu k hodinám.

„Proč bych to dělala?“ dokončila dívka vyplňené vydechnutí.

„To nevím,“ pravil poručík. „Nepředstírám, že bych se vyznal v ženských důvodech,“ dodal upřímně.

Slečna odsekla: „Neměla jsem k tomu vůbec žádné důvody. Ani ženské, ani mužské.“

Kresba: Empe

Mladenecký úspěšně zdolal obtíže — jestli vůbec nějaké byly — traverzy k homámu, byl už na západní straně.

„Pan bože,“ pravila dívka. „A proč bych to dělala tady? S takovým rizikem. Když v této výšce jsem mu mohla klidně hodit něco do čaje.“

„Možná že to tak velké riziko nebylo. Podívejte se.“ Podívala se.

Mladenecký horolezeckým se chytí hodinu a obratně se vyšvihl na Jehlu. Tam ochotnickým gestem naznačil nepéký čin.

Málek smáčkl stopky a obrátil se k Vyhlídce. „Dvě minuty sedmnáct vteřin,“ začal vítězně.

„A co ten druhý?“

Málek se opatrně nahnul přes okraj skály. „Je asi v polovici cesty,“ řekl. „A to ví, že ho jistíme.“

Poručík se otočil k dívce. Byla bledá, bledší než její krásné platinové vlasy.

„Dvě minuty sedmnáct sem, pár vteřin na vraždu, dvě minuty sedmnáct zpátky. A tamten je teprve v polovičce. Ani ne.“

„Ale proč?“ zasípala bezmočeně. „Rekněte mi proč?“

Odvedli ji, trošku hysterickou a ne už tak pěknou, a poručík se zamyslel. Znovu se rozhlédl po kamenném městě. S vrcholkem Jehly začínají sláňovat. Slunce se už nachýlilo k západu a ozářovalo tu dost přízračnou scénu světlem, které připomínalo rudý odstín krve. Poručíkovi se zase zdálo, že je to jenom sen.

Nebyl spokojen, přestože všechno v rekonstrukci souhlasilo. Otočil se. Na druhé straně za Vyhlídkou trčela jiná, vyšší skála jako černý prst. Anebo jako vykřičník s červenou tečkou, postavený vzhůru nohami. Poručík se zarazil. Něco mu začínalo s něčím souviset, skládat se dohromady. Zatím jen nejistě, zmateně.

Otočil se a zařval: „Přiveďte mi sem Bartoše!“

„Co je tohle, prosím vás?“ ukázal na obrácený vykřičník.

„To? Homole. Jednička,“ řekl mdle Bartoš. „Nejnižší stupeň obtížnosti. Dá se tam vylezt turisticky.“

„Prosím vás, taková vysoká skála?“

„Obtížnost s výškou nesouvisí,“ řekl pochvatně Bartoš.

„A dolů se taky dá slézt bez výstroje?“

„No — jistě by se dalo. Ale lepší je slanit. Skoba tam je.“

„Tak se tam půjdeme podívat. Myslite, že tam vylezu? Býval jsem sice kdysi tělocvičák —“

„Tam vyleze každý,“ řekl netrpělivě Bartoš.

A poručík už energickými kroky rázoval z Vyhlídky.

Ukázalo se, že Bartoš mluvil pravdu. Ze západní strany, odvrácené od Vyhlídky, vedla na Homoli turistická stezka. Nahoře se jim otevřel pohled na Jehlu, jakoby číhavě příkrčenou za hrozivým výčnělkem Vyhlídky. Poručík rozeznal traverzu i útvary, jemuž Bartoš říkal hodiny. Proti východnímu nebo jasně vidět i černý kroužek sláňovací skoby, nelogicky zatlučené do nezazářího výčnělníku Vyhlídky.

„Teď mi ukážete, jak se sláňuje,“ řekl poručík a shodil se zad lano, kterou na tu turistickou cestu vzali s sebou. Nebylo to tak obtížné. Odrázel se vši silou nohami od skalní stěny a když byl na vrcholu výkyvu, skloval kousek po lanu. Zmocnil se ho dost nelogický pocit naprostého bezpečí a absolutní svobody. Když byl kousek pod vrcholem Homole, podivil se přes rameno na Jehlu. A třebaže uviděl to, co v té chvíli už věděl, že uvidí, nebo to aspoň s jistotou očekával, lekl se tak, že sjel po laně příliš rychle a popálil si dlaně.

Pak se na půl hodiny zavřel ve služební volze s mládencem z horolezeckého oddílu a nato poslal vrchního nadstrážního Sintáka do stanu, kde hliďval Bartoše a Malátu, aby mu přinesl klubko špagátu, které tam leží na kavalci. Když se vrchní nadstrážník vrátil, sebral ještě lano a zmizel s mládencem od horolezců ve skalním bludišti.

Byli pryč dost dlouho a poručík se vrátil sám. Strčil hlavu do stanu, kde zamračeně seděl živí účastník tragédie na Jehle, střežen vrchním nadstrážníkem a dvěma příslušníky. Řekl stručně: „Pojďte se mnou.“

Fikotová, Bartoš i Malát vylezli ze stanu a v doprovodu obou příslušníků se vydali po pěšině za poručíkem. Vedla hustým smrkovým lesem a asi po padesáti metrech ustila na skalní platou, odkud čněla Vyhlídka ze tmy lesa nad barevnou pláň večerní krajiny. Tam, nad špicemi skal, se zastavili. Z kroví k nim přistoupil praporčík Málek.

„Podívejte se,“ vybídl je poručík a ukázal do propasti. Ze sláňovací skoby na špičce skalního výběžku viselo lano a sahalo asi patnáct metrů dolů, až na pěšinu, která se kličkala po strmé stráni pod Vyhlídkou k úpatí Homole a dál za ní na dno propasti. U dolního konce lana stál na pěšině mládeček z horolezeckého oddílu a nedočkává se dívá vzhůru.

Poručík se otočil ke skupince a přelétl ji smutným pohledem.

„Dávejte dobře pozor,“ pravil. „Vím už, kdo zabil Antonína Pateru. A vím taky, jak ho zabil.“

Trojice horolezců ztuhla a vytřeštila oči.

„A co je nejsmutnější,“ pokračoval poručík, „vím i proč ho zabil. Dávejte pozor!“ Naklonil se přes okraj skály a zavolal na mládence: „Můžete začít?“

Všichni se napjatě zadívali dolů. Mládeček se sehnul ke konci sláňovacího lana, vytáhl z kapsy klubko špagátu, vypůjčené ve stanu, a oba konce lana jím svázel. Potom se otočil, odklusal po pěšině k úpatí Homole a zmizel za pískovcovou věží. Spadl, jedním koncem upevněný na sláňovacím laně, táhl za sebou.

„Tuhle vraždu,“ ozval se smutně poručík Borůvka, „spáchal člověk, který chtěl dokázat několik věcí najednou. Jednak sám sobě, jednak jiným lidem.“

Odmlčel se. Nikdo se neodvážil zeptat, co minil svou poněkud pythickou poznámkou.

„Ten mládeček z horolezeckého oddílu vystupuje teď po západní stěně Homole,“ pokračoval. „Je to velmi lehký výstup. Nejdříve za deset minut se objeví támhle.“ Ukázal na holý vršek věže.

Mládeček to dokázal za osm. Stanul na hladké vypuklině pískovcového jehlanu, ve slunci podobný nějakému dávnému lovcům sokolů nebo drakobijci, a rukama začal před sebou podivně točit, jako by něco vytahoval. Brzo uviděli, co to je. Komce sláňovacího lana, visícího ze skoby na Vyhlídce, stoupaly pomalu po stěně Homole k horolezci. Vytahoval je špagátem, který prve vlekl za sebou při výstupu po západní stěně.

Když je dostal nahoru, odvázel špagát a velké zmučilé klubko strčil do kapsy. Skupina na Vyhlídce zaslechla jeho hlas, zezáblený dálkou a hloubkou skalní propasti. Řekl typické horolezecké slovíčko:

„Můžu?“

Poručík Jenom pokynul rukou a žasnotu skupince se naskytla fantastická podívánka. Mládeček se zhluboka nadýchl a vši silou vyskočil vzhůru, pryč od Vyhlídky. Když dosáhl nejvyššího bodu výskoku, skrčil nohy v kolenou a prudec jimi vystřelil vpřed. Minul okraj Homole a vzápětí mohutným obloukem prolétl nad Vyhlídkou. Všichni se otočili k východu. Mládeček se objevil hlboko pod nimi a téměř stejně mohutným obloukem se vnesl vzhůru a přistál na traverze těsně pod vrcholkem Jehly, kde se čehos pevně zachytily. Potom na to něco uprvnil lano.

Jenom poručík Borůvka věděl, že to je skalní útvary nazývaný hodiny.

Jenom poručík Borůvka a vrah.

„Kdo tohle dokázal,“ pravil starý kriminalista, „dokázal sám sobě, že není žádná padavka. Někdy má takový důkaz pro člověka větší cenu než život. Alespoň,“ dodal zamyšleně, „než cizí život.“

Mládeček se pohodlně usadil na jehle. V posledních paprscích zapadajícího slunce mu rezavě zazářila hlava.

„Zejména život někoho, kdo jemu ze života dělá malé peklo. Kdo ho zraňoval v jeho mužské ještěnosti, a k tomu před ženou, kterou miloval.“

Trojice nedychala. Poručík Jim hleděl kamsi přes hlavy a kulatá tvář mu zrůžovala.

„Existovali dva takoví lidé. A tak ho napadlo, že by mohl zabít dvě mouchy jednou ranou. Stačilo jednoho z těch dvou zavraždit někde, kde to mohl udělat jen ten druhý a kde je prakticky vyloučen zásah třetí osoby. Tím by vlastně byli oba mrtví. Protože na toho druhého by čekala šibenice.“

Odmlčel se, pohlédl na Jehlu. Mládeček už zase stál u hodin a právě se oběma rukama chytí za lano a zhoupil se zpátky. Chvíli se kýval jako živé pendulum, a když se výkyvy zmenšily, skouzl obratně dolů na cestu pod Vyhlídkou. Začal sláňovací lano vytahovat ze skoby.

Poručík Borůvka vzdychl. Lano vyklouzlo a se slabým úderem dopadlo dolů na cestu. Starý kriminalista se otočil.

„Bylo to všechno riskantní, ale on to riziko podstoupil. Potřeboval to dokázat, aby získal sebevědomí, které ztratil kvůli té ženě, co jí miloval.“

Znovu se odmlčel. Pohlédl přivřenýma očima na ty tři. Dva z nich se vyděšeně ohlédl na třetího. Na malého, černého muže s ošklivým nosem.

„Ze to tak bylo, Františku Maláte?“ zeptal se tisíce starý kriminalista.

Ale František Malát neodpověděl. Vrhli se kolem poručíka k okraji skalního výčnělku a se strašným výkřikem skočil do propasti.

Když potom dole sbírali jeho roztríštěné tělo, napadlo vrchního nadstrážního, že je divné, proč mu v tom skoku poručík Borůvka, jindy tak duchaprotiomný, nezabránil.

A jak se potom ohlédl, měl dojem, že si to starý kriminalista ani příliš nevyčítá.

Z HOMÍLIE BISKUPA JANA SZKODOŇA

Przebywam dziś w Jabłonce, bowiem Ksiądz Kardynał zlecił mi szczególną posługę w tutejszym kościele, mianowicie odprawienie Mszy św. w języku słowackim. Ks. Kardynał wybrał mnie, ponieważ inni biskupi nie znają w ogóle j. słowackiego. Mój pobyt i moja dzisiejsza posługa nie jest więc bezpośrednio związana z faktem, że pochodzę z Orawy.

Ks. Kardynał, jako biskup diecezjalny i metropolita krakowski, obejmuje swoją jurysdykcję, czyli władzę biskupią, wszystkich, którzy są ochrzczeni i mieszkają na terenie archidiecezji. Pełnię dziś tę posługę w imieniu Ks. Kardynała. To właśnie Ks. Kardynał Franciszek Macharski podjął tę decyzję, aby w każdą niedzielę i święto obowiązującą była odprawiana Msza św. w języku słowackim.

Ks. Kardynał skonkretyzował nauczanie Ojca św., który w orędziu na Światowy Dzień Pokoju w 1989 r. pisząc o prawach i obowiązkach mniejszości, podkreślił, że mamy wspólnego Ojca w niebie i dlatego „jako członkowie jednej rodziny Bożej nie możemy godzić się na istnienie wśród nas podziałów czy dyskryminacji”.

W ostatnim czasie pasterze Kościoła podejmują decyzję, aby liturgia była odprawiana w języku, w którym dana społeczność chce się modlić. Jest to język używany w życiu codziennym, lub język narodowości, do której się ktoś przyznaje, lub język, który w jakikolwiek sposób dla jakiejś grupy jest bliski i jest przeżywany jako bardziej zdatny do wyrażenia swej wiary w wymiarze społecznym. Np. Litwini w diecezji łomżyńskiej na ogół mówią na co dzień po polsku, w kościele jednak modlą się po litewsku, zaś w Stanach Zjednoczonych wiele potomków Polaków nie zna języka polskiego ale chcą się modlić po polsku. A więc to, w jakim języku ktoś chce się modlić, jest sprawą jego wewnętrznego odczucia, a to trzeba uszanować.

Decyzja Ks. Kardynała dojrzała dość długo. Z jednej strony ponawiane były prośby o tą Mszę św., z drugiej — wciąż wracają głosy wyrażające zastrzeżenia i obawy na przyszłość. Tę decyzję trzeba widzieć na tle przemian w krajach Europy środkowo-wschodniej.

W dzisiejszej Ewangelii Pan Jezus zapowiada ustanowienie Eucharystii. Najświętszy Sakrament jest znakiem i źródłem jedności. Łączy nas jedna wiara, jeden chrzest w jednym Duchu. Nie wolno dopuścić do tego, by podzielił Was język modlitwy. Uczynię wszystko, aby decyzja biskupa metropolity była przyjęta przez wszystkich w taki sposób, by Chrystus był bardziej uwielbiony, a ludzie żyli w zgódzie i pokoju. „Kto was słucha, Mnie słucha”. Świątynia jest miejscem modlitwy i nigdy nie może być miejscem uprawiania polityki. Również liturgia nie może stać się środkiem do realizacji celów politycznych.

„Baczcie, jak postępujecie” — wzywa nas dziś św. Paweł. „Usiłujcie zrozumieć, co jest wola Pana”. Są sprawy, w których argumenty niewiele znaczą, natomiast przemawiają emocje, uczucia: miłość, przywiązanie, czy też niechęć, uprzedzenia, czy agresja. Moi Drodzy! Może ktoś nikt nie ma za sobą racji historycznych, logicznych, że jest przywiązanym do takiego, czy innego języka, ale trzeba to uszanować. Bądźmy tolerancyjni, w tym tolerancyjni! Ale nie bądźmy tolerancyjni wobec kłamstwa, oszustwa, pijaństwa, cudzołóstwa, zabijania nie narodzonych, nie zachowania czystości przedmałżeńskiej. Nie bądźmy tolerancyjni wobec grzechu! A jakże często jest odwrotnie: tolerujemy grzech, a nie umiemy być tolerancyjni w sprawach narodowości i języka. Bądźcie tolerancyjni, jeśli ktoś pojedzie w jedną niedzielę o 9.00, to nie znaczy, że w następnej nie może iść o 10.00. Jeśli ktoś chodzi o 8.00 nie znaczy, że nie może czasem iść o 9.00.

Biskup Jan Szkodon w Jablonce

Sv. prijimanie veriacich

Kytičou kvetov vitaný Františka Tondru

PRVÁ SLOVENSKÁ OMŠA NA ORAVE

Nedeľa 18. augusta 1991 sa v dejinách nášho krajanského hnutia na Orave zapíše ako jeden z najvýznamnejších dní, ako medzink, ktorým vlastne začala nová doba v duchovnom i národnom živote našej národnostnej menšiny. Po prvý raz po vojne sa v rímskokatolíckom kostole v Jablonke konala slávnostná sv. omša v slovenskom jazyku, ktorú prišiel odslužiť oravský rodák z Chyžného, biskup Jan SZKODON.

Ako došlo k tejto historickej udalosti, na ktorú oravskí krajania čakali skoro päť desaťročí? Slovo čakali nie je celkom presné. Spolu s krajanmi zo Spiša písali nespočetné množstvo listov, žiadostí a petícii adresovaných celej cirkevnej hierarchii v Poľsku,

tomu už nadľho pred začatím sv. omše tiahli ku kostolu húfy krajanov z Jablonky, ale aj z iných oravských obcí. Slávnostnú bohoslužbu poctila svojou prítomnosťou i veľvyslankyňa ČSFR vo Varšave Markéta FIALKOVÁ a konzul ČSFR v Katowiciach Ján JACKO. Boli tiež predstavitelia Matice slovenskej z Martina, ústredného výboru našej Spoločnosti, redakcie Života, Trstenej a Dolného Kubína, ako aj viacerí krajania zo Spiša, aby v ráji pomohli spievať a odpovedať pri omšových modlitbách.

Presne o deviatej podišiel k oltáru spolu s prisluhujúcimi páni biskup Jan Szkodon. V mene veriacich ho srdečne uvítali a odozvali kytičou kvetov žiačky slovenskej zá-

Veľvyslankyňa ČSFR Markéta Fialková na prvej slovenskej omši v Jablonke

ba aj štátnym predstaviteľom doma a v cizině. Uplývali roky, padol totalitný systém, no stále sa zdalo, že všetko krajanské úsilie bude marné. Až konečne, pravdu povediac doslovec, bariéra padla: ordinár Metropolitnej kúrie v Krakove, kardinál Franciszek Macharski vydal povolenie na bábovnie slovenských omší v oravských a spišských obciach obyvaných slovenskou národnostnou menšinou. Vytrvalosť i pevná viera z jednej strany a dobrá vôle z druhej — zvíťazili.

Nedeľa 18. augusta bola od skorého rána mimoriadne pošmúrna a daždivá. Napriek

Z HOMÍLIE BISKUPA FRANTIŠKA TONDRU

... Zišli sme sa tuná, aby sme priniesli nebeskému Otcovi obetu svätej omše, teda spolu s P. n. Ježišom sprítomnili tú obetu križa, ktorú konal za našu sp. su, za naše vykupenie. Spolu s P. n. Ježišom obetujeme všetko, čo m. me, i svoju pr. cu, i svoje starosti a predovšetkým seba, svoje srdce. Naša obeta bude Bohu milá len vtedy, keď bude vych. dzat zo srdca a z l. sky, také, akú vyžaduje Kristus. „Milovať budeš P. na Boha z celého srdca, z celej duše, z celej mysele a bližného ako seba samého“... To je opravdivá l. ska, a t. to l. ska vyžaduje i rešpektovanie pri každého človeka a každého spoločenstva. I z jednej strany, i z druhej. Len vtedy môžeme predstúpiť pred božiu tv. r. a len vtedy P. n. Boh prijme našu obetu.

Nechcem sa tu rozvádzat o vašich problémoch. Poznáme ich, chceme ich riešiť a musíme ich vyriešiť. Ale keď to nebude v l. ske, keď ich budeme vidieť len zo svojej strany, nepoznáme ich pravdivo, nebudeme ich môcť ani pravdivo vyriešiť. Tu treba naozaj, aby sme sa z oboch strán vedeli zn. šať a porozumieť, pravda, pri rešpektovaní postojov, pri rešpektovaní názorov a práv každého človeka, bez ohľadu na to, či je to poľská časť, či slovenská. Jedine vtedy Boh bude milovať tento ľud, keď tu bude láska a porozumenie.

Chcel by som tu pripomenúť slová otca biskupa Hrušovského pri odhalovaní pamätnej tabule monsignoreovi Machalkovi v Ružomberku. Povedal, že „národ to je čosi prirodzené, to je spoločenstvo ľudí, ktoré má svoju kultúru a tradície, svoju reč, zvyky atď“. Tento národ sa nedá ničím ochraňovať, ani medzinárodnými dohodami, ani hranicami, tento národ chce žiť svojou kultúrou, pestovať svoj jazyk, čo patrí k nepopierateľným ľudským právam. Pravda, bolo to potlačované za komunizmu, stali sa aj tu rôzne nepravosti, ale teraz, keď sa celá stredná a východná Európa dožila slobody a zatočou slobodu ideme a tú slobodu chceme čo najkrajšie a najlepšie uskutočňovať, tak myslím, že aj tieto problémy, ktoré tu sú z oboch strán, budú naozaj tak po ľudsky, po kresťansky vyriešené, aby sa každému dostalo to, čo mu patrí.

Preto, bratia a sestry, by som vás prosil: zabudnúť na minulosť. Ak boli nejaké nedorozumenia, musíme zabudnúť — aj to k že l. ska. A l. ska bude ďalej žiadat, aby sme žili v tej najlepšej zhode ako dva najlepší bratia. Boh bude pozerať do vašich sŕdc, na vaše zmýšľanie. Samozrejme, že z dobreho zmýšľania vyjde aj dobré konanie...

Tieto slová a tieto myšlienky treba preniesť aj do vzjomného spolužívania, aby sa ľudia vedeli vo všetkom porozumieť, hoci majú rôzne postoje, ale aby vedeli žiť v l. ske. Čo len dva ľudia, povedzme manželia. Vedú sú to dve osobnosti, ľudia s rôzno psychikou, s rôznymi povahami, a predsa sa tu vyžaduje najkrajšia, najvnútornejšia, najhlbská láska. Aby to dokázali, na to treba božiu pomoc. Je preto potrebné, aby ste aj vys. dve rozdielne národnosti, vedeli žiť v ozajstnom porozumení. A tak to musíme všetci ch. pat, aj vrchnosti, aj podriadení, teda všetci, ktorí sú tu zodpovedaní za život n. boženský, aj občiansky. A aby sa ním to podarilo, musíme sa modliť, musíme priniesť obety, musíme konáť všetko ozaj v duchu l. sky a porozumenia.

Druha snímka zľava: Jablončania počas bohoslužby. Zľava námestník ministra pre zahr. styky SR J. Dravecký

Beseda v jablonskej klubovni (zľava): Biskup F. Tondra, farár M. Tondra, II. tajomník veľvyslanectva ČSFR J. Migaš, nám. ministra pre zahr. styky SR J. Dravecký a tajomník UV KSSCaS L. Molitoric

Jablončania biskupa

Pri oltári (zľava): biskup Kazimierz Górný a František Tondra a farár Michal Tondra

Krajania pozorne počúvajú homiliu biskupa F. Tondra

Z stretnutia s krajancami (sprava): generálny konzul M. Zbořil, veľvyslankyňa M. Fialková, L. Molitoris a matičiari C. Žuffa a Š. Baranovič

kladnej školy v Jablonke. Začala sa sv. omša. V najväčšom tichu, akoby nikto ani nedýchal, zaznelo peknou slovenčinou biskupovo: V mene Otca i Syna i Ducha Svätého. Potom ďalšie modlitby liturgie, na ktoré odpovedali pekne po slovensky veriacich. Až sa nechcelo veriť, že po toľkých rokoch si ľudia tak dobre pamätali slovenské modlitby. A keď organista začal spievať prvú pieseň, pridal sa najprv potichu, trochu nesmelo, no zakrátko z plných hrdiel celý kostol. Každú pieseň predhrávala dychovka z Trstenej pod vedením kapelníka Dušana Rybára. Trstenski muzikanti dočnili význam tejto historickej chvíle a svojou účasťou prispeli k slávnostnému rázu prvej slovenskej omše v Jablonke.

Treba poznamenať, že Jablončania boli na slovenskú bohoslužbu po každej stránke do-

POKRAČOVANIE NA STR. 15

M. Althoffová

Láska hojí všetky rany

Kresba: Empe

Kedže Ina chcela ešte pred kurzom angličtiny vybaviť mnohé nákupy, prišla do ňeskoro. A keď potom ovečaná baličkami a nákupnými taškami stála pred ľudovou univerziou, nevládala tie ľažké dvere ani otvoriť.

— Môžem vám pomôcť?

Ina zazrela sympatheticú, usmievavú mužskú tvár a mocná ruka jej už aj otvárala dvere.

— Dakujem vám. Musím sa ponáhľať, lebo práve mi začína kurz angličtiny.

— V tom pripade máme rovnakú cestu. Môžem vám pomôcť s tými baličkami?

Náhličili sa chodbami. Ina si zboru premeriavala svojho spoločníka.

— Vy ste v našom kurze nový? Ešte som vás nevidela.

— Ale zato ja som vás videl.

A opäť ten sympatheticý úsmev. Ina očervenela napriek svojej vôle. Vyučovanie sa už začalo, a tak si rýchlo sadli vedľa seba.

Po vyučovaní ktorí navrhli, aby si spolužiaci ešte posedeli v blízkej krémiečke. Bolo im veľmi príjemne a všetci sa jednohlasne zhodli na tom, že by si mali konečne potykať. Aj v lokále opäť sedeli vedľa seba.

— Karsten, Karsten Brammer, — zláhka položil svoju ruku okolo Ininých pliec a zdvihol oproti nej svoj pohár.

— Ina Weberová, — usmiala sa a pripila si s ním.

Spolužiaci mali dobrú náladu a veselo hovorili jeden cez druhého. O chvíľu sa však Ina pozrela na hodinky. — Musím už ist. Caká ma manžel a deti nezaspia skôr, než prídem domov.

Len s námahou dokázal ako-tak skryť svoje sklamanie. „Tak ona je teda vydatá!“

— Môžem ťa odviezť domov?

— Nie d'akujem. Keď mím angličtinu, manžel mi necháva auto.

Nasledujúci večer, keď mali opäť kurz, ihned zbadal, že Ina je akási nesvoja a že aj plakala.

— Stalo sa niečo, Ina? — opýtal sa, keď si sadol vedľa nej.

— Áno, môj muž je chorý. Musela som volať lekára — to je srdce.

— A čo povedal lekár?

— Ide o poruchu nervového pôvodu — potrebuje pokoj. Pôvodne som dnes ani nechcela prísť, ale Walter na tom trval, lebo vie, čo tento večer pre mňa znamená.

Karsten sa musel znova a znova na ňu dívať, tak trochu sa hanbiac za svoje city. Ina bola taká nešťastná, a jemu sa chcelo o ňu šťastia spievať, lebo celý čas sedela vedľa neho.

Na konci semestra mali spolužiaci z kurzu naplánovaný spoločný výlet parníkom.

— Prídem i so svojou rodinou, — zvolala nadšene Ina.

— Manžel sa už cití lepšie a dcérky priam zbožňujú plavbu parníkom.

— Som rád, že spoznám tvoju rodinu, — riekoval Karsten, usilujúc sa pôsobiť celkom nenútene. — Pravdepodobne prídem i so svojou priateľkou.

Strelnutí sa mali priamo na parníku. Karsten zbadal Inu už zďaleka. Kývala komus, kto stál za ňou. Náhličili sa a prišla sotva lapajúc dych. — Manžel ma priviezol, lebo deti sa dnes necítia akosi dobre. Walter ostá-

va s nimi doma. Chcel však, aby som na tento výlet bezpodmienečne išla. A kde je tvoja priateľka? — opýtala sa, ešte stále trochu dychčiac.

— Nemá čas, — riekoval Karsten. — Ale pod už, musíme sa poponáhľať, všetci ostatní sú už na lodi.

Bol to veľmi vydarený výlet. Počasie už azda ani nemohlo byť lepšie, všetci boli veseli a neformálni. Karsten a Ina iba zriedka zišli jeden druhému z očí. Keď jedli, sedeli vedľa seba a pri rôznych hrách boli vždy partnermi. A keď sa potom po večeri tancovalo, nevynechali ani jeden jediný taniec.

— Chcela by som ti niečo povedať, Karsten, — zašeptala Ina a tahala ho za sebou do tmy. Mlčky stáli vedľa seba a dívali sa na vodu.

— Čo si mi chcela povedať, Ina? — opýtal sa po chvíli opatrnne.

— Teraz nemôžem o tom hovoriť, azda neskôr, Karsten. Objal ju. — Ina, ty mi môžeš povedať všetko. Možno ti môžem nejakovo pomôcť. Máš iba jedno želanie — aby si bola šťastná.

Oboma rukami ho objala okolo krku a pritisla svoje líce o jeho. Takto tam stáli dlho, bez jediného slova, počúvajúc plieskanie vln. Svetlá mesta sa približovali čoraz viac.

— Príde tvoj muž po teba?

— Nie, nemôže nechať deti osamote. Pôjdem taxikom.

— Odveziem ťa domov.

Z paluby odišli ako posledná ruka v ruke. Z diaľky k nim doliehal smiech a volanie ostatných.

Keď mu popísala cestu, kadiaľ ju povezie, hlavu si položila na jeho plece.

— Chcela by si mi teraz niečo povedať, Ina? — prerušil Karsten ticho.

— Nemôžem Karsten, naozaj nemôžem.

Keď sa dotkol jej tváre, pocitil slzy. Vtedy už stáli pred jej domom. Na prizemí sa svietilo. Rada by som ťa pozvala hore, ale...

— To nestojí za reč, Ina.

Dlh sa na seba mlčky dívali. Pritiahol ju k sebe a nezneju pobožkal. So zatvorenými očami mu to dovolila.

— Vždy som tu pre ťa, Ina — na to nesmieš nikdy zabudnúť. Lubím ťa.

Namiešalo odpovede položila Ina prst najprv na svoje a potom na jeho ústa.

Domov sa vracal Karsten zadumaný. Nasledujúci deň vyhľadal v telefónnom zožname číslo Barbary Wielandovej a plný odhadlania jej zavolał.

— Chcel by som sa s vami porozprávať o Ine. Ste jej najlepšou priateľkou — sama mi to povedala.

— A o čom sa chcete so mnou rozprávať? Vie o tom Ina?

Keď povedal, že nie, Barbara zaváhala, ale napokon ho pozvala, hlboko si vzdychnúc.

— Vlastne vôbec nemám chut rozprávať sa s vami o Ine, — povedala mu, keď prišiel.

— Nepoznám vás, Ina mi o vás nikdy nerozprávala. Takže — čo chcete?

— Viem, že Ina trpi, má nejaký žiaľ.

— No a? — Jej hlas bol rovnako studený ako pohľad.

— Rád by som jej pomohol.

Barbara priniesla dva poháre a naliala do nich koňak bez toho, že by sa opýtala. Po-

tom ponad okraj svojho pohára Karsten ponad pozorovala. Zrazu sa rozholila:

— Chodíte za jej lekárku, doktorku Beckovou. Uferstrasse 12. Ale pochybujem, že vám toho veľa povie.

Len čo prišiel domov, zatelefonoval Ine. Jednoducho potreboval počuť jej hlas.

Ohlásila sa tak trochu napäť.

— Ako sa máš, Ina? Je všetko v poriadku?

— Áno, mám sa dobre. To je od teba milé, že si mi zavola.

— A nebude to tvojmu manželovi vadit?

— A prečo by mu malo? Už som mu o tejbe veľa rozprávala. Ale nehvnevaj sa prosím ťa, budem už musieť končiť. Musím zavolať deti dnu — ešte stále šantiá v záhrade.

Karsten zamyslel položil slúchadlo. Na druhý deň zašiel za Ininou lekárku. Prijala ho priateľsky, ale keď rozpačito prednesol svoju prosbu, ostala veľmi zdržanlivá.

— Nemôžem vám dať žiadne správy o pacientke. To je vylúčené.

Mám obavy o paní Weberovú. Môj cit mi vrávi, že potrebuje pomoc. — povedal.

— Akúkoľvek pomoc, ktorú potrebuje, jej poskytnem ja, pán Brammer.

— Viem, že Ina má veľké starosti. Už sa mi chcela zdôveriť, ale napokon to neurobila.

— To je znamenie, že k vám nemá dosť dôvery.

Karsten sa odmlčal. Niečo na jeho správaní však na lekárku zapôsobilo. — A ako akolho už poznáte paní Weberovú? — vyzvedala sa.

— Niekoľko týždňov. Zoznámili sme sa v Ľudovej univerzite.

— Som veľmi rada, že Ina navštěvuje ten kurz. — Lekárka sa stala trochu pristupnejšou. — Vidavate sa často?

— Nie, vlastne ani nie. Vedľa napokon — má predsa rodinu. Veľmi dobre si však rozumie, a ja skutočne nechcem nič viac, iba jej pomôcť. Viem, že je veľmi nešťastná, a vy to viete tiež. Prosím vás, paní doktorka, povedzte mi niečo o jej živote.

— Je mi ľuté, pán Brammer, — lekárka vstala, — ale naozaj vám nemôžem pomôcť.

— A nemohol by som vám tu nechať svoju navštívencu — pre prípad, že by ste si to predsa len rozmysleli? — opýtal sa Karsten sklamane.

— To môžete, ale nič si od toho, prosím, nesľubujte.

Po takomto jasnom odmietnutí bol Karsten veľmi prekvapený, keď mu o pár dní doktorka Becková zatelefonovala.

— Dlh som premýšľala o našom rozhore, pán Brammer, a chcela by som, vám dať jednu radu: Chodíte za ňou — jednoducho Inu raz navštívte doma.

Karsten bol taký zmätenský, že sa nezmohol ani na slovo.

— Najlepšie bude, ak sa za ňou vyberiete v nedele. Ale netelefonujte jej vopred.

— Naozaj neviem, čo si mám o tom návrhu myšlieť. A co Inin manžel? Čo na to povie?

— Jej manžela nestretnete.

A skôr ako si hľadal Karsten niečo namietat, lekárka zložila slúchadlo.

Ešte toho istého dňa prišla k Ine Barbara Wielandová.

— Ina bol u mňa Karsten.

Ina sa vyskúšala zadívala na priateľku: Ty si mu niečo povedala?

— Nie, to musíš urobiť sama. Musíš mu všetko povedať.

— Nemôžem.

— Ina, ved' on fa lúbi. Iba on ti môže pomôcť.

— Ale potom zomrú naozaj. — Ina hovorila úplne tichým hlasom. — Ked' sa s nimi zhováram, sú pri mne.

— Ina, ved' oni sú mŕtvi! Všetci traja sú mŕtvi! Ked' budeš takto ďalej pokračovať, môžeš veľmi ľahko ochorieť, a potom ti už nepomôže ani doktorka Becková.

Barbara objala priateľku. — Ina, zdôver sa Karstenovi. Videla som ho sice iba chvíliku, ale viem, že to s tebou myslí čestne. Ina on fa lúbi — a láska hoji všetky rany — aj tie tvoje.

— Ja to nedokážem, Babs. Nemôžem ich úplne zabít. Sú stále pri mne. Ked' ich za volám, hned prídu.

— Žiješ vo svete snov, a to je nebezpečné. Barbara odchádzala od priateľky s veľkými starostami.

Najbližšiu nedeľu sa Karsten vybral za Inou. Ked' ju zbadal, prefakol sa výrazu jej tváre.

— To je milé, že si sa u nás zastavil. Moje deti a... tu sa zarazila a zmätene sa na neho dívala. Potom ho chytila za ruku a viedla ho do obývačky. Na stole ležali no-

viny. Ina mu ich ukázala, a potom sa schúlila do rohu sediacej súpravy.

Karsten začal čítať červeno podčiarknutý článok — bol stručný: "... Walter W. išiel autom so svojimi dvoma deťmi k starým rodicom, ktorých chcel odviesť na nedelňu obed. Na hradskej však vodič stratil trpezlivosť a ľahkomyselne začal predbiehať, čo malo za následok čelný náraz vozidla. Medzi piatimi mŕtvmi je aj otec s oboma dcérmi..."

Karsten odložil noviny, podišiel ku Ine a mlčky ju objal.

Svadba bola tichá. Doktorka Becková s Barbarou boli svedkami.

— Lepšieho lieku pre Inu ani nemôže byť, — zašepkala lekárka, šťastne sa usmievajúc, Karstenovi do ucha po sobáši.

PRVÁ SLOVENSKÁ...

DOKONČENIE ZO STR. 12-13

bre pripravení. Aj keď sa v ich kostole celé desaťročia nespievalo po slovensky, mnohí krajania, najmä starší, si ešte pamäťali hodne cirkevných piesní. A aby ich vedeli ešte viac, dlhší čas sa po večeroch schádzali v klubovni miestnej skupiny KSSCaS a učili sa nové piesne.

Počas kázne biskup Jan Szkodoň oboznámi veriacich s rozhodnutím kardinála Františka Macharského o zavedení slovenských omší na Orave a Spiši a vyzval k tolerancii, jednote a bratskému spolunažívaniu veriacich slovenskej a poľskej národnosti. (obšíre výňatky uverejnjujeme vedľa na str. 12).

V kostole sa počas celej bohoslužby dalo vycítiť akúsi povznesenosť slávnosťou chvíle. Na mnohých tvárich sa zračilo dojatie, ba aj nevyslovený vzduch úľavy: konečne! konečne! Akosi vrúcenejšie a radostnejšie než inokedy zneli spevy a modlitby veriacich a pápežská hymna zaspievana na záver sv. omše.

Krátko po bohoslužbe sa široký krajanský aktiv z Oravy a vedenie Spoločnosti stretli v klubovni MS KSSCaS v Jablonke s veľvyslankynou ČSFR Markétou Fialkovou, predstaviteľmi Matici slovenskej a ďalšími hostmi, ktorí sa zúčastnili jablonskej slávnosti. Ešte zahorúca, — ináč ani nemohlo byť, — sa predovšetkým komentovalo kázeň a priebeh bohoslužby. Krajania netajili svoju radosť a spokojnosť, že sa dotkali tejto významnej chvíle — prvej slovenskej omše a vyjadrili podčakovanie paní veľvyslankyni a všetkým priaznivcom našej menšiny doma a na Slovensku za podporu a pomoc vo vyriešení tohto problému. Nechýbali, pravdaže, ani otázky, kto bude nasledovať za Jablonkou, kedy konečne vo všetkých oravských obciach budú bohoslužby v slovenskom jazyku? Hovorilo sa tiež o aktuálnej situácii Spoločnosti, o vyučovaní sloveniny v školách a kádrovej kríze v tejto oblasti, o účasti krajanov v nadchádzajúcich parlamentných voľbich, o potrebe zakladania obočiek Matice slovenskej na Orave a Spiši a Spolku sv. Wojtecha (vznikol už v Jablonke a má

38 členov) a o ďalších otázkach krajanskej práce.

* * *

Týždeň po inaugurácii slovenských bohoslužieb v Jablonke došlo v tejto obci k ďalšej milej cirkevnej slávnosti. Oravských krajanov prispiel navštívit, podobne ako v júli Spišiakov v Novej Belej, ordinár spišskej diecézy, biskup František Tondra spolu s trstenským farárom, biskupovým bratom Michalom Tondrom.

Slávostnej bohoslužby sa zúčastnil o. náimestník ministra pre medzinárodné styky Slovenskej republiky Jozef Dravecký a hovorca tohto ministerstva Karol Fajth, generálny konzul ČSFR v Katowiciach Miloslav Zbořil, druhý tajomník veľvyslanectva ČSFR vo Varšave Juraj Migaš, riaditeľ odelenia občianskych záležitostí Vojvodského úradu v Novom Sáčku. Janusz Pater, pracovníčka ministerstva pre medzinárodné styky SR Jana Hudcovičova, starosta mesta Trstena, predseda a tajomník SNS z Dolného Kubína a ďalší hostia. Slávnost sa zúčastnilo pochopiteľne i vedenie ústredného výboru našej Spoločnosti, obvodného výboru na Orave, redakcie Života, a podobne ako pred týždňom — viacerí krajania zo Spiša.

Jablonký kostol bol tentoraz vari ešte viac zatlačený krajanmi ako predošlú nedeľu. Biskupa Františka Tondru, ktorý s bratom Michalom celebroval sv. omšu, uviedol k oltáru a srdečne privítal pomocný biskup krakovskej metropolitnej kúrie Kazimierz Górný. Potom s privítaním predstúpili žiačky slovenskej zakladnej školy a obom dôstojným cirkevným hodnostárom odovzdali kytičky kvetov.

Niekto by mohol povedať: omša ako omša. No pre krajanov, tak ako pred týždňom, bola neobvyklá nielen kvôli samotnému bohoslužobnému, slovenskému jazyku, ale i preto, že ju prispiel odslúžiť vysoký cirkevný hodnostár z našej starej vlasti. Za desaťročia totality sa na to nedalo ani pomyslieť. Dnes bolo symbolom nových čias, výrazom pochopenia našich oprávnených požiadaviek v tomto smere. Práve na potrebu rešpektovania národnostných práv upozornil vo svojej homilii biskup František Tondra a apeloval k veriacim o vzájomnej znišťanlivosti a porozumenia. Bol to múdre a pre krajanov veľmi

povzbudzujúce slová (obšíre výnatky z homílie uverejnjujeme na str. 13).

Aj tentočrát počas bohoslužby hrala dychovka z Trstenej, ktorá, ako sa zdá, sa už v Jablonke pekne udomácnila. Ba nielen dychovka, spolu s ňou prispiel do Jablonky i ženský zbor, ktorý svojím prekrásnym spevom očaril všetkých účastníkov slávnosti. Dnes sa slovenské omše v Jablonke stávajú pomaly čímsi normálnym, no tie úvodné — prvá a druhá — nadľho zostanú z pamäti oravských krajanov.

Po omši, tak ako predošlú nedeľu, sa v klubovni miestnej skupiny KSSCaS v Jablonke opäť konalo stretnutie vedenia Spoločnosti a krajanského aktívna s hostmi z Česko-Slovenska a Poľska, ktorí svojou účasťou poctili slávlosť slovenskej bohoslužby. Medzi účastníkmi stretnutia, ktorých srdečne uvítal predsedu OV Augustin Andrašák, bol i biskup František Tondra. Krajania živo vyjadrovali svoju radosť i vďaku za zavedenie slovenských omší v Jablonke, ale zároveň poukazovali na potrebu ich čo najrýchlejšieho zavedenia aj v iných oravských obciach, potrebu výučby náboženstva v materinskom jazyku a zaistenia pre krajanov náboženskej literatúry, modlitebnych kníh, spevnikov, katolickej tlače a pod. Pán biskup a ostatní hostia prisľubili pomoc v riešení týchto otázok.

Diskutovalo sa, pravdaže, aj o iných problémoch, s ktorými sa borí naša Spoločnosť, o slovenskom školstve, ničení slovenských pamiatok, ale i o hranicích priechodoch, pracovných možnostiach na Slovensku a pod. V tomto kontexte náimestník ministra pre zahraničné styky SR Jozef Dravecký utistil krajanov o svojej podpore našej menšiny, prisľubil pomoc v zabezpečení slovenských učiteľov pre naše školy a školských príručiek. Oboznámil tiež krajanov s programom otvárania nových hranicích priechodov, ktorý zahrnuje i príechody v Lysej nad Dunajcom, Podspádoch a na Orave, aj keď si to bude vyžadovať ešte trochu času.

Porekadro hovorí, že každý začiatok je fažký. Dúfajme, že teraz riešenie ďalších problémov našej menšiny, v tom i slovenských bohoslužieb v ostatných oravských a spišských obciach, pôjde rýchlejšie a ľahšie.

Text a snímky: JÁN ŠPERNOGA

Dievčenský zbor z Trstenej očaril svojim spevom
Jablončanom

Prvú a druhú slovenskú omšu v Jablonke prišla osláviť dychová hudba z Trstenej

Skupina dr. O. Sabolovej. Spredu v strede:
M. Žolkošová

SAS '91

Spolu z krajankou Monikou Žolkošovou sme sa ako štipendisti Matice slovenskej zúčastnili tohoročného 27. ročníka Letného seminára slovenského jazyka a kultúry — STUDIA ACADEMICA SLOVACA v Bratislave. Konal sa v dňoch od 1.VIII. do 25.VIII. a zúčastnilo sa ho 137 zaujemečov z 26 štátov sveta. Ak som dobre počítal, počas inaugúracie na Bratislavskom hrade boli frekventanti z: Belgicka — 2, Bulharska — 4, Dánska — 1, Egypta — 2, Fínska — 2, Fran-

cúzka — 15, Holandska — 2, Izraela — 1, Japonska — 2, Juhoslávie — 9, Kanady — 1, Maďarska — 6, Mexika — 1, Nemecka — 3, Poľska — 13, Portugalska — 1, Rakúska — 7, Rumunska — 7, Španielska — 8, Svajčiarska — 3, Švédská — 1, Talianska — 11, USA — 20, Veľkej Británie — 7, i Sovietskeho zväzu — 8.

Záujem o Slovensko a slovenčinu prilákal do Bratislavu študentov, jazykovedcov, tlmočníkov, novinárov, učiteľov a spisovateľov. Treba poznamenať, že pre niektorých účastníkov seminára, najmä tých, čo boli už viackrát na tomto podujatí a slovenský jazyk už ovládali, SAS neboli nijakým jazykovým takomstvom. Bolo však hodne takých, čo dovedy, bežnú hovorenú slovenčinu ani nepočuli a až tu v Bratislave, sa pokúšali o prvé slovíčka a vety. Napriek existujúcim jazykovým bariérám sme si v tejto rodinke národnov rozumeli. Vypomahali sme si angličtinou, nemčinou, ruštinou a keď ami to nešielo, aj gestikuláciou.

Poslaním SAS-u bolo oboznámiť frekventantov so slovenským jazykom, kultúrou, dejinami a vobec so Slovenskom. Tomuto boli prispôsobené semináre a prednášky či už jazykovedné, literárnovedné, historické, etnografické a polylogické. Okrem spomínaných prednášok frekventanti navštěvovali jazykové cvičenia — konverzácie, ktoré sa konali dennodenne vo viacerých jazykových skupinách.

Veľmi zaujímavé najmä z poznávacieho hľadiska, boli vlastivedné exkurzie. Prvá, jednodňova, viedla z Bratislavu cez Nitru, Trnavu a Zelenec. Druhá, trojdňová, smerovala na stredné a východné Slovensko. Navštívili sme množstvo pamätných miest, múzei a galérii. Mne osobne navždy ostane v pamäti privitanie v Radošine a stretnutie z Radošinským naivným divadlom, jeho členmi, vynikajúcimi hercami, ktorí sú svojimi humorými hrami známi nielen doma, ale aj v cudzine.

Vyznačený čas Letného seminára slovenského jazyka a kultúry utekal veľmi rýchlo. Mali sme možnosť nielen osviežiť si materiálu, ale aj oboznámiť sa počas besied so zaujímavými osobnosťami slovenského verejného života — básnikmi, spisovateľmi, dra-

Skupina frekventantov doc. J. Sabola. Sprava: J. Pivočarčík

matikmi a predstaviteľmi iných profesii. Všade, kde sme sa ukázali, vitali nás a hostili veľmi srdcečne. Myslím si, že všetci účastníci si zo Slovenska odnesli tie najkrajšie zážitky a veľmi radi sa tam budu vraciať a súšiť vo svete slovenskej kultúry.

O dobrú pohodu a perfektnú prípravu všetkých podujatí sa postarali organizátori SASu s jeho dlhoroceným riaditeľom prof. Jozefom Mistrikom. Spolu s lektormi dokázali vytvoriť milé ovzdušie, ktoré nám, frekventantom, navždy ostane v pamäti. Zvlášť by som chcel podakovať vedúcemu mojej skupiny doc. Jánovi Sabolovi.

JOZEF PIVOVARČÍK

STRETNUTIE S MINISTRAMI SR V KREMPACHACH

V posledných mesiacoch naša menšina prežíva rušné chvíle, začína sa čoraz viac dostávať do povedomia Slovákov v našej starej vlasti, ale i Poliakov. Po rokoch premlčovania národnostnej problematiky nastal konečne čas seriózneho prístupu k menšinám a riešeniu ich problémov. Dokazujú to i čoraz častejšie návštevy a stretnutia s krajanmi predstaviteľov všetkých a verejných života našej starej vlasti. Je to prejav demokratických zmien v našich krajinach.

Jedno z takýchto zaujímavých a pre nás milých stretnutí sa uskutočnilo poslednú augustovú sobotu v Krempachoch, kde tamojších krajanov prišiel navštíviť námestník ministra medzinárodných vzťahov Slovenskej republiky Jozef Dravecký. Na stretnutie s milým hostom, ktorého sprevádzal hovorca ministerstva Karol Fajth, sa v klubovni miest-

nej skupiny KSSČaS zišiel krajančí aktív z Krempach, ale aj z Jurgova a Kacviny, vedenie ústredného výboru našej Spoločnosti s predsedom Eugenom Mišincom a tajomníkom Ludošom Molitorisom a redakcie Života so šéfredaktorom Jánom Spernogom.

Počas besedy krajania oboznámiли pána ministra so súčasným dianím v našej Spoločnosti, situáciou slovenskej menšiny na Spiši a Orave a s najdôležitejšími problémami, s akými sa v súčasnosti borí. Hovorili o mnohočom, úsili o zavedenie slovenských bohoslužieb na Spiši a Orave (hostia sa nasledujúci deň zúastnili prvej slovenskej omše v Jablonke), o problémoch v školstve, v tom najmä o nedostatku učiteľov slovenčiny a učebníc. V tomto kontexte veľmi naliehavou potrebou je zvýšenie počtu miest pre krajančí uchádzajúci o prijatie na stredné a vysoké školy na Slovensku, ba aj o štúdia v tzv. robotníckych povolaniach. Bola by to konkrétna pomoc našej menšine. Krajania zároveň zaujali odmiestavý postoj k návrhu ministerstva školstva zaviesť pre studentov ročný prípravný kurz slovenského jazyka, ktorý aspoň v prípade našich kandidátov považujú za zbytočný. Náklady na tento kurz by sa mohli určiť na

zvýšenie štipendii a školské poplatky. Hovorilo sa tiež o problematike práce krajanov na Slovensku, otvorenia nových hranicích prieschodov, hospodárskej spolupráce a kultúrnej výmeny medzi pohraničnými oblasťami, zlepšenia odberu slovenských televíznych programov a ďalších otázkach.

Jozef Dravecký zdôraznil, že slovenská vláda venuje problematike našej menšiny náležitú pozornosť a podľa možnosti sa bude usilovať pomáhať v riešení krajančích problémov. Práve ministerstvo medzináro-

ných vzťahov má vo svojej právomoci aj otázky krajanov žijúcich v zahraničí. Poukázal však na zložitú ekonomickú situáciu Slovenska, ktorá nedovoľuje plne využiť všetkým našim požiadavkam. Prisľúbil pomoc v zabezpečení učiteľov zo Slovenska, niektorých učebníc a kníh pre naše klubovne a nakoľko to situácia dovolí i v riešení iných otázok. Patrí k nim i otvorenie pohraničných prieschodov pre normálny turistický ruch v Lysej nad Dunajcom, v Jurgove a jedného prieschodu na Orave.

J.S.

Záber zo stretnutia v Krempachoch

VŠETCI REDAGUJME ŽIVOT

Titul tohto príspevku naznačuje tému, nad ktorou by sme mali väzne zamyslieť. Každý rok, ako mnohí krajania iste vedia, sa konajú tradičné porady Života, na ktorých nás aktív diskutuje o najdôležitejších otázkach krajančího hnutia. Veľa pozornosti sa na poradách venuje i problematike dopisovateľskej práce, teda spoluúčasti krajanov na redigovaní nášho časopisu.

Hovoríme o tom každý rok, mnohí krajania slobujú do Života prispievať, a keď sa rozmene, všetko zostáva po starom. Vo viacerých miestnych skupinách máme skúsených dopisovateľov, ktorí kedysi do časopisu pravidelne prispievali, sú tu dokonca i redaktori, čo vedia písat a Život poznajú ako vlastné vrecko, no dnes akoby na časopis zabudli. O učiteľoch ani nehovoríme, na prstoch jednej ruky by sme spočitali tých, čo sa občas na stránkach Života objavia. A predsa im, našej inteligencii, by malo zvážiť záležať, aby náš časopis bol čo najaktuálnejší. Ktorísi z našich redaktorov povedal, že témy ležia na ulici, treba ich len vedieť nájsť, ozdobit slovami a poslat do redakcie.

Zíjeme v rušných časoch, veľa sa deje aj u nás, v našom prostredí. Nechceme, aby akýsi novopečení básnici písali o nás správy, ktoré zaváňajú šovinizmom, ba, rozdúchavajú ho.

Hlavnou myšľenkou tohoročnej návštevy pápeža Jána Pavla II. v Poľsku boli slová: Bohu dákujte, neuhájajte ducha. Vzťahuju sa i na našu menšinu, ktorá po celé desaťročia totalitného režimu nestratila ducha a má stále nádej, že všetky naše národnostné problémy budú vyriešené. Preto je nutné, aby práve dopisovatelia ukazovali na našich stránkach prejavu tohto národného ducha v každodennom živote, a z druhej stránky aby prameňovali všetky nepravosti existujúce v jednotlivých obciach.

Zíjeme po stáročia na vlastnej zemi, máme svoje zvyky a tradície, naše obce susedia so starou vlastou, s ktorou teraz, po otvorení hraníc, máme čoraz živšie styky a vďaka návštěvám i čoraz čerstvejšie informácie. Menia sa naše dediny, mení sa i náš život. To všetko by sa prostredníctvom dopisovateľov z terénu malo nájsť v Živote. Nielen

dnešné dni, ale i spomienky z minulosti, ved' ešte žijú krajania, ktorí si pamäťajú dokonca časy národnostného útlaku po prvej svetovej vojne.

Dnes budujeme demokratický systém, no ja osobne mám dojem, akoby sa vrátili tie dávne časy. Aj dnes, tak ako kedysi, útočia proti nám rôzne nezodpovedné živly a po tolerancii, ktorou sa Poľsko kedysi tak veľmi pýšilo, nezostalo ani stopy. Odohráva sa to teraz, keď vraj smerujeme k jednotnej, slobodnej Európe.

Od nástupu demokracie uplynuli už vyše dva roky no otázky národnostných práv, či už zo stránky štátu alebo cirkvi, nie sú ešte stále plne vyriešené. Nenechajme sa už rozvádzat o problémoch slovenského vyučovania na školách, nedostatku učiteľov budú o otázke slovenských bohoslužieb. Teraz chýbajú kňazi, ktorí ovládajú slovenčinu. A predsa naša menšina nespadla z neba, žije tu od pradávna. Nedalo sa aspoň v jednom kňazkom seminári vzdelávať kňazov so znalosťou slovenského jazyka pre Spiš a Oravu? Dalo sa, ale chýbala dobrá vôle. Ježiš Kristus povedal: Chodte a učte všetky národy... Aj my sa chceme učiť slovo božie na našom národnom jazyku. Teda i štát i cirkev by to mali rešpektovať. Pritom nejde len o rešpektovanie našich práv hore, kde sa o tom rozhoduje, ale i dolu, na najnižšej úrovni, teda v gminách a jednotlivých obciach.

A.B.

NEDECKÁ VESELICA

Folklórny súbor Veselica z Miestnej skupiny KSSCaS v Nedeči sa v poslednom období zúčastnil na viacerých kultúrnych podujatiach. Najprv to bola prehliadka krajančích folklórnych súborov zo Spiša a Oravy, ktorá sa konala 23. júna v Chyžnom. Naši ochotníci predstavili na nej pásmo spišsko-slovenských piesní a tancoў. Priamo z prehliadky náš súbor vycestoval na Všeobecnú česko-slovenskú výstavu do Prahy, kde v dňoch od 24. do 27. júna koncertoval na Malej scéne v Parku kultúry a oddychu. Spolu s nami tam vystupoval detský folklórny súbor Čeťinka z Bratislavы a krajančí súbor z Juhoslavie.

5. júla sa naša Veselica pobrala na 37. folklórny festival do Východnej, kde sme sa zúčastnili spoločného sprievodu všetkých účastníkov zo stredu obce do amfiteátra. Vyvrcholením sprievodu bolo predstavovanie všetkých účinkujúcich na prehliadkovej rampe, symbolické otváranie amfiteátra doplnené vyvesovaním ornamentíkov. Potom sa začal umelecký program nazvaný Nositelia a ochrancovia II., ktorý bol svedectvom o uchovávateľoch folklórneho dedičstva všetkými generáciami z rôznych kútov Slovenska. V tomto programe vystúpila aj Veselica spolu z 15-timi súbormi zo Slovenska. Režisérom programu bol

p. Daniel Luther. Práve vďaka nemu, vďaka jeho pozvaniu sme sa mohli zúčastniť na tomto podujatí. V mene súboru Veselica chcela by som touto cestou srdečne podakovať p. Danielovi Lutherovi a celému organizačnému štábu za starostlivosť o nás počas pobytu vo Východnej. Na festivale sme predstavili program Ostatkové časy obsahujúci rad fašiangových piesní a tancoў spojených so starodávnym zvykom „vkúpením“ sa mladej nevesty medzi ženy.

O dva týždne neskôr sme sa vybrali do Francúzska, do mesta Dédarieux, na pozvanie tamojšieho folklórneho súboru GUINGO, ktorý nás navštívil v apríli tr. Tam sme sa v dňoch 30. a 31. júla predstavili cyklom spišských a slovenských piesní a tancoў a programom Ohrávanie májov. Na tamojšom javisku vystúpil tiež folklórny súbor Dopravár z Bratislavы a krajančí súbory z Maďarska, Anglicka a Nemecka. Cestou domov sme sa zastavili v Kežmarku, kde sa práve konalo zaujímavé podujatie nazvané Európske ľudové remeslo. Vyuzili sme teda príležitosť a predstavili sa aj tamojšiemu publiku. Domov sme sa vrátili plní nezabudnuteľných zážitkov.

ZOFIA BOGAČÍKOVÁ ml

KURZ SLOVENSKÉHO JAZYKA

Tohoročný učiteľský kurz slovenského jazyka sa uskutočnil v dňoch 1.-13. júla v Bratislavе. Prebiehal v Inštitúte pre ďalšie vzdelávanie farmaceutov a lekárov na Kramároch a zúčastnilo sa ho 24 učiteľov zo základných a stredných škôl na Spiši a Orave. Miesto kurzu bolo veľmi výhodné, keďže v jednej budove sme mali nielen ubytovanie a stravovanie, ale aj znamenité podmienky pre lektorské cvičenia a organizovanie besied a prednášok.

Cieľom každého kurzu je obohatenie slovnej zásoby, z skanie nových vedomostí zo slovenskej gramatiky a literatúry, no a oboznámenie sa so súčasným spoločenským a kultúrnym dianím na Slovensku, čo bolo pre nás, po rozpade totalitného systému, v dobe demokratizácie života, veľmi dôležité. Tak sa aj stalo. Získali sme hodne meritórnych a metodických poznatkov pre našu učiteľskú prax, veľa sme sa dozvedeli o súčasných slovenských reáliach, kultúrnom a spoločenskom živote Slovákov, poznali sme veľké osobnosti slovenského a českého národa, o ktorých sa donedávna nič nehovorilo buď sa ich predstavovalo skreslene, v nepravdivom svetle.

Vysoko si ceníme lektorské cvičenia, na ktorých sme slovom a písmom brúslili náš materinský jazyk. Na lektorské cvičenia a prednášky priamo nadávazovali výlety do známych stredisk politického, hospodárskeho, kultúrneho a náboženského života našich predkov i súčasníkov. Mož-

no teda povedať, že program tohto kurzu pre učiteľov slovenčiny bol tento rok atraktívny.

Sme povodační organizátorom kurzu, lektorom a prednášateľom za ich starostlivosť, snahu a dobrý vzťah k účastníkom kurzu. Vysoko si ceníme ich prácu a získané poznatky využijeme v našej učiteľskej praxi.

ZOFIA BOGAČÍKOVÁ ml

NAŠI ŠTUDENTI PÍŠU

BRATISLAVSKÉ KULTÚRNE PODUJATIA

Študujem v Bratislave na Univerzite J.A. Komenského. Som tu už štvrtý rok a veru musím povedať, že Bratislava je mestom, v ktorom každý z nás má vefu možnosť uplatniť svoje záujmy — kultúrne alebo iné. Bratislava je strediskom mnohých kultúrnych inštitúcií a každý rok sa tu uskutočňujú rozličné výstavy, medzinárodné veľtrhy, ako napr. INCHEBA a pod. Je to medzinárodný chemický veľtrh, na ktorom sa možno oboznámiť s chemickými a inými výrobkami z celého sveta. Tento rok k zaujímavým podujatiám v Bratislave patril 2. festival francúzskeho filmu, ktorého sa zúčastnila i francúzska herečka Anna Girardotová. Bola to retrospektívna siedmich filmov Anny Girardotovej, ktoré sú ilustráciou mnohostraností jej talantu i rôznorodosťi „žántrov“, ktoré stvárnila. Patrí k nim o.i. Smog (1963), Žit a užiť (1967), Najcennejšie, čo mám (1975). Okrem toho na festivale predstavili výber z najlepších súčasných francúzsskych filmov ako napr. Malý zločiniec od Jaquesa Doillonu či Moje noči sú krajšie ako vaše dni v režii A. Žuławského so Sophie Marceauvou v hlavnej úlohe. Veľmi zaujímavá bola i prehliadka nazvaná 100 rokov Lumièreovcov, čiže vyše 60 filmov dokumentárneho diela dávnych francúzsckych filmových tvorcov — od Louisa Lumièrea po Alaina Rasnaisa. Táto časť festivalu bola venovaná 100. výročiu vynálezcu kinematografu.

ANNA PIVOVARČÍKOVÁ

ODIŠIEL OD NÁS

Dňa 30. augusta 1991 umrel v Kacvine vo veku 85 rokov krajan.

MICHAL PACIGA

Zosnulý bol dlhoročným členom našej Spoločnosti a horlivým čitateľom Života. Odišiel od nás vzorný krajan, dobrý človek, otec, a starý otec. Celej rodine vyjadrujeme úprimnú sústrast.

Čest jeho pamiatke!

MS KSSCaS v Kacvine

OPRAVA

V Živote č. 398/91 sa našim nedopatréním vyskytla chyba v článku Deň slovenskej poézie a prózy. Nespravne sme totiž uviedli meno a priezvisko riaditeľa novobelskej základnej školy. Správne má znieť: Súťaž otvoril miestny riaditeľ školy Ryszard Holý. Zainteresovaným sa ospravedlňujeme.

REDAKCIA

Ako úsporne hnojiť?

Ekonomicke podmienky posledných rokov nútia rolníkov obmedzovať výrobné náklady. Je to v každej tejto oblasti rozumné? Nie! Tak vedecké výskumy ústavov pracujúcich pre poľnohospodárstvo, ako aj praktické pozorovania potvrdzujú, že sú oblasti, v ktorých sa dlhšiu dobu nevypláca šetriť. Príkladom môže byť hnojenie.

Jedným z väčších problémov nášho poľnohospodárstva je okyslovanie pôdy. Tento proces je spôsobený prirodzenými podmienkami, ako napr. nepriaznivé rozloženie zrážok — väčšina prípadá na jeseň a zimu, keď voda, ktorú rastliny vtedy neužívajú, prenáša do hlbších vrstiev pôdy a vyplachuje vápnik a horčík. Dodatočne stále väčší význam pri okyslovaní pôdy má pôsobnosť človeka: zvyšovanie úrodnosti, keď spolu s rastúcou úrodu stúpa spotreba vápnika, minerálne hnojenie (najmä dusíkaté), ako aj vplyv kyslých priemyselných zrážok. Záporne následky okyslovania pôdy sú oveľa nebezpečnejšie, ako by sa to mohlo zdáť. Kyslá pôda má značne obmedzenú biologickú aktivity, zaniká správna hrudkovitá štruktúra, čo spôsobuje poruchy vo vodno-vzdušných pomerach. V pôdach s mimoriadne nízkou reakciou — označených na pôdnych mapách ako veľmi kyslé (pH nižšie ako 4,5) — sa aktivizujú zlúčeniny hliníka, ktoré pôsobia toxicky na rastliny. Mimoriadne citlivé na tieto zlúčeniny sú také hodnotné rastliny ako: cukrová repa, jačmeň, lucerna, kukurica, pšenica. Pestovanie týchto rastlín na veľmi okyslených pôdach je prakticky nerentabilné. Okyslenie pôdy spôsobuje znižené poberanie väčšiny makro- a mikroelementov.

Preto nemá žiadnený zmysel intenzifikácia hnojenia veľmi kyslej pôdy.

V praxi existuju pôdy, ktorých ukazovateľ kyslosti — pH — klesá pod 4,0. Od takejto pôdy sa odporúča začínať výplnenie — ktoré vtedy prináša najlepšie ekonomicke výsledky a až potom umožňuje ďalšie práce zvýšujúce úrodnosť. Treba však dodržiavať pokyny týkajúce sa výplnenia — najmä na veľmi ľahkej pôde. Príliš veľká jednorázová dávka výplne alebo jeho nesprávny druh — kysličné, môže mať negatívne nasledky.

S problémom okyslovania sa obvykle spája nedostatok horčíka. Najlepšou metódou dopĺňania tejto zložky je použitie dolomitického výplne. Pri nedostatku takého výplne, môžeme použiť normálne, podľa návodu. Zvýšenie reakcie pôdy totiž uvedie do pohybu nedostupné formy tejto zložky. V praxi je často chybou používanie väčších dávok draslika (napr. pod zemiaky) pri nedostatku horčíka. Nemožno však zabúdať, že draslik, ktorý rastliny intenzívne poberajú, spôsobuje blokádu poberania horčíka. Výsledkom sú viditeľné, najmä na mladých rastlinách, svetlejšie miesta — chlorózy. V takýchto prípadoch jedinou záchrannou je posudkovanie rozlokom síranu horečnatého. Ne-spôsobi to však plnú rekompensáciu strát.

V prípade fosforečno-draselného hnojenia (ako aj výplnenia a požívania horčíka) najekonomickejšie je hnojenie vypočítané na základe analýzy obsahu týchto zložiek v pôde. Takéto analýzy robia chemicko-poľnohospodárske stanice a iné odborné laboratóriá. Analýzy umožňujú zaviesť základ, aký bohatá je pôda na jednotlivé zložky. Hnojenie „na oko“ má obvykle za následok nespráv-

ny pomer zložiek v pôde, čo negatívne pôsobí na úrodu. Náklady na zložky používané v nadmernom množstve sú v praxi stratené, zatiaľ čo by bolo možné určiť ich na potrebnejšie zložky.

Bilancia hnojenia opiera o analýzu pôdy veľmi často umožňuje značne znížiť náklady na hnojenie a zároveň dosiahnuť lepšiu úrodu. Zvlášť sa treba vyhýbať predovšetkým tzv. jednostrannému hnojeniu dusíkatými hnojivami. Je pravdou, že dusík je zložkou, ktorá najlepšie zvyšuje úrodu. Ale v prípade nedostatku iných zložiek, spôsobuje negatívne následky. K najznámejším patrí poľahnutie obilia. Popri tom treba spomenúť o.i. zníženú odolnosť proti chorobám, zhoršenú chuť produktov a ich horšiu schopnosť na skladovanie, až po možnosť otravy spôsobenej kumuláciou anorganických foriem dusíka v rastlinách.

Za bilancovaním racionálneho hnojenia po pri agrotechnických činiteľoch hovoria aj finančné argumenty. V prepočítaní na čistú zložku, 1 kg dusíka stojí asi 5.000 zl, fosforu 4.800 zl, a draslika 2.500 zl. Spolu v priemernej dávke 1 kg NPK stojí asi 4.500 zl. Pri cenách obilia od 500 do 900 zl/kg to znamená, že prírastok úrody po použití 1 kg NPK by mal dosahovať od 5,5 do 11 q obilia z 1 ha. Ako dokázali výskumy, na ľahších pôdach pri takomto hnojení prirastok úrody bude dosahovať asi 8 kg zrna na 1 kg NPK, čo je už v medziach rentability. Nerovnováha dávok hnojenia najčastejšie spôsobuje zníženie prírastku úrody. Našim receptom na hnojenie je teda lekárnická presnosť s túžkou v ruke.

NÍZKA KVALITA ZRNA

Ako vyplýva z dlhorčenných analýz Ústredného laboratória technológie spracovania a skladovania obilia pšenice pestované

v Poľsku, majú neuspoľojujú technologickej hodnotu. Pekárensky priemysel, ktorý je hlavným odberateľom konzumnej pšenice v Poľsku, naďalej vyššie oceňuje pšenicu z dovozu. Technologickej užitočnosti pšeničného zrna sa určuje pomocou dvoch hlavných kritérií: množstva a kvality bielkovín (gluténu). Medzi odrodami pšenice pestovanými v Poľsku sú také, ktoré majú zrno s vysokým obsahom gluténu, ale ich slabou strámkou je kvalita týchto bielkovín. Pšenice z dovozu, z hradiska kvality glu-

tenu, niekoľkokrát prevyšuje odrody pestované v Poľsku, dokonca tzv. vysokokvalitné odrody. Rozdiel v kvalite gluténu sa prejavuje tak, že pečivo zo suroviny z dovozu si dobre udržuje svoj tvar a pekne rastie, kým z polskej suroviny sa rozplýva a bochníky sú nízke. Výskumy pšenice pochádzajúcej z úrody r. 1990 umožnili zaradiť odrody pestované v Poľsku so zreteľom na ich užitočnosť pre pekárensky priemysel: Najlepšou medzi oživinami je Begra a medzi jarinami Sigma (obe veľmi dobré).

Dobrú technologickej kvalitu majú odrody ozimin: Alcedo, Gama, Panda a Lanca. Z jarín sú to: Kadeit a Henika. Musíme poznámať, že aj tie najlepšie „poľské“ pšenice sú kvalitatívne horšie ako pšenica z dovozu. Najnižšiu kvalitu majú: z ozimných Kamila a medzi jarinami Bromu. Keď ide o Kamiliu, laboratórium odporúča ju aj naďalej pestovať. Inou nepriaznivou črtou na kvalitu pšenice, pestovanej v Poľsku sú každoročné zmeny kvality.

teletám v množstve do 10 litrov na kus. Kyslú môžeme podávať iba veľmi opatrne.

* * *

VČELI KRÍŽENCI: Francúzski vedeči vypšestovali prostredníctvom umelého oplodnenia včelích kráľovien nových včelích krížencov. Ich hlavnou prednosťou je to, že na jar opúšťajú úľ prečerpanie o mesiac skôr, ako doteraz chované rasy. Má to veľký význam pri opeľovaní včaštie kvitnúcich ovocných stromov. Tieto včely sa rýchlo rozmnogožujú, v súvislosti s čím potrebujú veľa peľu. Preto navrhujú veľký počet kvetov a ich produktivitu pri opeľovaní rastlín je vysoká.

* * *

V AKOM VEKU nastáva poľhná zrelosť ošipaných bielej rás? Plemenná zrelosť nastáva vo veku 8-10 mesiacov, keď mladá

ošipaná väži už asi 120 kg. Chovateelia tvrdia, že ľahšie ošipané, najmä tie, ktoré väžia menej ako 100 kg, by sa nemali kryť, lebo poľhná zrelosť nastáva skôr, ako plemenná. Teda problém spočíva v tom, aby prasnice bola oplodená bez újmy na jej zdraví a ďalšom rozvoji.

* * *

URÝCHLENIE plemenného užívania jalovic sa úzko spája s vekom, v ktorom zvieratá dosahujú plemennú zrelosť. Plemenná zrelosť nie je — ako vieme — rovnoznáma s poľhnávou zrelosťou, ktorú jalovice dosahujú veľmi skoro, asi vo veku 9 mesiacov. V tomto veku nie sú ešte dosťačne fyzicky rozvinuté. Je známe, že jalovice rás n.c.b. a n.c.b. dosahujú plemennú zrelosť, keď väžia primajmenom 350 kg. t.j. vo veku asi 15 mesiacov, ktorých pri nedostatočnom chove neskôr. Musíme sa však snažiť,

aby prvé telenie pripladlo najneskôr vo veku 30 mesiacov.

* * *

ASPIRÍN predchádza hnačkám prasiat. Kolektív vedečov z Virginie (USA) zistil, že podávanie aspirínu odstaveným prasatám má priaznivý vplyv na ich zdravie a úžitkovosť. Prasatá rasy yorkshire x duroc x hampshire odstavili vo veku 3-4 týždne a kŕmili miešankou obsahujúcou 18 percent bielkovín, zloženou hlavne z kukuričného a sójového šrotu. Do miešanky pridávali aspirín (kyselinu acetylosalicylovú) v množstve 125 alebo 250 ppm. Vysvetlo, že prasatá, ktoré dostávali aspirín, zriedkavejšie mávajú hnačku. Najefektívnejšie pôsobil aspirín vtedy, keď ho podávali v množstve 125 ppm po piatom dni odstavenia prasiat. Jeho podávanie s krmivami zlepšovalo aj prírastok zvierat.

SRVÁTKA AKO KRÍMIVO. Je pravda, že srvátka obsahuje málo bielkovín, ale hodne mliečneho cukru, minerálnych solí a niektorých vitamínov. Je to pomerne lacný produkt a v mnohých závodoch, najmä v období najväčšieho výkupu a spracúvania mlieka, všeobecne dostupný. Cerstvá srvátka podávaná ošipaným v množstve do 10 litrov (mladatám) alebo do 25 litrov (dospeľym) na kus denne, má nielen vplyv na zvýšenie prírastku kŕmnych ošipaných a mliečnosti prasnic, ale umožňuje aj znížiť v dávkach množstvo strednebielkovinových miešaniek o 0,5-1 kg bez negatívneho vplyvu na produktivitu. Cerstvú srvátku môžeme podávať už dvojmesačným

WĘTERYNARZ

MORZYSKA U KONI c.d.

Podawanie pasz treściwych bezpośrednio po pracy, zwłaszcza koniom zgłodniającym także może wywołać chorobę. Przy ostrym rozszerzeniu żołądka występują bardzo silne bóle, koń grzebie przednimi nogami, później drepce w miejscu i przykłeka na przednich nogach. Niektóre bóle są słabsze, występujące z dłuższymi przerwami, koń napina się jak do oddawania moczu, czasem kładzie się na grzbiecie zginając nogi w stawach. Szmyry jeśli są, to bardzo słabe lub w ogóle ich nie słychać. I tu także trzeba jak najszybciej wezwawać lekarza.

ZAPARCIE — czyli zatrzymanie kalu, może nastąpić w różnych odcinkach przewodu pokarmowego, najczęściej w jelcie biodrowym, ślepym i grubym. Przyczyną zaparcia jest skarmianie zbyt dużych ilości pasz słomiaścią lub zdreniwały. Powodem zatkania może być również zły stan uzębienia, albo zanieczyszczenie karmy ziemią. Zaparcie w jelcie biodrowym przebiega gwałtownie, występuje silny ból, wzdęcie brzucha oraz śmierć zwierzęcia często w ciągu 24–48 godzin. Zaparcie w jelcie ślepym objawia się słabymi bólemi morzyskowymi, niekiedy tylko następuje zmniejszenie apetytu, grzebanie przednimi nogami i osowialość. Schorzenie trwa dość długo. Jeżeli nie widać poprawy, to w drugim tygodniu choroby następuje śmierć wskutek pęknięcia jelita ślepego

lub samozatrucie. Samozatrucie spowodowane jest wssaniem się do krwi trucizn powstałych przy rozkładzie nie wydalanej z jelit kalu. Zaparcie w jelcie grubym charakteryzuje się wzdęciem. Początkowo koń z boku grzebie przednimi nogami, później drepce w miejscu i przykłeka na przednich nogach. Niektóre bóle są słabsze, występujące z dłuższymi przerwami, koń napina się jak do oddawania moczu, czasem kładzie się na grzbiecie zginając nogi w stawach. Szmyry jeśli są, to bardzo słabe lub w ogóle ich nie słuchac. I tu także trzeba jak najszybciej wezwawać lekarza.

OSTRE WZDĘCIE JELIT — spowodowane jest przez nadmierne nagromadzenie się gazów w jelitach. Gromadzące się w dużych ilościach gazy powodują rozciąganie ścian jelit, a przez to silne bóle. Rozszerzone jelita zwiększają objętość brzucha, przez co uciskają serce i płucę; tym tłumaczy się występująca przy wzdęciu duszność. Wzdęcie jelit powoduje najczęściej młoda konicyzna, soczyste mieszanki zielone, ziemniaki, ziarna ciężko strawne i łatwo pęczniące, oraz zepsuta, stęchła karma. Pojenie koni po nakarmieniu go paszą łatwo fermentującą również bywa przyczyną wzdęcia. Może ono również powstać w następstwie zapalenia żołądka i jelit, zatkanie jelit, wskutek lykawości lub złego stanu zębów. Ostre wzdęcie objawia się wystąpieniem bardzo silnych i gwałtownych bółów, koń rzuca

się, tarza, nie chce wstać, przyjmuje niekiedy nieprawidłowe postawy. Brzuch jest wzdęty, słabizny wypełnione, kał pojawi się papkowany, o kwaśnym zapachu, z widocznymi niekiedy pęcherzykami gazowymi. Jeśli nie udzieli się natychmiast pomocy lekarskiej, choroba kończy się śmiercią zwierzęcia.

MORZYSKO KURCZOWE — Przyczyny morzyska kurczowego są takie same jak ostrego nieżytu jelita, szczególnie nagle oziebienie jelit po wypiciu przez zgrzane zwierzę zimnej wody. I ta choroba charakteryzuje silne bóle trwające krótko — do 15 minut. Szmyry jelitowe są głośne, nieraz słyszy się je stojąc przy koniu, bez przykładań ucha. Koń jest smutny i ogląda się na boki. U nie leczonych koni powstaje zaparcie, skręt lub wzdęcie jelit kończące się śmiercią. Zapobieganie przy wszystkich rodzajach morzysk polega na unikaniu:

1. skarmiania pasz zepsutych, fermentujących i pęczniających.
2. karmienie paszą treściwą bezpośrednio przed lub po ciężkiej pracy.
3. pojenia po podaniu większej ilości pasz silnie fermentujących.
4. naglego przechodzenia z jednego rodzaju paszy na drugi.

Koniom wracającym po pracy należy najpierw dać trochę siana, a paszę treściwą dopiero po odpoczynku i napojeniu wodą.

ZAPALENIE WYMIENIA U KRÓW

Zapalenie takie powstaje w następstwie trzymania krowy na brudnej ściółce, w brudnym pomieszczeniu, wskutek czego zarazki dostają się do gruczołu przez skałeczoną skórę lub przez przewody strzyków. Czasem zarazki, na przykład gruźlicy lub brucelozą mogą przenikać za pośrednictwem krwi z innych narządów. Zarazki powodują stan zapalny albo przewodów którymi wypływa mleko z wymienia, albo części gruczołowej wytwarzającej mleko. Jeżeli chore zwierzę nie jest od razu leczone, stan zapalny może objąć całe wymię. Zapalenie gruczołu mlecznego może też powstać przy udoju mechanicznym, gdy maszyna do dojenia nie jest na czas wyłączona. Chore ćwiartki są twarde, powiększone, przy omacywaniu wyczuwa się obecność guzów. Udój mleka zmniejsza się lub zanika ono zupełnie. Mleko jest wodnistą, zawiera białe kłaczki, czasem z domieszką ropą, wtedy jest żółtawie lub zielonkawe i ma nieprzyjemny zapach. Leczenie winien przeprowadzić lekarz. Przy zaniedbaniu leczenia może powstać stwardnienie wymienia i niemożność wytwarzania mleka. Pierwsza pomoc polega na obmyciu wymienia i częstym delikatnym zdajaniu mleka. Mleko od krowy zdarja się do osobnego naczynia, nigdy na ziemie. Jeżeli ma wygląd zmieniony nie wolno go używać do spożycia.

HENRYK MACZKA

PRAWNIK

WYWŁASZCZANIE NIERUCHOMOŚCI

Czytelnicy pamiętają czasy, kiedy za wywłaszczoną przez urząd własność placono nawet nie symboliczną lecz zupełnie śmieszna kwotę 3 zł 30 groszy za m kw. powierzchni nieruchomości nie mogą się pogodzić, że przepisy o przejmowaniu przez państwo prywatnej własności nadal funkcjonują i nie zostały całkowicie zniesione.

Oczywiście nie ma sensu polemizować, że w każdym kraju w określonych sytuacjach muszą one istnieć, gdyż takie są potrzeby. Kwestia tylko żeby odejmowanie lub ograniczanie w drodze decyzji administracyjnej prawa własności lub innego prawa rzecznego na nieruchomości następowało w przypadkach rzeczywiście niezbędnych i koniecznych.

Obowiązujące obecnie przepisy przewidują, że nieruchomość może być wywłaszczena na rzecz Skarbu Państwa, albo na rzecz gminy, jeżeli jest niezbędna na cele: budowy i utrzymania dróg i urządzeń komunikacji publicznej, obiektów budowlanych i urządzeń koniecznych do zapewnienia łączności publicznej, ochrony środowiska, pomieszczeń dla urzędów publicznych, komunalnych ujęć wody, regulacji

cieków i wznoszenia wałów przeciwpowodziowych ● budowy i utrzymania szkół podstawowych, szpitali, domów opieki społecznej, urządzeń sanitarnych i cmentarzy ■ budowy i utrzymania obiektów budowlanych i urządzeń niezbędnych do obronności państwa i zapewnienia bezpieczeństwa publicznego, ● zorganizowanego budownictwa wielorodzinnego ● inne oczywiste cele publiczne.

Nieruchomość wywłaszczeni nie może być przy tym ujęta na inne cele niż te, które określa decyzja o wywłaszczeniu. Wszczęcie postępowania wywłaszczeniowego powinno być też poprzedzone rokowaniem z właścicielem nieruchomości o jej nabycie w drodze umowy.

Wywłaszczenie następuje natomiast za odszkodowaniem, wyplaconym jednorazowo, w terminie nie dłuższym niż 14 dni od dnia, w którym decyzja o wywłaszczeniu stała się ostateczna. Odszkodowanie to powinno odpowiadać rzeczywistej wartości wywłaszczonej nieruchomości, przy czym odszkodowanie ustalone w decyzji podlega rewaloryzacji na dzień wyplaty. Przepisy dość precyzyjnie określają zasady jego ustalania, także w tym zakresie nie ma żadnej do wolności urzędu.

Tytułem odszkodowania, na żądanie właściciela wywłaszczonej nieruchomości, w miarę możliwości należy też przypisać mu odpowiednią nieruchomości

zamienną. Wartość tej nieruchomości powinna odpowiadać wartości nieruchomości wywłaszczonej, a różnicę wartości wyrównuje się ew. przez dopłatę pieniężną.

POWÓDZTWO O ALIMENTY

„Mam znajomą starszku, której żyje się bardzo ciężko. Skarzy się, że siły ją opuszczają i coraz trudniej jest się jej utrzymać z niewielkiej emerytury. Chciałabym jej pomóc, ale nie wiem w jaki sposób. W opiece społecznej powiedziano mi, że mają gorsze przypadki, a ta panią powinny zaopiekować się dzieci. Co robić? — M.P. z Zakopanego.

— O problemie opieki nad ludźmi starszymi i niedolębnymi pisaliśmy wielokrotnie, podając przepisy. Pracownik opieki społecznej po otrzymaniu sygnalu od naszej Czytelniczki powinien przeprowadzić wywiad środowiskowy i w razie konieczności udzielić pomocy. Natomiast fakt, że są dzieci, które mają obowiązek zaopiekowania się matką, to sprawą inną. Wydane zostały właśnie przepisy wspomagające ustawę o pomocy społecznej — zarządzenie Ministra Sprawiedliwości z 1 lipca 1991, na podstawie których organizacje społeczne mogą wytaczać powództwa w sprawach o roszczenia alimentacyjne. Takie powództwo może wyczerpać dzieciom tej star-

szej osoby zarówno organizacja mająca niejako statutowo obowiązek udzielenia pomocy rodzinie lub określonym jej członkom, jak i każda inna, np. związki zawodowe i organizacje zrzeszające rolników. (Monitor Polski nr 22 poz. 155 z 10 lipca 1991).

ODWOŁANIE DAROWIZNY

Pochopne nieraz obdarowywanie nie zawsze spotyka się z wzorczością jakiej czasami darczyńcy oczekują. W związku z tym pytanie, czy można i w jaki sposób darowiznę odwołać?

Zgodnie z art. 896 kodeksu cywilnego darowiznę jeszcze nie wykonaną darczyńca może odwołać tylko wówczas, gdy po zawarciu umowy jego stan majątkowy uległ takiej zmianie, że wykonanie darowizny nastąpiło z uszczerbkiem dla jego własnego utrzymania bądź z uszczerbkiem dla ciążących na nim ustawaowych obowiązków alimentacyjnych. Natomiast darowiznę już wykonaną darczyńca może odwołać, jeżeli obdarowanego dopuścił się względem niego tzw. rażącej niewdzięczności. Nie może być jednak ona odwołana po upływie roku od dnia, w którym uprawniony do odwołania darowizny dowiedział się o niezdzięczności obdarowanego.

Odwołanie darowizny następuje przez oświadczenie złożone obdarowanemu na piśmie.

Lenivý pastier

Putuje Pán Ježiš so svätým Petrom po horách, po dolinách, keď tu zrazu zablúdia, nemôžu nájsť správnu cestu.

Na veľkej lúke májdu vysokú borovicu, pod ňou leží pastier a okolo neho sa pasú ovečky.

Peter ide rovno k nemu, pozera, či nespí a pýta sa:

— Ukáž nám, syn môj, cestu do najbližšej dediny!

Ale pastier je lenivý, najlenivejší medzi pastiermi.

Nechce sa mu vstávať, lebo mu je horúco, nechce sa mu pohnúť, lebo sa mu dobre leží v chládku, iba mohou kívne a hovorí:

— Len chodíte chodníkom popri potôčiku a o hodinu ste v dedine!

Pán Ježiš dakuje za dobrú radu, ale Petra hrozne mrzí, že ich pastier tak nedbanivo odbavil, nuž prosí Pána Ježiša:

— Pane, potrestaj toho leňocha!

— Dobre, Peter, potrestaj ho sám! Vezmi hrst piesku, hrst zeme, pomiešaj ich a vysyp na pastiera!

Peter nelenivý vďačne poslúchnie, ochotne sype piesok i zem na pastiera — a hľa, biely piesok sa mení na biele vši, čierna prst sa mení na čierne blichy. Vši a blichy ležú po pastierovi a hryzú a štipú ho po celom tele!

A hľa, len čo ho začnú štipať a hryzť, pastier už nie je lenivý, už nie je najlenivejší medzi pastiermi — rezko vstáva a ešte rezkejšie sa škriabe, ožíva, lebo mu nevítaný hmyz nedá pokoja.

Tak Pán Ježiš potrestal lenivého pastiera, tak sú blichy a vši tresťom pre všetkých leňochov.

Ved lenivosť patrí medzi sedem hlavných hriechov, lebo leniví ľudia zvyčajne nemyslia na dobré veci, ale iba na veci zlé!

Všetkým učiteľkam a učiteľom najmä tým, ktorí učia naše krajanské deti materinskému jazyku, želáme k sviatku vela pracovných a osobných úspechov, ako aj potešenia zo svojich žiaľkov.

MÁRIA RÁZUSOVÁ-MARTAKOVÁ

Veverička

Zaplakala veverička,
že nesprávni krôčka,
že čižmičky obnosila,
že v nich voda ločka.

Že bývajú na sihoti,
kde ju každý videl —
a na vodu nemá člna
ani vtáčich krídel.

Počula ju biela Zima,
keď sa vetrom hrala,
nuž do rána všetky vody
ľadom okovala.

Zbudila sa veverička,
pretrela si očká,
ešte si tak nezavýskala
od lanského rôčka.

Aby bola na čižmičkach
ešte väčšia diera,
dubasila na tom lade
čardás do večera.

ČO JE TO?

Jednou dierou dnu, dvoma von,
ked si von, iba vtedy si dnu.
(ecivahon)

Nežije, a predsa chodi
a človeka dobre vodi.
Čo je to?
(yndoh)

Bezí posol beznohý,
má kabátik švorohý,
nikomu nič nepovie,
predsa všetko rozovie.
(tsiL)

Zhrbený muž behá po poli,
nepríde domov, len keď pole oholí.
(kásoK)

Po hore chodilo, nešuchlo,
po vode chodilo, nečuplo.
(okvnlS)

VESELO SO ŽIVOTOM

Jožko je na návštive u starých rodičov na dedine. V maštali vidí prežúvať kravu.

— Otec, vidíš, aký si? Ty mi nechceš kúpiť žuvačku, a starý otec ju kupuje kravám.

Dedko karha vnúčika — pravčíka:
— Prečo nechceš ísi do školy?
— A čo tam budem robíť-bráni sa vnúčik, keď neviem ani písat ani čítať!

— Koľko máš rokov, chlapček?
— Šesť.
— Šesť? A nie si väčší ako môj dážnik, — čuduje sa paní.
— A koľko rokov má váš dážnik?

— Otec, nedalo by sa zariadiť, aby sobotňajšie noviny vychádzali už v piatok večer?
— Prečo?
— Aby som nemusel ráno vstávať a chodiť po ne.

NAŠA FOTOHÁDANKA

Naša snímka predstavuje svetoznámeho kulturistu, voľnakoedy majstra sveta v tomto športovom odvetví. Pochádza z Rakúska a žije v USA. Po ukončení športovej kariéry sa stal filmovým hercom — vystupuje najmä v dobrodružných a senzačných filmech. Napište nám jeho meno a pošlite do redakcie. Medzi autormi správnych odpovedí vyžrebujeme knižné odmeny.

V Živote č. 399/91 sme uverejnili snímku amerického herca Tellyho Savalasa. Knihy vyžrebovali: Gražyna Styrcula z Veľkej Lipnice, Leonard Glinkowski z Walcza, Michalina Knapčíková z Mikolowa, Eva Kostrišáková z Nižných Ružbachov.

SUPERMAJSTRI

Carl Lewis a Leroy Burrell (na snímke) — dve najväčšie hviezdy šprintu, kamaráti a rivali. V tejto rivalite väčšiu časť atletickej sezóny dominoval Burrell, ktorý viackrát zvíťazil nad Lewisom. Potom však prišli majstrovstvá sveta v Tokiu a vtedy sa ukázalo, čo Lewis ešte dokáže. V stovke nielenže vyhral s Burrellom, ale zároveň prekonal svetový rekord časom 9.86 sek. Veľký Carl „King“ bol predovšetkým favoritom v skoku do diaľky, no tu mu škrt cez rozpočet urobil iný skokan, Mike Powell. Skokom na 8.95 m prekonal 23 rokov starý Beamonov svetový rekord. Lewis bol „len“ druhý — 8.91 m. Začal ďalšiu zlatú medailu získal v štafete 4 × 100 m, kde sa vari najviac pričinil k tomu, že prekonala svetový rekord fantastickým časom 37.50 sek.

Podzim má podivné nárazy

Podzim má podivné nárazy. Chodí se po venku a najednou ho napadne, že by mohli celý svět pěkně vymalovat. Dlouho se nerozmyslí — vezme štětec a barvy a maluje. Tady červenou, tamhle žlutou, jinde zas modrou a bílou a šedou a hnědou... Sfida jednu barvu za druhou, chodí polem, loukou a lesem, a kudy projde, hlavu na to, všechno je hned na strakato.

Ale najednou dostane nový nápad. „Budu muzikantem,“ řekne a vytíhne z kapsy dlouhatánskou píšťalu. Pořádně se nadechne a fouká a píská a hvízdá, až se třesou ptačí hnězda, až se ohýbají větve stromů a padá z nich barevné listí.

„To to fičí! To to fičí!“ brouci v trávě smutně kříží a rychle se utíkají schovat do teplé skrýše.

Ale podzim už zase přemýší, co dál. Už to má! Už to ví! Zaleze si do křoví, aby se na to pořádně vyspal.

Druhý den ráno dělá sklenáře. Zasklívá kalužinky a kaluze, všechny loužičky a louže, a slunce hned se po nich klouže. Popředu i pozpátku jezdí jako po stříbrném zrcátku. Podzim pořád nad něčím přemýší a přemýší, pořád něco vymýší, jak si ukrávit dlouhou chvíli.

Podzim má opravdu podivné nárazy.

JINDŘICH BALÍK

III. PRÍDI TY, ŠUHAJKO

Hybně Slovenská

Pri - di ty, šu-haj - ko, rá - no k nám, u - vi - diš,
čo ja to ro - bie - vam: ja rá - no vstá - vam,
kra - vy na - pá - jam, o - ve - čky na po - le vy - há - ham.

A keď si tu prácu vykonám,
potom si veselo zaspievam,

a pri tom speve, ako pri práci,
zavše len na teba myslievam.

DONÁT SAJNER

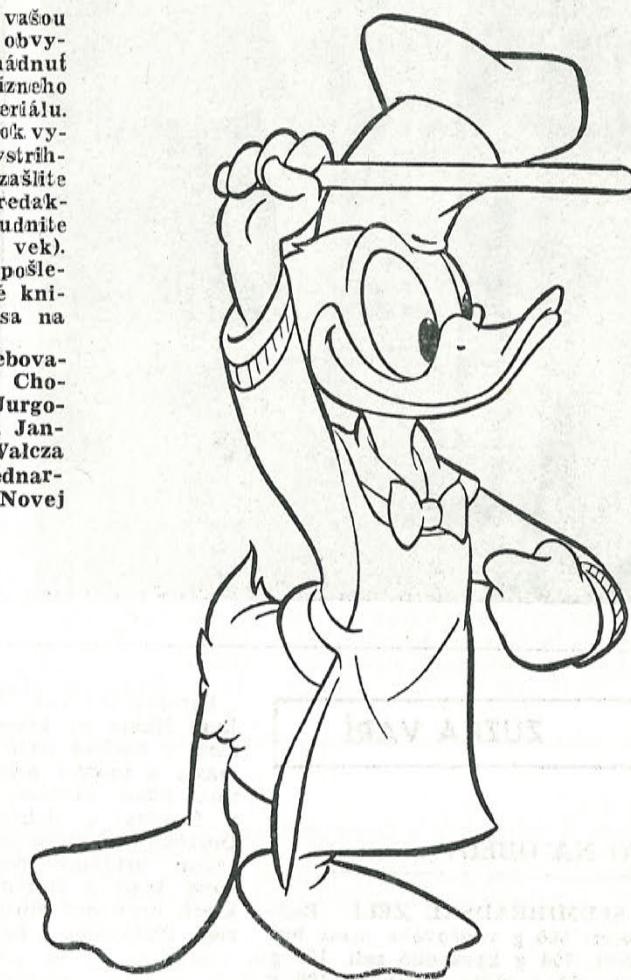
Když prší

Když prší třetí den,
hodiny vytahují z bláta nohy
a únavou podklesávají
v kolenách.
Čas roztáhl se do šíry,
jak stan nad cirkusovým šapitó.
Chodí dokola a předbíhá minuty
jak pochešpané mouchy.

Když prší třetí den,
dostávají slova plíseň a mléčení
těžkne na jazyku.

I pohledy jsou oslněny drát.
Nadramen potrhané sny
se převalují
po zpívajícím stole a duši.

Když prší čtvrtý den,
všechno odešlo na konec světa.
I s tebou.

Dnešnou vašou úlohu, ako obvykle, bude úhľadnut meno televízneho kresleného seriálu. Potom obrazok vymaľujte a vystrihnite. Prácu zašlite na adresu redakcie (nezabudnite uviesť svoj vek). Výhercom pošleme slovenské knihy. Tešíme sa na vaše dopisy. Knihy vyžrebovali: Anetka Chovancová z Jurčova, Alexandra Jankowska z Walcza a Monika Bednarečíková z Novej Belej.

Hviezdy svetovej estrády

JODY WYTHEY

Je to veľmi talentovaná americká speváčka, ktorú známy časopis Marper's Bazaar zvolil v r. 1989 za jednu z desiatich najkrajších žien Ameriky a časopis People za jednu z päťdesiatich najkrajších bytostí sveta roku 1990. My však o nej pišeme nie kvôli jej krásie, ale preto, že americkí hudobní kritici a publicisti ju považujú za interpretku, ktorá sa zásluhou svojho repertoáru a javiskovej štylizácie stane medzníkom vo vývoji svetovej

pop music deväťdesiatych rokov tohto storočia.

Prvý raz na seba upozornila počas účinkovania v televíznom programu Soul Train. Krátko potom sa spolu s mnochými svetovými hviezdami zúčastnila nahrávania piesne To The Konow It's Christmas?, čo ju podnetilo začať sólistickú kariéru. Bola to skutočne kariéra, lebo zanedlho vydala veľmi úspešný album s takými hitmi ako Looking For A New Love, Don't You Me Most Of All alebo Some Kind Of Lover, za ktorú získala v roku 1988 cenu Grammy v kategórii najväčších objavov roka. Za tým nasledoval druhý album Larger Than Life s veľmi úspešnými pesničkami Real Love a Friend, nahranými spolu s Ericom B. Ramkem. Samozrejme, nemožno tu opomenúť ani veľmi vydarené americké a japonské turné, ktoré jej prinieslo medzinárodný úspech.

Začiatok min. roku bol pre Jody Watley veľmu sľubný. Jej

balada Everything z druhého albumu oceneného platinou obsadila piate miesto v prvej stovke americkej hitparády. Zase video-kazeta s pesničkami Watleyovej pod názvom Video Classics, Volume One získala cenu zlatej kazety. Na dôvažok z remixu jej hitov na albume You Wanna Dance With Me? sa teraz pomaľy stíva bestseller. Pieseň Precious Love bola v Jodyinom repertoári druhou baladou, ktorej úspech ju prinútil zmeniť sa zobre vyzerajúcej a tancujúcej dievčiny v skutočnú, serióznu interpretku. Svojej novej ceste podriadiťa všetko, dala sa ostrihať, zmenila producenta a pre svoj tretí album sa rozhodla skomponovať všetky piesne samá. Chee, aby ju uznávali nie preto, že vyhrala Grammy, ale preto, že niečo dokáže. Okrem práce na novom albume, Jody Watley začala nedávno v Los Angeles pracovať pri nakrúcaní svojho prvého aerobic-video. Všetci tvrdia, že má zaručený úspech.

DO ŠKOLY si môžete vybrať z množstva odevov. Ale neradíme napr. veľmi lesné džínsy, ktoré nie sú pohodlné. Ponúkame vám oveľa pohodlnejšie oblečenie — trojdielny sukňový komplet, ktorý vám posluží na celý deň do školských lavíc. Na našom obrázku mierne tvarovaný kabátik inspirovaný uniformou, skladaná sukňa a k tomu kockovaná šatka.

Ostatné dva praktické modely v tma-vomodrej kombinácii sa dajú vzájomne kombinovať.

ZUZKA VARÍ

CO NA OBED?

SEDMIHRADSKÉ ZELÍ. Rozpočet: 500 g veľvídového masa bez kostí, 700 g kysaného zelí, 100 g rýže, 50 g sádla, 1 cibule, 100 g uzené klobásy, 2 dl kysané smetany, sůl, mletá sladká paprika.

Rýžu pribereieme, propláchneme trikrát studenou a trikrát vařici vodou, vložime na časť rozhŕtého sádla, pridáme prieprájané zeli a trochu vody a dusíme pod pokličkou. Na zbylém sádle zlepíme drobné pokrájanou cibuli, sememe z plotinky, vmičame papriku, potom mleté veľvídové maso, osolíme a dusíme pod pokličkou. Po chvíľce do sklenenej ohniavzdroanej nádoby vložíme tretinu dušeného zelí, polovicu mletého masu a polovicu klobásy pokrájané na kolečka, pokropíme trochou smetany, na ni rozložíme tretinu zelí, druhou polovicu mletého masu a klobásy a zbytek zelí a vše polijeme smetanou. Nádobu pripokryjeme a dusíme vo stredne vyhriatej troubě asi tri čtvrti hodiny.

ŠETŘIME V KUCHYNÌ

FAZOLKY NA SMETANĘ. Rozpočet: 600 g fazolek, 50 g mäsia, 40 g mouky, sůl, 3 dl smetany, lžička cukru, lžice octa, lžice koření, voda na zalití

Fazolky zbavené vláken nakrájeme šikmo na kousky a uvaříme v osolené vode domčekka. Z mäsia a mouky pripávime svetlou jišku, pridáme k ní vodu z fazolek a dobре prováříme. Omáčku ochutnáme cukrem, solí, octem, pridáme smetanu, rozskukaný kopr a nakonec fazolky, ktoré necháme mímne přejít vařením. Podáváme s brambory.

SLIVKOVA ŽEMĽOVKA. Rozpočet: 600 g sliviek, 6 maslových rožkov, 1/3 lit. mlieka, 3 vajcia, sôl, citrónová kôra, 1-2 lyžice cukru, maslo na vymästenie. Rožky nakrájame na tenké kôrky, urovnáme ich do misky a zalejeme mliekom, v ktorom sme rozpustili sôl, vajcia a postrúhanú citrónovú kôru. Necháme asi 30 minút stáť. Potom do misky na zapekanie uložíme rožky a vykôstkované a rozpoltené slivky. Na žemľovku poukladáme tenké plátky masla a pečieme asi 30 minút.

RYŽOVÝ NÁKYP. Rozpočet: 3/8 lit. mlieka, 20 g masla, 1 kocka cukru, 100 g rýže, 20 g masla, 30 g cukru, 1 žltok, sneh z 1 bielka.

Do horúceho mlieka pridáme na hrot noža soli, 20 g masla a 1 kocku cukru. Prisypeme prebratú a umytú rýzu a uvaríme do mäkkia. Maslo vymiešame s cukrom a žltkom na penu, pridáme vychladnutú kašu a tuhý sneh z bielka. Nákyp vložíme do vymästenej formy a pečieme v stredne vyhriatej rúre asi 30 mi-

nút. Podávame s čerstvým alebo zaváraným ovocím.

USPORNÉ KNEDLIKY. Rozpočet: 200 g tvarohu, 200 g varených postrúhaných zemiakov, 1 vajce, asi 200 g hrubej múky, 2-3 lyžice mlieka, sôl.

Deň skôr uvarené ošúpané zemiaky zomelieme spolu s tvarohom a vložíme na dosku. Osolíme, pridáme vajce a múku a spracujeme vlnáčne cesto. Množstvo mlieka závisí od tvarohu, ak je veľmi mäkký, mlieko nie je potrebné. Cesto spracovávame rýchlo, nezabúdame, že každé zemiakové cesto po čase redíme. Vyvalíkáme placku asi na 3 mm, pokrájame na štvorce, položíme naň ovocie a dôkladne obalíme. Vhodzujeme do osolenej vriacej vody a varíme asi 8 minút.

MLADÝM GAZDINKAM

PIKANTNÁ ZEMIAKOVÁ POLIEVKA. Rozpočet: 1 kg zemiakov, 1,5 lit. bujónu z kocky, 1 cibula, 100 g preraستenej slaniny, 4 pásky alebo klobásu, 1/2 sáky kyslej smotany, muškátový orech, sol, majorán, pažitka.

Zemiaky ošúpeme, pokrájame na malé kocky a pridáme do vriaceho bujónu. Po 20 minútach polovičku zemiakov vyberieme si a zvyšok pretrieme cez silikón do polievky. Nadrobno pokrájanú cibuľu a slaninu udusíme do sklovia, zamiešame do polievky a pridáme kyslú smotanu, sôl, muškátový orech a majorán. Nakoniec pridáme zemiakové kocky, pokrájanú klobásu

alebo jemne pokrájané párky a povaríme 10 minút. Prichutíme pažitkou.

ZEMIAKOVÝ NÁKYP SO SAMPIŇÓNMI. Rozpočet: 1 kg zemiakov, 500 g šampiňónov, 0,25 lit. šťahátkovej smotany, strúhaná sôl, tymián, rozmarín.

Zemiaky ošúpeme a pokrájame na tenké plátky. Sampiňóny očistíme a tiež pokrájame na plátky. Nákypovú formu vymastíme a posypeme strúhanou. Na dno položíme vrstvu zemiakov, potom sampiňónov atď, a každú vrstvu okoreníme. Na vrchu musia byť zemiaky, ktoré zalejeme smotanou a pečieme v rúre asi 40 minút.

SALÁT

ZIMNÍ ZELENINOVÝ SALÁT. Rozpočet: 300 g kysaného zelí, cibule, 1-2 jablká, 3 konservové okurky, starilovaná kapie, 2 lyžice citrónové šávy, 2 lyžice posekané pažitky; zálivka: 2 dl krémového alebo kysaného smetany, lžička moučkového cukru, lžička hořčice.

Do salátové misy zložíme prieprájané okapané zeli, na kostičky nakrájanou cibuli, okurky, oloupanú pokrájanú jablká a na nudličky nakrájanou kapie. Salát zakapeme citrónovou šávou, zlehka promicháme a necháme rozliežet. Zálivku pripávime z smetany smichanej s cukrom, hořčicou a solí. Promicháme ju s rozleželým salátem, ktorý pri podávaní posypeme drobné nakrájanou pažitkou.

HVIEZDY O NÁS

Najbližšie dni ti prinesú veľa spokojnosti v práci. Vyriešiš veľmi obratne a rýchlo niekoľko problémov, čím získaš uznanie a priazeň svojich nadriadených. Ale doma nebude všetko tak, ako by si chcel. Príliš sa absorbuju pracovné problémy a rodina ti má za zlé, že jej nevenuješ väčšiu pozornosť.

V tvojom povolani je prílišná impulzivnosť absolútne nežiadúca. Musíš sa naučiť trpezlivosť; žiaľ ten problém sa nedá vyriešiť za deň alebo dva a náhlivosť môže iba všetko pokaziť. Tvoji spolupracovníci majú s tebou svätú trpezlivosť, ale daj si pozor, voľakedy sa môže vyčerpáť.

V zamestnaní nebude najlepšie ovzdušie. Kompetenčné spory, rôzne vzájomné rozporu a pomery medzi ľuďmi budú mať nepríaznivý vplyv na tvoju formu. V tejto situácii zvlášť oceniš, čo

je to opravdivý, úprimný príatel, na ktorého sa môžeš spoľahnúť v každej životnej situácii.

Nebude to príliš kľudný mesiac. Okolo teba sa rozvinú intrígy, nedorozumenia a závist a to tak v práci, ako aj v domácnosti, kde sa drobné doterajšie spory hlbšie rozvinú. Ani finančné záležnosti nebudú uspokojivé. Nevyhneš sa značným výdavkom, na ktoré nemáš pokrytie.

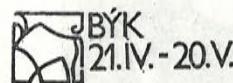

Premenlivé šťastie — malé neúspechy, ale potom úspech veľkého formátu. Nejedna ryba upozorní na seba nekomvenčiou, zaujmavou iniciatívou. Ich reálizácia však zväčší závist spolupracovníkov, ktorí sa budú pokúsať presvedčiť šéfa, že z toho môže dobré nevyjde. Snaž sa svojich nadriadených presvedčiť dobre premyslenými argumentmi.

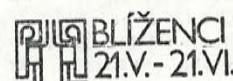

Neobávaná spoločenská situácia spôsobi, že sa staneš stredobodom záujmu mnohých osôb, z ktorých niektoré ani dobre nepoznáš. V práci sa ti ani veľkým úsilím a energiou nepodarí dosiahnuť okamžité výsledky, ale

nedaj sa tým odradiť. Začal si dobre, len tak pokračuj a výsledky iste pridú.

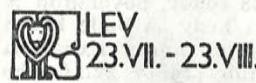

Mesiac bude pomerne kľudný, bez nervozity. Objaviš kúzlo počojného všedného života, ale nezanedbáš ani spoločenské povinnosti, na ktoré miš konečne čas. Získaš tu veľké uznanie a úspech; tvoja inteligencia a zmysel pre humor budú správne ocenené, až sa napokon staneš dušou spoločnosti.

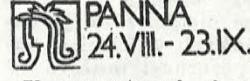

V zamestnaní si vázia tvoju invenčiu a operatívnosť. Upevni svoje poslania, ale zároveň ti príbude veľa práce a starostí. Lákavé plány na dovolenkou ti pokazia tak finančné ťažkosti, ako aj nové úlohy v práci. Vďaka ním však budeš môcť svoje plány uskutočniť v neskoršom čase.

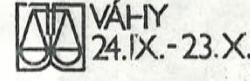
né. Keď vytriezvieš, budeš prekvapený, ako si mohol byť taký nerozumný.

Domáce problémy budú mať zlý vplyv na tvoju prácu. Nedovolia sa ti sústrediť na profesionálne problémy. V práci premýšľaš o tom, čo sa deje doma. Možno, že najlepším liekom na tvoje starosti, roztržitosť a duševnú neprítomnosť by bola dovolenka. Zmena prostriedia by ti umožnila pozrieť sa na všetko s odstupom.

V zamestnaní si vázia tvoju invenčiu a operatívnosť. Upevni svoje poslania, ale zároveň ti príbude veľa práce a starostí. Lákavé plány na dovolenkou ti pokazia tak finančné ťažkosti, ako aj nové úlohy v práci. Vďaka ním však budeš môcť svoje plány uskutočniť v neskoršom čase.

Všetko nové sa nesmierne zaujíma, púšťa sa do lákavých predsažatí s plnou energiou. Stabia ti však sily a nadšenie, aby si mohol na seba vziať tak veľké úlohy a zodpovednosť. Občas potrebuješ trochu oddychu a práve teraz sa na teba môže usmialať šťastie v súkromnom živote. Nenechaj si ujsť túto šancu.

NÁŠ TEST

Máš intuici?

Intuice není pouze vlastnosť čarodějů, šamanov, radiestetov a umelcov. Všichni jsme toho v určitej míře schopní. Do jaké? Môžeš sa o tom presvedčiť, odpovíš li na otázky našej psychozábavy.

1. Stává se ti v novém, neznámém miestě pocítiť dojem, že jsi tam už byl?
ano — 5 b., ne — 0
2. Myslíš „obrazně“?
ano — 5 b., ne — 0
3. Dovedeš bez väčšej námahy soustredit pohled na jedno miesto a predstaviť si tam určitou vec?
ano — 5 b., ne — 0
4. Dovedeš uviesť alespoň niekoľko príkladov ze svého života, kdy se ti splnila predtucha?
ano — 5 b., ne — 0
5. Míváš „prorocké sny“?
ano — 5 b., ne — 0
6. Máš nebo mél jsi tzv. neurotické potíže?
ano — 5 b., ne — 0
7. Cítíš někdy vjemky (sluchové, zrakové, dotykové), kterých se bojíš a nerozumíš jim?
ano — 5 b., ne — 0
8. Prožíváš často nevysvetlitelné zmény nálady?
ano — 5 b., ne — 0
9. Zajímají tě problémy související s okulismem a psychotronikou?
ano — 5 b., ne — 0
10. Narodil ses v jednom ze znamení, jejichž patronom je Měsíc (Ryby, Rak, Vodnár, Štír)?
ano — 5 b., ne — 0

50-25 bodů:

Máš v sobě sílu, o ktoré možná sám neviš a nedovedeš ji využiť. Máš veľké šance na skvelé úspехy, ale nezapomínej, že touto silou môžeš zpúšťať i veľká neštěstí. Bud si vedom své sily a pamatuju, že myšlenka je tvůrce. Dávej proto pozor na své myšlenky. 20-0 budú:

Nejsi zcela prost intuičního myšlení, ale biližší je ti racionální svět. Neduvěruješ nicemu metafyzickému, intuičnímu. Snažíš se najít ve všem, co je ve tvém životě důležité, logické základy. Máš však ve svém vědomí kouzly, které přesahují toto racionální schéma. A to je právě intuice. Snaž se nebrat ji na lehkou váhu.

SNÁŘ

se vám o:

Žábě: viděti ji — štěsti v obchodě; zabijeti ji — škodiš si sám; jisti ji — dosahneš vysokých uznání a post; kvájakjíci slyšet — dobrá zpráva; na rybnice ji viděti — budeš přijímat mnoho peněz.

Žaláři — budou ti uloženy zkoušky.

Žalobě: podávateli ji — nebudu nespokojen; vynést ji — zažiješ radost; slyšet ji — je potřeba tvé pomoci.

Zaludečních polížích — nepravidelná životopráva přinese ti škodu.

Žaludech sbíraných — zisk, výhra.

Zalmech — někdo tě chce předstihnout.

Žáru — tvá láska zchladne.

Zárlivosti — jsi posedlý.

Zádmání prádla — špatné obchody.

Žebrání — výhra v loterii.

Žebráčkovi — budeš mít mnoho práce.

Žebrače — budeš pozván k slavnosti.

Žebráčkovi obdarovaném — dobré jednání bude odměneno; nadávati mu — obdržíš dar; vstupujúcim do domu — zloba.

SENZAČNÁ KLEBETA: 59-ročná Liz Taylorová sa bude opäť vydávať — bude to už jej deviate manželstvo! Vyvoleným, za ktorého sa chce filmová hviezda vyslať, je istý Larry Fortensky. Larry má 38 rokov, povolaním je murír. Či a kedy sa bude konat svadba, ešte sa nevie. Zatiaľ sa konali zásnuby tohto zvláštneho páru. Fortensky dal Liz prsteň s krásnym 47-karátovým briliantom, v hodnote asi 70 000 dolárov. Vraj ho kúpil za vlastné, ušetrené peniaze — čomu sa veľmi neverí.

Larry Fortensky je veľmi žiarlivý na svoju, o vyše 20 rokov staršiu snubenciu. Podozrievia ju, že prežila malý rúbovstný román s istým Mexičanom, majiteľom baru. Liz vrah vyzerá prekrásne a — napriek svojmu veku — prekvapujúco mlado. Hoci je bábkou niekoľkých vnúčencov, nádej púta pozornosť mužov.

Medzi jej mnohými manželmi bol už milionár, veľmi slávny herec a zároveň populárny spevák Burton, ale murír ešte neboli. Na snímke: Liz Taylorová so snubencom.

let, vydával na životy ako portér v nočnom lokálu a ako fotomodel a konečne ako štátka ve filmu. Pak chodil na lekcie herectví a začal hráť nevelké divadelní role. Kariéru udělal teprve v Hollywoodu, kam se dostal v padesátych letech se svou ženou, zpěvačkou. Jeho aktuální žena, Italka Luisa, je jeho manželkou 26 let. Tvrdi se, že Moore je naprosté pod pantoflem. Mají tri děti, dcera a dva syny. Starší Geoffreя je rovněž herecem. Na snímku: Roger Moore.

NEOBVYKLÝ JEDÁK: Istý Michel Lotiti, narodený v r. 1950 v Grenoble (Francúzsko), je známy na svete ako „Pán všeckojem“. Od malíčka je kovy a sklo! Zjedol už 10 bicyklov, obchodný vozík na nákupy (jedol ho po kúskoch 4,5 dňa), 7 televízorov, 6 lustrov, ako aj... Tahké auto značky Cesna. Michela Lotitihu vyštirovali lekári-gastrologovia, mnohokrát mu robili röntgen žalúdku a uznali, že schopnosť konzumovať kov a sklo je autentická a unikátna.

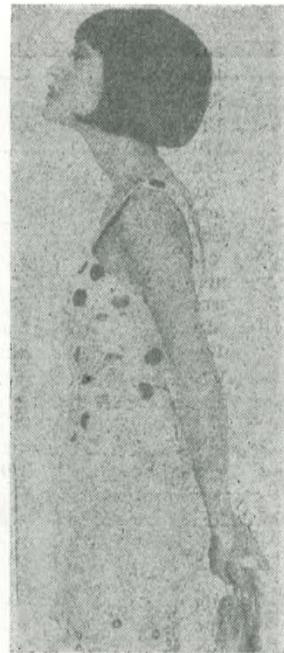
JANE A PENÍZE: Je to bezpochyby jedna z nejzajímavějších osobností ve filmovém světě. Jane Fondová, dnes 53-letá dcera velkého herce Henryho Fonda, proslula nejen jako herečka. Zajímala se o politiku, v době vietnamské války demonstrovala proti ní, letěla dokonce do Hanoje, aby ukázala svou solidaritu s Vietnamci bojujícími proti Američanům. Pak se proslavila jako velká propagátorka aerobiku.

Dnes se nemluví o nových ročníkach ani o politické činnosti Jane Fondové, ale o jejích milostných dobrodružstvích.

Má za sebou dvě nepodařená manželství, jedno z francúzskym režisérom Rogerem Vadimem a druhé s americkým politikem Tomem Haydenem, kterému pomáhala v politické kariére, ale

bez úspěchu. Pak přišel krátký románec s mladým fotbalistou Lorenzem Caccialanzou a konečne se na její životní cestě objevil člověk velkého formátu, 52-letý „kráľ televize“, šéf CNN Ten Turner.

„To nejlepší, co ještě mohu prožít, je teprve přede mnou,“ prohlásila optimisticky Jane Fondová. Ona, ktorá když radila ženám: „Musíte si oblíbiť vaše vrásky“, je sama odstranila liftingem. Dala si rovněž zvětšit prsa plastickou operací. Kdy však bude svatba Jane s Turnerm, není známo. Mezi těmi bohatými lidmi se objevil spor o peníze. Advokáti, kteří spisují předmanželskou smlouvu, se nemohou dohodnout, jakou částku si mají budoucí manželé zaplatit v případě rozvodu. A jsou to obrovské částky. Kdyby Jane opustila Turnera, stalo by ji to 70 miliónů, kdyby ji opustil on, odškodné by činilo 1,2 miliardy dolarů. Na snímku: Jane Fondová.

DIANINO DRUHE VYDANIE: Slávna estrádná hvieza Diana Rossová, považovaná za najkrajšiu ženu s tmavou pleťou, má konkurenciu. Je ňou 19-ročná Tracy Rossová, veľká nádej americkej estrády — a Dianina dcéra! Tracy je spoločnice Američanky a spoločnice... Nórka. Jej otcom je Arne Naess, veľmi bohatý lodiar z Oslo. Tracy Rossová sa ešte trochu utláčaná matkou slávou. Často hovorí: „Mama je krajšia ako ja, mama robí všetko lepšie ako ja!“ Otec Naess odpovedá: „Nie je to pravda! Tracy je predovšetkým o 27 rokov mladšia ako Diana, ktorá sa boji také konkurentky!“ Diana Rossová však všetkých uistuje: „Moje dieťa bude také isté, ako ja!“ Na snímke: Tracy Rossová.

NAJSTARŠOU AMERICKOU NOVINÁRKOU je 80-ročná Sarah McClendonová. Biely dom pozná lepšie ako ktorýkoľvek z jej kolegov. Už 50 rokov sa paní McClendonová zúčastňuje všetkých tlačových konferencií prezidentov. Píše o ich politike, robí s nimi rozhovory. Prvé interview jej poskytol, pred pol stočím, prezident Roosevelt. Lyndon Johnson, ktorý bol prezidentom v rokoch 1963—1969, nemal rád túto novinárku, hoci bola tiež rodáčka z Texasu. Snažila sa presvedčiť rôzne redakcie, aby nepublikovali jej články.

Stará novinárka nepomýšla zanechať písanie. Chystá sa ešte urobiť interview s prezidentom Bushom, ktorému, ako hovorí, by rada položila niekoľko otázok.

SOUTĚŽ O „MUŽE ROKU“, kterou vypsal jeden z anglických časopisů, vyhrála... žena. Angličané totiž uznali, že letuška britských aerolinií Susan Gibbinsová projevila odvahu, pohotovost a vytrvalost hodnou muže. A bylo to tak: Když letadlo letící z Londýna na Maltu bylo ve výši 7300 metrů, z neznámych důvodů prasklo a vypadlo levé sklo v kabine pilotů. Rozdíl tlaku vysál pilota z letadla. Letušce se ho podařilo v poslední chvíli chytit. Patnáct minut, než se druhému pilotovi podařilo šťastně přistát, letuška držela pilota visícího z kabiny za ruce a tak mu zachránila život.

„ČEKÁM NA ZAJÍMAVE NÁBKÝ“, neprijmu už žiadnu hloupou roli. Každé natáčení filmu znamená delší rozloučení s rodinou, a rodina je pro mne nejdôležitejší. Prijmu-li roli v niejakém filmu, musí to být film tak náročný, aby stál za tu oběť z mě strany,“ prehlásil 63-letý Roger Moore. Stársí pokolení televizných diváků ho pamatuje ako Simona Templara, hrdinu televízneho seriálu „Svatý“. Popularitu mu priblížil rovněž seriál „Ivanhoe“, ale především rolo Jamesa Bonda v sedmi filmech.

Moore byl vždycky zosobnením anglického džentelmena, ačkoliv se narodil na londýnskom predmestí ako syn řadového policista. Do školy chodil len do 15

ŽIVOT

MIESIECZNIK SPOŁECZNO KULTURALNY
00-372 WARSZAWA, UL FOKSAL 13.
TEL. 26-44-49 (RED. NACZ.), 26-04-55, 26-42-57

ORGAN TOWARZYSTWA SPOŁECZNO-KULTURALNEGO CZECHÓW I SLOWAKÓW W POLSCE, adres ZG TSKCIS 31-504 Kraków, ul. Zygmunta Augusta 7/3—4, tel. 22-12-92.

PISMO SPONSOROWANE PRZEZ MINISTERSTWO KULTURY I SZTUKI. WYDAWCIA: ZARZĄD GŁÓWNY TSKCIS.

ODZNACZONE: Złotym Medalem ze Wstęga Czechosłowackiego Instytutu Kontaktów Międzynarodowych, Medalem Macierzy Słowackiej Za Zasługi dla Rozwoju Literatury Słowackiej, Złotą Odznaką Za Zasługi dla Ziemi Krakowskiej, Medalem Za Zasługi dla TSKCIS.

REDAKCJA: Ján Spernoga (redaktor naczelny), Józef Pivovarcík, Eva Matišová, Mieczysław Pożarski (redaktor techniczny), Eva Rudnická, Alžbeta Stojowska (tłumaczka).

SPOŁECZNE KOLEGIUM DORADCZE: Augustín Andrašák, Zofia Bogačíková, Jozef Congva, Ján Haláč, František Harkabuz, Vladimír Hess, Zofia Chalupková, Bronislav Knapčík, Eugen Mišinec, Lídia Mšálová.

WARUNKI PRENUMERATY: Prenumerata na kraj przyjmuje redakcja Život w Warszawie lub Zarząd Główny TSKCIS w Krakowie w terminach: do dnia 30 listopada na I kwartał, I półrocze oraz na cały rok następny; do dnia 20 czerwca na II półrocze roku bieżącego. Cena prenumeraty: I numer 1000 zł, kwartalnie — 3000 zł, rocznie — 12 000 zł + opłata pocztowa.

Prenumerata ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmuje także redakcja Život w Warszawie oraz Zarząd Główny TSKCIS w Krakowie w podanych wyżej terminach. Cena prenumeraty zagranicznej jest wyższa o 100%.

DRUK: Prasowe Zakłady Graficzne RSW, 00-375 Warszawa, ul. Smolna 10. Zam. 263.

Nie zamówionych tekstów, fotografii i rysunków redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo do skrótu.

Numer oddano do składu 4.09.1991 r., podpisano do druku 09.10.1991 r.